

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**FRANSIZCA KONUŞULAN AVRUPA BİRLİĞİ
ÜLKELERİNDEKİ TÜRK GENÇLERİNİN TÜRKÇE
DEYİM BİLGİLERİNİN İNCELENMESİ**

Utkan BOYACIOĞLU

İzmir

2012

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**FRANSIZCA KONUŞULAN AVRUPA BİRLİĞİ
ÜLKELERİNDEKİ TÜRK GENÇLERİNİN TÜRKÇE
DEYİM BİLGİLERİNİN İNCELENMESİ**

Utkan BOYACIOĞLU

**Danışman
Prof. Dr. V. Doğan GÜNAY**

İzmir

2012

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Fransızca Konuşulan Avrupa Birliği Ülkelerindeki Türk Gençlerinin Türkçe Deyim Bilgilerinin İncelenmesi” adlı çalışmamın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, onurumla doğrularım.

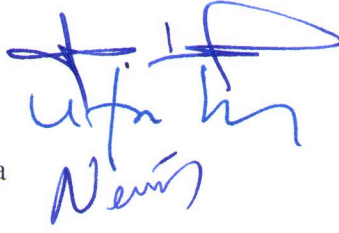
15/07/2012

Utkan Boyacıoğlu

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

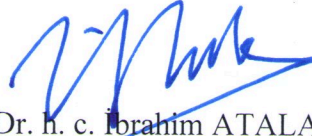
İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Yabancı Dil Olarak T¼rke Öğretimi Anabilim Dalı Yabancı Dil Olarak T¼rke Öğretimi Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. V. Doğan G¼nay
¼ye : Prof. Dr. Ufuk Semercioğlu
¼ye : Yrd. Doç. Dr. Nevin Akkaya

Onay
Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	436833
Yazar Adı / Soyadı	Utkan Boyacıoğlu
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 29950838228
Telefon / Cep Telefonu	
e-Posta	utkan129@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk gençlerinin Türkçe deyim bilgilerinin incelenmesi
Tezin Tercümesi	Analysis of the Knowledge of Turkish Idioms of the Turkish Youth in French speaking European Union Countries
Konu Başlıkları	Dilbilim Eğitim ve Öğretim
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2012
Sayfa	148
Tez Danışmanları	Prof. Dr. V. Doğan Günay
Dizin Terimleri	Avrupa Birliği=European Union Deyimler=Idioms Uluslararası göç=International migration Yazılı basın=Print media Yazılı basın=Printed press Anlam bilim=Semantics Anlamsal değişim=Semantic change
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelemesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezimin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimle ilgili fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

13.07.2012

İmza:.....

TEŞEKKÜR

Galatasaray Lisesi'nde öğrenim gördüğüm yıllarda tanıştığım Fransızca ve çok önem verdiğim ana dilim Türkçe üzerine hep sorgulamalarım oldu. İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde lisans öğrencisiyken de süren bu sorgulamalar şu noktada düğümlendi: “*Fransızca öğrenirken yaşadığım zorlukların benzerleriyle yabancılar Türkçe öğrenirken karşılaşıyorlar mı?*” Bu soruyu ancak dizgesel bir çalışma ile yanıtlayabilirim yargısıyla arayışlara girdim ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nde “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi” adı altında bir yüksek lisans programına devam etme şansını elde ettim. Burada gördüğüm bir yıllık öğretimin bu alanda çalışacaklar için ne denli gerekli olduğunu anladım. Sonrasında hocam Sayın V. Doğan Günay yönetiminde bu teze başlama cesaretini edindim.

Gerek tezimin hazırlanması, gerekse eğitimim sırasında aklı, bilimi ve bilgeliğiyle çalışmalarına yön veren, engin bilgilerinden yararlanma olanağı sağlayan sevgili hocam Prof. Dr. V. Doğan Günay'a teşekkür ederim.

Sormaca bölümünü uygulamak amacıyla İsviçre'ye ve Fransa'ya yaptığım yolculuk öncesinde ve sonrasında büyük yardımlarını gördüğüm Türkçe öğretmenleri Sayın Handan Akın Banaz, Sayın Gül Kılınç ve Sayın Alim Kılınç'a; teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Özellikle istatistik verilerinin grafiklere dönüştürülüp yorumlanmasında bana büyük yardımları olan sevgili karım Uzm. Psi. Ürün Perçin Boyacıoğlu'na, birikimleri ve destekleriyle hep yanımda olan sevgili teyzem Dr. Sema Polat Ögüt'e, sevgili anne ve babama çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	iv
İçindekiler.....	v
Tablo Dizini.....	vii
Grafik Dizini	vii
Özet	viii
Abstract	ix
1.GİRİŞ	1
1.1.PROBLEM DURUMU	2
1.2.AMAÇ VE ÖNEM	2
1.3.PROBLEM TÜMCESİ.....	3
1.4.ALT PROBLEMLER	4
1.5.SAYILTILAR.....	4
1.6.SINIRLILIKLAR.....	4
1.7.TANIMLAR	5
2.İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	6
3.YÖNTEM.....	8
3.1.ARAŞTIRMA MODELİ	8
3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM.....	10
3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	11
3.4.VERİ ÇÖZÜMLEME TEKNİKLERİ	13
4.KALIPLAŞMIŞ YAPILAR	14
4.1.DEYİMLER.....	15
4.1.1.Geleneksel Dilbilgisi Bakış Açısıyla Deyim Tanımlamaları	17
4.1.2.Dilbilim Bakış Açısıyla Deyim Tanımlamaları.....	22
4.1.3.Deyimleşme Olgusu	27
4.1.4.Deyimlerin Özellikleri.....	31
4.1.4.1.Öbek Özelliği	31

4.1.4.2.Sözcüklerde Anlam Değişimi Özelliği.....	32
4.1.4.3.Kalıplaşma Özelliği.....	37
4.1.4.4.Başka Bir Dile Çevrilememe Özelliği.....	39
5.BÜTÜNCENİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	40
5.1.TÜRKÇEDE BELİRLENMİŞ DEYİM SAYISI.....	40
5.2.BELİRLENEN DEYİMLERİN SIKLIĞI.....	41
5.3.SORMACANIN UYGULANMASI VE DEĞERLENDİRME.....	75
6.TARTIŞMA VE SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA.....	92
EKLER.....	96
SÖZLÜKÇE.....	147

TABLO DİZİNİ

Tablo-1: Araştırmada Ele Alınan Gazete ve Yazarların Makale Sayısı Dağılımı

Tablo-2: Geleneksel Dilbilgisi Bakış Açısıyla Deyimlerin Genel Özellikleri

Tablo-3: Dilbilim Bakış Açısıyla Deyimlerin Genel Özellikleri

Tablo-4: Sormaca Sorularına Verilen Yanıtların Doğruluk Oranları

Tablo-5: Yaş Gruplarına Göre Öğrencilerin Yüzdelik Başarı Durumu

GRAFİK DİZİNİ

Grafik-1: Sormaca Katılımcılarının Ülkelere Göre Dağılımı

Grafik-2: Katılımcıların Yaş gruplarına Göre Dağılımı

Grafik-3: Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Dağılımı

Grafik-4: Soru-1'in Doğru Yanıtı Olan “gündeme geldi” Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdelik Dağılımı

Grafik-5: Soru-3'ün Doğru Yanıtı Olan “kaleme aldı” Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdelik Dağılımı

Grafik-6: Soru-9'un Doğru Yanıtı Olan “örtbas etmeye” Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdelik Dağılımı

Grafik-7: Soru-15'e Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Grafik-8: Soru-15'in Doğru Yanıtı Olan “ileri sürdü” Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdelik Dağılımı

Grafik-9: Soru-16'ya Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Grafik-10: Soru-16'nın Doğru Yanıtı Olan “kıl payı” Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdelik Dağılımı

Grafik-11: Soru-19'un Doğru Yanıtı Olan “altını çizdi” Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdelik Dağılımı

Grafik-12: Soru-26'ya Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Grafik-13: Soru-29'a Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Grafik-14: Soru-36'ya Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Grafik-15: Soru-37'nin Doğru Yanıtı Olan “gözdağı verdi” Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdelik Dağılımı

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, günlük dilde en sık kullanılan deyimlerin yurtdışında yaşayan Türk gençleri tarafından ne derece bilindiklerini betimlemektir.

Bu amaç doğrultusunda, öncelikle dilbilgisi ve dilbilim bakış açısıyla yapılan farklı deyim tanımları incelenip karşılaştırılmış, tek ve tutarlı bir deyim tanımına ulaşılması hedeflenmiştir. Yapılan tanım ışığında 9 ayrı günlük gazete ve her gazeteden ikişer yazar seçilmiş; toplam 365 makale taranmış, bir deyim sıklığı çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçları en sık kullanılan deyimleri göstermiş, bunlar arasından en az bilinen deyimler kontrol grubuna uygulanan bir sormacayla belirlenmiştir.

Çalışmamızın son aşamasında ise bu deyimlerden oluşan 40 soruluk bir sormaca, Fransa, İsviçre ve Belçika'da yaşayan Türk gençlerine uygulanmıştır. Sormacanın sonuçları değerlendirilmiş ve katılımcıların Türkçe deyimlere dair bilgi düzeyi betimlenmiştir.

ABSTRACT

The purpose of this study is to represent the knowledge level of young Turks who lives abroad concerning the idiomatic expressions which are frequently used in Turkish.

Towards this purpose, primarily different definitions of ‘idiomatic expression’ concept which are made with aspect of grammar and linguistics were examined and compared, aimed to reach one and consistent definition. In the light of this definition, 9 different daily newspapers and two writers for each newspaper were selected; overall 365 articles were scanned and a frequency study on idiomatic expressions was carried out. Results of this study showed the most frequently used idiomatic expressions; the least known idiomatic expressions among them are detected with a survey which applied to a control group.

On the last step of the study, a 40 itemed survey consists of these idiomatic expressions, was applied to young Turks who lives in France, Switzerland and Belgium. Results of the survey were evaluated and the knowledge level on Turkish idiomatic expressions of participants was described.

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi, insan düşüncesinin her zaman bir düzenleme yapma, çevresine biçim verme öyküsüdür. Gerek bireyler, gerekse bireylerin kurduğu topluluklar, çevrelerindeki uyaranların aynılıklarını ve farklılıklarını görerek, bunları tanımlayıp sınıflandırarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu tanımlama ve sınıflandırma eğilimleri dizgesel çalışmaların da temelini oluşturmuştur.

Dil, insanı dünyaya geldiği andan itibaren tamamen kuşatan ve varlığının olmazsa olmazları arasında yer alan temel bir olgu, insanlar arasında iletişimi sağlayan dizgeli bir araçtır. Binlerce yıldır düşüncelerimizi dil yoluyla karşımızdakilere aktarıyor, dil yoluyla uygarlıklar kuruyor, yaşatıyor ve türlü yıkımları da dil aracılığıyla gerçekleştiriyoruz. Son iki yüzyıldır çevremizde olup bitenler, değer yargıları ve iletişim yöntemleri son hızla değişse de dilin önemi değişmemiştir. Dil hala her şeyi başlatan ve her şeyi bitirebilen öge olmayı sürdürmektedir.

Buna karşın dilin bir dizge olarak ele alınması ve bir bilim olarak incelenmesi tüm insanlık tarihi göz önüne alındığında oldukça yenidir. Dilbilimde olduğu gibi ondan esinlenen tüm dallarda da adına sıkça rastlanan Ferdinand de Saussure'ün çalışmaları, yöntemsel tutumuyla ve savunduğu ilkelerle dil incelemelerinde yepyeni bir yol açmıştır.

Günümüzde sürdürülen dilbilim çalışmalarının bir bölümü de deyimleri inceleyen deyim bilim (fr. *phraséologie*) çalışmalarını oluşturmaktadır. Deyimler bir toplumun ekinsel değerlerini ve düşünsel yapısını yansıtmasının yanı sıra, o toplumun dilinin dizgesel yapısıyla ilgili veriler de barındırmaktadır. Çalışmaya konu olarak deyimlerin seçilmesinin bir nedeni de deyim bilim alanında sayılabilecek çalışmaların Türk Dili özelinde sınırlı olması ve toplanacak verilerin bu eksikliğin giderilmesine katkı sunacağı varsayımdır.

1.1. Problem Durumu

Türkçe, bugün, hiçbir dönemde olmadığı kadar bir dünya dilidir. Türkçenin Türklere ve dünyaya daha da sıkı eklemesi, Türkçe üzerine yapılan çalışmaların artırılmasıyla olanaklıdır.

Yurtdışında yaşayan Türk çocuklarının başka bir dilde eğitim aldıklarından ve farklı bir dilin konuşulduğu ortamlarda sürekli bulduklarından Türkçe konusunda Türkiye'deki yaşlılarına göre zorlandıkları bir gerçektir. Ana dili Türkçe olan kişiler dahi, zaman zaman deyimleri anlamakta zorluk çekerler; çünkü deyimlerde kullanılan sözcükler düz anlamlarını ifade etmemekte; dolayısıyla özellikle yabancı dil öğretiminde deyimleri aktarmakta ve deyimleri başka dillere çevirisi açısından yaklaştığımızda, büyük zorluklarla karşılaşmaktayız (Sağlam 2001: 47). Bu nedenle Türk çocuklarının Türkçe deyimleri yeterince anlayıp anlamadığı konusu, zihinlerde bir soru işareti yaratmaktadır. Bu çalışmada resmi dili ya da resmi dillerinden biri Fransızca olan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk çocuklarının Türkçe deyimleri anlama yeterlilikleri incelenecektir.

1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmayla resmi dili Fransızca olan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk çocuklarının, Türkçe söz varlığının önemli bir parçası olan deyimleri anlama konusundaki yeterliliklerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin kısa geçmişi içinde konuşma, yazma, dinleme ve okuma becerilerinin geliştirilebilmesi için yararlanılacak kaynakların kısıtlı olması dikkat çekicidir. Öğrencilere dilimizi iyi kavrayabilmemizin en önemli araçlarından biri de yaşayan Türkçeyi anlayabilmelerinin yolunu açacak çalışmaların çoğaltılmasıdır. Bir dili tanımadan konuşmak, yazmak, okumak ya da dinlemek olanaksızdır. Herkes için ortak olan deyimlerin önemi de göz önüne alındığında, deyimleri öğrenmek için dil öğreniminde ileri bir düzeye gelmenin beklenmemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle günlük yaşamın bir parçası olan gazeteleri

okurken öğrencilerin karşılaştıkları deyimleri kavrama ve kullanma yeterliliklerinin ölçülmesi bu açıdan önem kazanmaktadır.

Ayrıca deyimler konusunda oldukça fazla yayın ve araştırı olmasına rağmen, Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk gençlerinin deyimler bağlamındaki zorlukları ile ilgili çalışmaya rastlanmaması da bu çalışmayı gerekli kılmaktadır.

Türkçe, binlerce yıllık geçmişı ve gücüyle, günümüzde de etkisini tüm dünyada gösteren dillerden biridir. Bu etki alanı ülkemizin teknolojik, stratejik ya da ekonomik bir başat güç olmasından çok, dünyada oluşan emek hareketliliğinin bir yansımasıdır. Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı verilerine göre halen yaklaşık 4 milyonu AB ülkelerinde, 300.000'i Kuzey Amerika'da, 200.000'i Orta Doğu'da, 150.000'i de Avustralya'da olmak üzere, yaklaşık 5 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yabancı ülkelerde yaşamaktadır. Bakanlık verilerine göre yurtdışında yaşayan ilk ve ortaöğretim öğrencisi Türk sayısı 838.000'dir. Yine Dışışleri Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde¹ "Vatandaşlarımızın küreselleşen dünyada donanımlı olmaları için, hem Türkçeye hem yaşadıkları ülkenin diline aynı derecede hâkim olmaları arzu edilmektedir. Türkçe anadili eğitimi, vatandaşlarımızın aynı zamanda buldukları ülkelerin dillerini de daha iyi öğrenmelerine yardımcı olacaktır" biçiminde bir görüşe de yer verilmektedir.

1.3.Problem Tümcəsi

Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk çocukları, yaşayan Türkçede en sık kullanılan deyimlerin ne kadarını bilmektedir?

¹ Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Ağ Kütmesi

<http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa> (son ulaşım: 09 Haziran 2012)

1.4. Alt Problemler

Yukarıdaki ana problem tümcesinin altındaki problemler şu şekilde sıralanabilir:

- Deyim tanımının sınırları açıkça ortaya konabilmiş midir?
- Gazete makalelerinde kullanılan Türkçe deyimler hangileridir?

1.5. Sayıtlar

Çalışma birtakım sayıtlar göz önünde bulundurularak biçimlendirilmiştir. İlk olarak, inceleme iki dilli ortamda yaşayan, belirli bir Türkçe düzeyini geçmiş öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Bu bağlamda belirlenmiş ana hatlar ve alt başlıklar, bu düzeydeki öğrencilere yönelik tasarlanacak gereçlere yardımcı olacaktır.

İkinci olarak, başlangıç düzeyini geçmiş her türden öğrencinin bu öğretim önerisinden tam anlamıyla yararlanması beklenir. Diğer bir deyişle, inceleme; yabancı dil olarak Türkçe öğrencilerine, özellikle Türkiye’de yaşayan yabancıların gereksinimlerine yöneliktir.

Son olarak, araştırmacının çalışma sırasında dizgesel; bir başka deyişle, inceleme sırasında tamamen nesnel ve bilimsel bir yöntem izlediği varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Öncelikle, konunun incelenmesi orta ve ileri düzey Türkçe bilgisine sahip ve şu anda Türkçe dersleri alan öğrenciler üzerinde yoğunlaşmıştır. İkinci sınırlılık, deyim bütüncesi oluşturulması aşamasında söz konusudur. Dokuz farklı ulusal gazetenin arşivleri taranmıştır. Çalışma sırasında incelenen tüm gazete makaleleri tek tek okunmuş ve incelenmiştir. Daha sağlıklı bir inceleme yapmak amacıyla bir inceleme grubu oluşturmak, kısıtlı süre göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmada olanaklı olmamıştır. Ayrıca Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerinden olan Lüksemburg’dan yoğun aramalara rağmen katılımcı bulunamamıştır. Lüksemburg’un

yerine, Avrupa Birliği üyesi olmasa da Schengen Bölgesi'nde yer alan ve resmi dillerinden biri Fransızca olan İsviçre çalışmaya dahil edilerek katılımcı çeşitliliği arttırılmaya çalışılmıştır.

1.7. Tanımlar

Çalışma boyunca birçok kavram ve terim kullanılmış; her kavram ve terimin açıklaması verilmiş; gerektiği bölümlerde bu kavram ve terimler örnekler aracılığıyla ayrıntılandırılmıştır. Yine de aşağıda verilen ana kavramın çalışmanın giriş bölümü adına yararlı olacağı düşünülmektedir:

En az çaba ilkesi: Dilde de bulunduğu varsayılan, anlatılmak istenen şeyin en az sayıda sözcükle dile getirildiği biçimindeki ilkedir. André Martinet bu ilkeyi çalışmasında dildeki tutumluluk başlığı altında dilbilim bakış açısıyla şu biçimde açıklamaktadır:

“Bu yasa uyarınca insanoğlu ancak benimsediği amaçlara ulaşabileceği ölçüde çaba harcar. (...) Evrimin her aşamasında, her biri sözcelerde daha seyrek görülen daha çok sayıda ve daha özgül nitelikli birimler gerektiren bildirişim gereksinmeleriyle, insanın, daha genel bir değer taşıyan ve daha sık kullanılan az sayıda birim kullanmaya yönelmesine yol açan devimsizliği arasında denge kurulur”.

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, çalışma ile birebir ilintili olan yayın ve araştırmalar sunulmuştur. Deyimler konusunda yayın ve araştırma bulmada pek zorluk çekilmemiş, ama Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk gençlerinin deyimler bağlamındaki zorlukları ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Deyimlerle ilgili derleme çalışmaları Aksoy (1994), Püsküllüoğlu (2006) ve Saraçbaşı (2002)'den çalışmamızda önemli ölçüde yararlanılmıştır. Bu sayılan çalışmalar dışında ulaşılabilen birçok deyim sözlüğü de incelenmiş olup, çoğu zaman belirli bir deyim sayısı ya da belirli bir konudaki deyimlerle sınırlandırıldıkları için çalışmamızda yeterince yararlanılamamışlardır.

Subaşı (1988), *Dilbilimi Açısında Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi* adlı yüksek lisans çalışmasında bizim çalışmamızı da doğrudan etkileyen deyimleşme olgusu üzerinde ayrıntılı olarak durmuştur. Ayrıca deyimleri, deyimleşme dereceleri açısından da sınıflandırmıştır.

Martinet (1985), *İşlevsel Genel Dilbilim* adlı kitabında deyimlerin ayırt edici özelliklerinden kalıplaşmayı ele almış, bu özelliğin dildeki tutumlulukla olan bağlantılarını ortaya koymuştur.

Kıran ve Kıran (2006), *Dilbilime Giriş* adlı kitabından deyimlerde sıkça rastlanan betilerden eğretilme ve düzdeğişmece konularını kapsamlı olarak incelediği için geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Cortès (1995), *Effets Sur Le Lexique Des Mécanismes De La Métonymie Et De La Métaphore* adlı yüksek lisans tezinde eğretilme ve düzdeğişmeceye yönelik betimleme ve bulguları değerlendirip tanımlarını aktarmaya çalışmıştır. Çalışmasının amacı doğrultusunda, örneklerle tanımları karşılaştırmış, tanımların doğruluğunu tartışmıştır.

Günay (2007), *Sözcükbilime Giriş* adlı kitabında deyimleşmenin başlangıç noktası olarak değerlendirebileceğimiz düzanlam ve yananlam ayrımını ortaya koymuştur. Bunun yanında değişmecelerin düzeneği başlığı altında eğretileme ve düzdeğişmeceyi inceleyerek özelliklerini ortaya koymuştur.

Çevik (2006), *Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler* adlı çalışmasında dillerde en sık karşılaşılan kalıplaşmış yapılardan olan atasözleri ve deyimleri üzerine yazılı basında bir tarama çalışması yapmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Yaşayan dil içindeki deyimlerin belirlenmesinde gazete makalelerinden yararlanılmıştır. Günlük gazetelerde yayımlanan makaleler, gündemdeki son konularla ilgili yorumları ve düşünceleri barındırdıkları için günceldir.

Deyimlerin kullanımı birçok alanla ilgilidir, ancak en yaygın olarak günlük konuşma dilinde, edebî ve siyasî dillerde kullanıldıkları yönünde görüşler vardır. Konuşmacı, yazar ve gazetecilerin kullandıkları imge dil araçlarından biri olan deyimler, “okurken veya dinlerken iletiyi algılayan kişinin hayalini etkiler, anında imgeler çizmesini sağlar” (Czerwinska’dan *aktaran* Güneş, 2009:3).

Günay (2007: 335), metin türlerini belirlerken, gazete makalelerini, “Kanıtlayıcı Metin Tipi” içinde sınıflandırmıştır. Günay, kanıtlayıcı metin tipi için, “Bu tip metinler, konunun sunulma biçimi (yani kanıtlar) üzerine yoğunlaşmışlardır. İnkna edici, inandırıcı ve bir başkasına yönelik olarak hazırlanan her türlü söylem kanıtlayıcı bu metin türüne girer” demektedir. Kanıtlamanın bir yolu da etkileyici bir dil kullanımıdır. Deyimler etkileyici bir dil kullanımı içinde değerlendirilir. Dilin iletişim boyutu demek olan düzanlamın ötesinde, yananlamsal çağrışımsal anlamsal yanlarıyla alıcıya seslenmek, onda farklı etkiler uyandıracaktır.

Günay, kanıtlayıcı metin tiplerinin dil düzeyleri ve sözcük kullanımı başlığında

”Kanıtlayıcı metinde verici ile alıcı (ya da yazar ile okur) arasındaki ilişkide kullanılan biçem belirleyici bir durumdur. Doğruluk derecesini belirten sözcüklerin kullanıldığı bu tür metinde, dilin ve anlatım biçiminin alıcıya hoş gelecek biçimde kullanılması kanıtlama açısından başarı getirir. Vericinin görüşlerinde doğru ve haklı olduğunu belirtmek için zorunluluk belirten eylemler kanıtlamada olumlu etki sağlar. Olası bir şüphenin olmadığını açıklayan sözcükler vardır” ve “Yazarın inandırmaya çalıştığı, tek amacının bu olduğu kanıtlayıcı metinlerde anlam üretme kaygısı çok belirgin olarak görülür. Verici, anlatısında değer yargısını belirten yan anlamlar kullanır. Savunulan bakış açısı için olumlu yananlamlar, reddedilen düşünce için olumsuz yananlamlar seçilir”

demektedir. Tanım ve işlevleri gereği deyimler de vericinin üretmeye çalıştığı bu kanıtlayıcı metin türünün en sık başvurulan öğelerindedir. Bu durum gazete makalelerini deyimler üzerine bir tarama yapılabilmesi açısından zengin bir kaynak durumuna getirmektedir.

Gazete makaleleri, Avrupa Dil Portfolyosu'nda dil biyografisi bölümünde dilsel durum ve öncelikler bölümünün okuma alt başlığında, ilk olarak B1 düzeyinde yer almaktadır: “gazete ve dergilerde kişisel yorumlar içeren makaleler ve röportajlar okuyabilir, yazarın konuyla ilgili temel düşüncelerini anlayabilirim”. B2 düzeyinde ise gazete makalelerine, “yazarın belli bir görüşü ya da düşüncüyü savunduğu ve güncel sorulara yanıt aradığı bir makale ya da bir haberi okuyup anlayabilirim”² biçiminde yer verilmektedir.

Deyimler de gazete makaleleri gibi Avrupa Dil Portfolyosu'nda yer almaktadır. Dil biyografisi bölümünde ilk olarak B1 düzeyi dinleme alt başlığında “zaman zaman bazı sözcük ve deyimlerin tekrarını istemek zorunda kalsam da günlük bir konuşmayı takip edebilirim” tümcesiyle karşımıza çıkmaktadır. B1 düzeyinin okuma alt başlığında da deyim bilgisine yer verilmiştir: “ilgi alanıma giren metinlerde geçen bilinmeyen sözcük ve deyimlerin anlamını tahmin edebilirim”. Ayrıca C1 düzeyi dinleme alt başlığında da deyim bilgisinden “konuşmalardaki üslubu ve anlam kaymalarını kavrayarak deyimlerin ve günlük dilin çoğunu anlayabilirim” ve “argo ve deyimlerin çok kullanıldığı filmleri zorlanmadan anlayabilirim” biçiminde tümcelerle söz edilmektedir. Son olarak C2 okuma alt başlığında “Birçok argo ve deyim içeren günlük dilde yazılmış metinleri anlayabilirim” tümcesine yer verilmiştir³.

² Yunus Emre Enstitüsü Ağ Kümesi
<yunusemreenstitusu.org/turkiye/content/dokuman/okuma.doc>(son ulaşım: 09 Haziran 2012)

³ Milli Eğitim Bakanlığı Ağ Kümesi
<<http://adp.meb.gov.tr/>> (son ulaşım: 09 Haziran 2012)

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın birinci aşaması olan yaşayan Türkçedeki deyimlerin belirlenmesinin evreninin günlük gazete makaleleri oluşturmaktadır. Örneklem, Türkiye’de yayımlanan en yüksek tirajlı, ulusal, günlük ve siyasi gazetelerin köşe yazılarından oluşturuldu. 1 Ocak 2010 tarihindeki en yüksek satış sıralaması temel alınarak belirlenen 9 gazetenin yazarlar listelerinde en kıdemli⁴ yazarların makaleleri, 1 Ocak 2010 – 31 Aralık 2010 tarihlerini kapsayacak biçimde sırayla takip edilip okunarak kullanılan tüm deyimler belirlendi.

Araştırmanın başladığı tarihte edinilen gazete satış verilerine göre⁵ sık okundukları var sayılan dokuz gazetede yer alan yazarların yazı sayılarını ve toplam yazı sayısını gösteren tablo aşağıdadır.

Gazete	Yazar	Yazı Sayısı	Yazar	Yazı Sayısı	Toplam Yazı Sayısı
Akşam	İsmail Küçükkaya	14	Oray Eğin	16	30
Habertürk	Fatih Altaylı	16	Murat Bardakçı	14	30
Hürriyet	Doğan Hızlan	16	Oktay Ekşi	16	32
Milliyet	Çetin Altan	15	Taha Akyol	16	31
Posta	M.Ali Birand	14	Rauf Tamer	17	31
Sabah	Erdal Şafak	16	Mehmet Barlas	16	32
Türkiye	Nuri Elibol	14	Yılmaz Öztuna	17	31
Vatan	Güngör Mengi	16	Zülfü Livaneli	15	31
Zaman	Ekrem Dumanlı	15	Mümtaz’er Türköne	16	31
Toplam					279

Tablo-1: Araştırmada Ele Alınan Gazete ve Yazarların Makale Sayısı Dağılımı

⁴ Çalışmamız 2010 yılının tamamını kapsayacak biçimde öngörüldüğü için çalıştığı kurumu değiştirme olasılığı görece daha düşük olan kıdemli yazarlar yeğlenmiştir.

⁵ Medyatava Ağ Kümesi 04.01.2010 - 10.01.2010 tarihleri arasında gazete satış raporu <http://www.medyatava.net/tiraj.asp> (son ulaşım: 09 Haziran 2012)

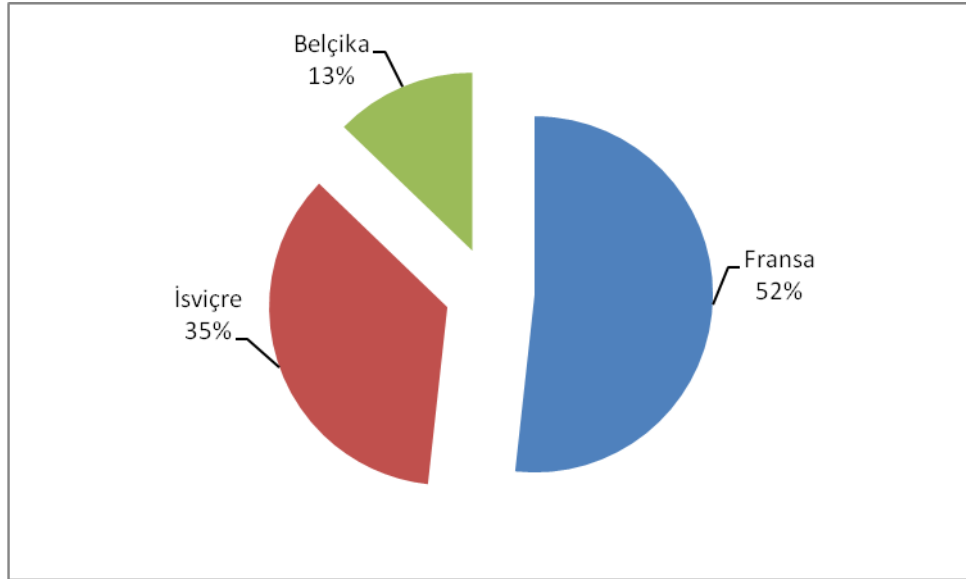
Araştırmanın yapıldığı tarihlerde Sözcü Gazetesi'nin bir ağ kümesinin olmaması ve arşivlerde de yer almaması nedeniyle, en çok satılan ilk on gazete arasında olmasına rağmen araştırmamızda yer alamamıştır.

Yazarların belli günlerde yazmaları/yazmamaları ya da saptanan tarihlerde yıllık izne çıkmaları, tablonun planlanan biçimde gerçekleşmesine engel olmuştur. Bu yüzden yazı sayılarını eşit tutabilmek için inceleme günleri değiştirilmiştir. Hürriyet Gazetesi'nden Oktay Ekşi gazeteden istifa ettiği için kasım ayından sonra yazamamış, O'nun yazılarının olacağı öngörülen kalan boşluk diğer yazarlarla doldurulmuştur.

Çalışmanın ikinci aşamasını oluşturan Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk gençlerinin Türkçe deyim bilgilerinin incelenmesi için deyimlerden oluşturulan örnekleme sıklık verileri ışığında bir ön sormaca uygulanarak en sık kullanılan deyimlerin en çok bilinenleri ayıklandı. Böylece hem sık kullanılan hem de daha az bilinen 40 deyim belirlendi.

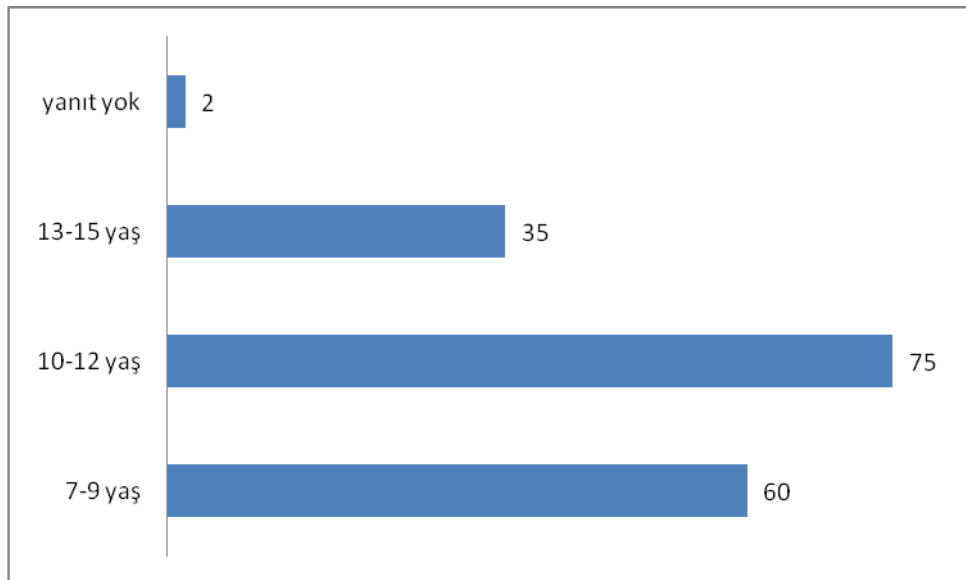
3.3. Veri Toplama Araçları

Ön sormaca ile belirlenen 40 deyim, sormaca yöntemiyle hedef kitleye uygulandı ve katılımcıların sorulan deyimleri gerçekten bilip bilmedikleri saptanmaya çalışıldı. Sormaca, Fransızcanın resmi dil olarak kullanıldığı ve Türk nüfusun da yoğun olarak yaşadığı Fransa'da, İsviçre'de ve Belçika'da uygulandı.

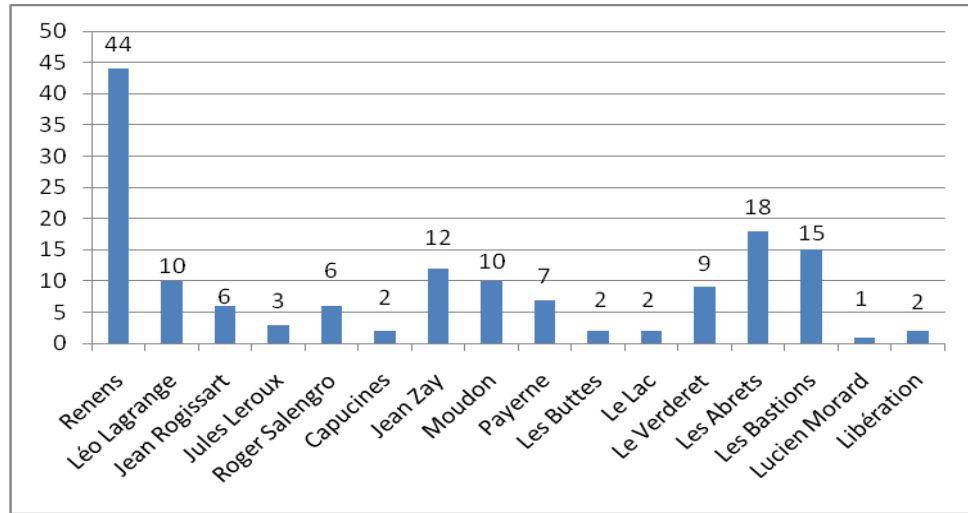
Grafik-1: Sormaca Katılımcılarının Ülkelere Göre Dağılımı

Grafik-1’de görüldüğü gibi en geniş katılım Fransa’da sağlanabilmiştir. Bu ülkede Türk nüfusunun yoğun olması önemli bir etkidir. Öte yandan Belçika’da Türk nüfusu İsviçre’ye oranla daha yüksek olmasına karşın, Belçika’da çalışmamız yeterince desteklenmediği için katılımcı sayısı düşük kalmış, yüzyüze görüşme gerçekleştirilememiş ve sormacanın çevrimiçi olarak uygulanması gerekmiştir.

Grafik-2: Katılımcıların Yaş gruplarına Göre Dağılımı

Grafik-2’de katılımcıların yaş aralıkları verilmiştir. Verilere bakıldığında katılımcıların önemli bir bölümünün 7-12 yaş grubunda oldukları dikkat çekmektedir. 13-15 yaş grubunda katılımın düşük olmasında bu yaş grubundaki öğrencilerin Türkçe sınıflarına devam durumlarının azlığı önemli rol oynamıştır.

Grafik-3: Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Okullara Göre Dağılımı

Grafik-3’te verilen okul dağılımları çalışmayı doğrudan etkilemektedir. Fransa ve İsviçre’de 16 okula ulaşılmış olması, farklı bölgelerde yaşayan dolayısıyla farklı eğitim alan ve farklı sosyo ekonomik sınıflarda yer alan öğrencilere ulaşıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Okulu “belirsiz” olarak görülen 23 katılımcının tamamı Belçika’da yaşayan Türk öğrencileri olup sormacaya çevrimiçi olarak katılmışlardır.

3.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Sormacanın sonuçları SPSS 11.0 programında değerlendirilmiştir. Sorulara verilen yanıtların sıklık dağılımları saptanmış; sormacaya katılan öğrencilerin yaş grupları eşit aralıklı üç gruba ayrılmış; yaş grubu değişkeni ile sorular birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Verilen yanıtların yaş gruplarındaki dağılımını gözlemek amacıyla Chi-Square testi ile analize devam edilmiştir. Bu bölümde sormacada yer alan kırk soru analizleri ve sıklık dağılımlarını gösteren grafikleri ile birlikte ele alınacaktır.

4. KALIPLAŞMIŞ YAPILAR

Dil adını verdiğimiz iletişim dizgesi çeşitli öğelerden oluşur. Bu öğelerin bir bölümü, her kullanımda dili üreten tarafından özgürce seçilebilir, başka öğelerle değiştirilebilir. Öte yandan dil, birbirinden tamamen bağımsız öğelerin yan yana kullanımıyla sınırlı bir dizge değildir. Bu dizgenin oluşumunda aynı zamanda, öğelerin birbirleriyle girdikleri karmaşık bir etkileşim de söz konusudur. Bu etkileşim aracılığıyla diller, az sayıda öğeyle, ayrıntılı bir sahneyi dinleyicinin ya da okuyucunun gözünde canlandırabilirler.

Bir dilde dilbilgisi bilmekle kurulamayacak ifadeler ya da söz kalıpları vardır. Bu kalıplar dilin önemli bir bölümünü oluşturur. Birçok konunun öyle ifade edileceği asla insanın aklına gelmez (Aksan, 2008: 96). Neden dil kullanıcıları yeni durumlar ya da kavramlar için dilde yeni birimler üretmek yerine Aksan'ın söylediği gibi “akla gelmeyecek” kalıplar oluşturmaktadır? Bu soruyu Hudson

“Bir dilin konuşucuları, sürekli yenilerini oluşturmak yerine daha önceden duydukları kalıp yapıları tekrarlayarak en fazla ekonomiyi yaparlar. Konuşucuların yeni kalıplar üretmesinden önce hazır olanları kullanmaları, dinleyicilerin iletiyi daha kolay çözümlenmelerini daha olanaklı duruma getirecektir. Demek ki bu tür kalıp üretimler konuşucunun dilsel üretimini kolaylaştırdığı kadar, dinleyicinin kavrayışını da olumlu yönde etkilemektedir” (1998: 139)

biçiminde yanıtlamaktadır. Hudson'ın konuya yaklaşımındaki “ekonomi yapma” bölümü dikkat çekicidir. Bu yaklaşım, kalıplaşmış yapıların en az çaba ilkesi ile koşutluk gösterdiğini vurgular. Wray'ın görüşleri de bu yaklaşımı destekler niteliktedir: “Daha önceden bir bütün haline getirilip hafızada öylece saklanan kalıplaşmış birimler, konuşanlarca kolaylıkla hatırlanıp hemen kullanılabilirdiği gibi, dinleyici(ler) tarafından da çabucak algılanabilmektedir. Kalıplaşmış bir ögenin söylenip anlaşılması için gereken zaman ve enerji, her durumda, yeni bir söz öbeğinin veya tümcenin meydana getirilip ağızdan çıkması ve algılanmasından daha azdır” (2002: 15-18).

Araştırmacıların bu görüşleri doğrultusunda kalıplaşmış yapıların (fr. *expression figée*), dil kullanıcısının anlayışındaki hazır gereçler olduğu ve dil kullanıcısının, bu kalıplaşmış yapılar aracılığıyla kendini iyi dinletme, dinleyiciye ya da okuyucuya duygu ve düşüncelerini en kısa ve çarpıcı biçimde aktarma olanağına kavuştuğu söylenebilir.

Kalıplaşmış yapılar her dilde büyük çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitli yapıların doğru tanımlanması, birbirleriyle olan işlev ve anlam farklarının olabildiğince ortaya konması çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer verilen deyim tarama çalışması açısından önemlidir.

4.1. Deyimler

Her dilin sözvarlığı içinde atasözü, deyim, kalıp söz ve kalıplaşmış söz gibi birden çok dilsel birimin bir arada görüldüğü yapılar bulunmaktadır. Dilsel üretimi öğelerin yalnızca yan yana dizilişinin ötesine götüren, anlatımı zenginleştiren, bir anlamda sanatsal kılan tüm bu dilsel birliktelikler arasında deyimler, dillerin sözvarlığında sayıca önemli yer tutan yapılardır.

Dilin ustaca ve etkili kullanımına yarayan deyimler, aynı zamanda ulusal değerlerin yansıtılmasında da önemli bir işlev görmektedir. “Anlatım birimleri ve söz öbekleri içinde en önemlisi deyimlerdir. Görülüyor ki deyimler, bu ata armağanları, duygusal anlatımın en değerli öğeleridir” (Gencan, 1975: 471). Gencan deyimlerin oluşması için bir toplumun uzun süre bir arada yaşaması gerektiğini; ata armağanı olan deyimlerin çok eskilerden beri kullanılagelen dilsel yapılar olduğunu belirtir.

Deyimler genelde anlamla ilgilidirler ve her dilde anlamın belirtilmesinde onlara başvurulur. “Deyimler, anlatımı güçlü kılan birçok anlam olaylarının, söz sanatlarının yansıtıcısıdır” (Aksan, 2006a: 62). Sözlü ve yazılı iletişimin en önemli ve en sık kullanılan bu öğeleri, konuşucunun toplumla kurduğu güçlü, gelişmiş bir dilsel bağ olarak görülebilir. Bu bağ, güçlüdür; çünkü konuşucunun dildeki

ustalığının da bir yansımasıdır. Bu anlamda deyimleri tanıma ve anlamlarını bilme, iletişimin tam ve eksiksiz olmasına katkı sağlar. Özellikle anadil konuşucusu olmayanlar, kimi deyimleri anlayamaz ve kullanamazlar. Bu durum, yanlış anlaşılmalara ve / ya da iletişimin kesintiye uğramasına yol açabilir. “Alıcı ve verici arasında dil ve kültür farklılığı söz konusu ise, vericinin deyim kullanması durumunda iletilmek istenilen ileti tam olarak alıcıya ulaşamayabilir, bu nedenle de iletişimde bir kopukluk oluşabilir. Bu da deyimlerin iletişimsel, edimsel önemine vurgu yapan bir (...) durumdur” (Güneş, 2009: 3). Yine bu görüşlere paralel olarak Wright (1999: 9) da deyimlerin önemine herkes için ortak olması açısından bakar ve deyimlerin bilinmemesi durumunda bir dili konuşmanın, okumanın ya da dinlemenin olanaksız olduğundan söz eder.

Deyimler, hem yaygın kullanımları hem de içinde kullanıldıkları metni daha etkili ve daha çekici duruma getirmeleri bakımından önemli kalıplaşmış yapılardır. Deyimlere başvurmadan oluşturulacak bir metin, etkileme gücünü ve güzelliğini büyük oranda yitirecek, dikkatleri üzerine çekemeyecektir.

“Her kavramın göstergesini yapmak isteyen dilin yapısı içinde bu yetenekli söz birleşmelerini görüyoruz. Kısa yapılar olan deyimler, insanın en az kelime ile anlamı iletme eğiliminin işaretleridir aynı zamanda. Dilin yaratıcılık özelliğinin sonucunda yan yana gelen ve deymi oluşturan göstergeler bir bütün olarak anlamlandırılırlar” (Uzun, 1991: 30).

Uzun, deyimlerle ilgili görüşlerini belirtirken deyimlerin kısa yapılar olduğunu ve dilin yaratıcılık özelliğini bir sonucu olduğunu vurgulamıştır. Tüm diğer kalıplaşmış yapılarda olduğu gibi deyimlerde de en az çaba ilkesine uyum söz konusudur. En az çabayla anlamı iletme eğilimi, yaratıcılığı da beraberinde getirmektedir.

Konuşucu, deyimler yoluyla, bir olay ya da durumu birebir karşılayacak sözcüklerle değil, çağrışım yaptıracak söz öbekleriyle anlatmayı seçer. Bunu anlatımına güzellik ve güç kazandırmak için yapar. Örneğin bir kızın çekici olduğunu belirtmek için doğrudan “*Bu kız çok çekici*” denebileceği gibi, “*Bu kız bir içim su*” da denilebilir. Böyle bir kullanımda, uzun süren bir susuzluğun ardından

içilecek bir damla suyun eşsizliği ve değer biçilemezliği ile kızın güzelliği arasında benzetme yoluyla bir bağ kurulmaktadır. Bu bağın yaratıcı olduğu kadar anlatıma güzellik katan bir niteliği olduğundan da söz edilebilir.

4.1.1. Geleneksel Dilbilgisi Bakış Açısıyla Deyim Tanımlamaları

Türkçe Sözlükte deyim için “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği” (TDK, 2005: 517) tanımlaması yapılmaktadır. Bu tanımda üç bölüm önemli görünmektedir. Öncelikle deyim anlamında gerçekten uzak olduğunu, kalıplaşmış olduğunu, ardından bir söz öbeği oluşturduğunu anlıyoruz. Kısacası sözcüğün düzanlamın dışında kullanımı vardır. Bu da soyutlamayı getirir. İkinci olarak kalıplaşmış bir yapısı, anlatım biçimi vardır. Bu nedenle rastgele kullanma, o kalıbın dışında bir kullanım durumu yoktur. Son olarak da söz öbekleridir. Birden çok sözcükten oluşur.

Deyim yerine, Arapça kökenli olup Osmanlıcada da kullanılmış olan *tabir* sözcüğünü yeğleyen Özön, deyim tanımını ve sınırlarını

“Tabir ile, birden fazla kelimenin vücuda getirdiği anlam demek istiyoruz. Tek kelimenin, manasındaki tabir kılığında görülen anlam sözcüklerce kaydedilebilir. (...) Tabirlerde, çokluk mecaz ve kinaye bulunmakla beraber, tek kelimenin mecazlı ve kinayeli kullanılışı o kelimenin bir tabir halini alması sayılamaz” (1943: 20).

biçiminde vermektedir. Özön’ün bu tanımı deyimlerin *anlam kaybı*, *mecaz* ve *kinaye* özelliklerine vurgu yapmaktadır. Anlam kaybından sözcüklerin düzanlamları dışında kullanımını anlıyoruz. Deyimlerin mecaz ve kinaye ise deyimlerin sözbilim (fr. *rhétorique*) açısından da önemli yapılar olduklarını göstermektedir. Ayrıca Özön her ne kadar verdiği tanımda tek sözcüklük kullanımları deyim olarak kabul etmese de, çalışmasında “akşamcı, çulsuz” gibi tek sözcüklü kimi örneklere yer vermiştir.

Gencan, her dilde kuruluş anlamları sözcüklerin düz anlamlarından başka olan, kalıplaşmış birçok öbekler ve takımlar olduğunu belirtir. “Anlamları ve yapıları kurallara bağlanamayan, açıklanması için derin incelemeler isteyen; incelenmemesi daha doğru olan; yapısını değiştirmeden, çok kez, başka dile çevrilemeyen bu

kalıplaşmış takımlarla söz öbekleri de Türkçenin özelliklerinden sayılır ve bu çeşit takımlara, öbeklere *deyim* adı verilir” (Gencan, 1975: 472) biçiminde bir tanım vermektedir. Gencan, açıkça ifade etmemekle birlikte, “anlamları ve yapıları kurallara bağlanmayan öbekler” tanımıyla, deyimlerin anonim oluşumlar olduklarını da işaret etmektedir. Bunun yanında Gencan’ın deyimlerin derin incelemeler istediği ama incelenmemelerinin daha doğru olduğu biçimindeki sözleri, deyim çalışmalarının ne kadar güç olduğu konusundaki öznel görüşünü belirtmesi açısından önemlidir.

Hatipoğlu ise deyim tanımını, “Deyim, anlatım gücünü arttırmak için, az çok mantık dışına kayan, bazı öğeleri değişmediği halde bazısı değişip çekimlere giren kalıplardır” biçiminde yapar (Hatipoğlu, 1982: 194). Bu tanımda Hatipoğlu her ne kadar *öbek* özelliğine vurgu yapmasa da, tanımda birden çok öğeden söz ederek deyimlerin öbek özelliğini örtük olarak vermiştir. Ayrıca “mantık dışı” tanımı da önemlidir. Burada deyimleşmenin dikkat çekici bir yönüne vurgu yapılmaktadır. Deyimi oluşturan birimler, gerçek anlamlarından sıyrılarak yeni bir anlam bütünlüğü oluşturur ve sözlük anlamlarının dışına çıkmış olurlar. Bu da bir anlamda mantık dışına çıkmak olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında deyimlerin çekimlenebilmesi (fr. *déclinaison*) de Hatipoğlu’nun tanımında öne çıkan bir diğer özelliktir. Buradan deyimlerin kalıplaşmış olmasının, tamamen “donmuş” oldukları anlamına gelmeyeceğini çıkartıyoruz. Bu durumu (Aksoy, 1994: 730)’te yer alan “dolap çevirmek” deyiminin Aziz Nesin anlatılarındaki değişik çekimleriyle örneklendirelim:

Örnek-1: Korkmaz mı, herbirimize bir *dolap çevirmiş*.

(Aziz Nesin, *Zübük*, 2009: 89)

Örnek-2: Birden aydım. Bunlar, ister misin bir *dolap çevirsinler*. Yarın, bir bakmışsın, Zübükzade hergelesi bunları bir yeni oyunla kandırmış.

(Aziz Nesin, *Zübük*, 2009: 94)

Örnek-3: Bu Gedikli İhsan’ın bir domuzluğu var, bir *dolap çeviriyor* ya, ne?

(Aziz Nesin, *Zübük*, 2009: 118)

Örnek-4: Sizde dalavere çoktur, dedi, muhtarla birlik olur, ölüyü diri, diriye ölü gösterir, türlü *dolap çevirirsiniz*.

(Aziz Nesin, Kördöğüşü 2005: 87)

Örneklerde de görüldüğü üzere deyimler, kişiye, zamana ve / ya da kipe göre çekimlenebilmekte yani sınırlı da olsa biçim değiştirebilmektedir. Ancak söz öbeğinin yeri ve sayısı değişmemektedir. o halde deyimlerde eylem çekimli hale gelebilir.

Yine Türkçe deyimler ve atasözleri üzerine sözlük çalışmaları bulunan Par, deyimın çoğu öz anlamından az çok ayrı bir düşünce ve anlam taşıyan, en az iki sözcükten oluşan söz topluluğu olduğunu vurgulamaktadır (Par, 1989: 7). Diğer tanımlarla örtüşen Par'ın tanımı deyimlerdeki anlam değişimini ve öbek özelliğini vurgulamaktadır.

Türkçe deyimler üzerine kapsamlı derleme çalışmaları ortaya koymuş olan Ömer Asım Aksoy, deyimın bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce olduğunu dile getirir (1994: 49). Aksoy'un "özel bir yapı" olarak nitelendirdiği durum, deyimi oluşturan sözcüklerden birinin, birkaçının ya da hepsinin gerçek anlamlarını kaybetmeleri olasılığıdır. Yine Aksoy'un tanımında, deyimın yalnız sözcük öbeği değil, bir tümce de olabileceğinden söz edilmektedir. Bu yaklaşım, örnek 1, 2, 3 ve 4'te gösterdiğimiz çekimlenme olgusuyla koşutluk göstermektedir. Deyimlerin tümce içinde bir öbek değil, çekimlenme yoluyla tümcenin kendisi olduğu örnekler de vardır.

Örnek-5: Hıristos *gözlerini devirdi*. "Aman gene başlama" diye söylendi.

(Elif Şafak, *Aşk*, 2009: 167)

Örnek-6: Bir uğursuz sessizlik oldu. *Gözlerini* benden *kaçırdı*.

(Elif Şafak, *Aşk*, 2009: 257)

Örnek-5 ve Örnek-6'da görüldüğü üzere, "gözlerini kaçırmak" ve "gözlerini devirmek" deyimleri çekimlenerek birer tümce oluşturmaktadırlar. Deyimler Örnek-

5'te bir özneye, Örnek-6'da ise bir tümleçle beraber kullanılmış olsa da, bağlam bilindiği sürece bu öğelerin yokluğu tümce bütünlüğünü bozmayacaktır.

Korkmaz'ın deyim tanımı da “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği” biçimindedir (1992: 43).

Püsküllüoğlu deyim için, “anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamında ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu” (Püsküllüoğlu, 2006: 7) tanımını getirmiş ve dil içindeki işlevinin bir kavramı kendine özgü bir kalıp içinde, çekici ve hoş bir anlatımla dile getirmek olduğunu vurgulamıştır. Burada dikkate değer bir durum, Püsküllüoğlu'nun deyimleri “genellikle birden çok sözcüklü” olarak niteleyerek tek sözcükten oluşan deyimlerin de olabileceğini vurgulamasıdır. Bu vurguya koşut olarak çalışmasında da tek sözcüklük “sözlü olarak, sözle” anlamındaki “*ağızdan*” ya da “çok kötü, işe yaramaz” anlamındaki “*boktan*” gibi kimi yapılara yer vermiştir. Bu noktada Özön'ün çalışmasındaki yaklaşımıyla Püsküllüoğlu'nun tanımının bir benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Geleneksel dilbilgisi bakış açısıyla yapılan tanımlara bakıldığında deyimlerin özellikleri konusunda genel bir görüş oluşmaktadır. Ama bu görüş “ayrı bir düşünce”, “özel bir yapı” gibi bulanık anlatımlar kesin bir tanıma ulaşmak için yeterli görünmemektedir. Ayrıca deyimlerin en az iki sözcükten mi oluştuğu yoksa tek bir sözcüğün de deyim olup olamayacağı konusu, Özön'ün ve Püsküllüoğlu'nun çalışmalarına aldıkları tek sözcüklü örnekler nedeniyle tam olarak açıklığa kavuşmamaktadır.

	Öbek (en az iki sözcük)	Çekici, güzel anlatım	Kalıplaşmış	Eğretileme / Sözcüklerde anlam değişimi değişimi/ Mantıksız	Anonim
Özön (1943)				+	
Gencan (1975)	+		+		+
Hatipoğlu (1982)	+	+	+	+	
Par (1981)	+	+	+	+	
Aksoy (1994)	+	+	+	+	
Korkmaz (1992)	+	+			
Püsküllüoğlu (2006)		+			
TDK Sözlüğü (2005)	+	+	+	+	

Tablo-2: Geleneksel Dilbilgisi Bakış Açısıyla Deyimlerin Genel Özellikleri

Tablo-2'ye bakıldığında, geleneksel dilbilgisi açısından yapılan tanımlamalarda, deyimlerin öbek özelliğinin genel olarak benimsendiği görülmektedir. Deyimlerin öne çıkan diğer özelliklerinin çekici anlatım ve eğretileme içerme olduğu söylenebilir. Öte yandan Gencan'ın tanımında karşımıza çıkan “anonim” nitelemesi, kalıplaşmış yapılar genelinde ele alındığında önemli olsa da, tüm kalıplaşmış yapılar için geçerli bir özellik olduğu düşünüldüğünde deyimler

özelinde ayırt edici bir unsur olarak görünmemektedir. Bu niteleme dışarıda tutulduğunda ve dilbilgisi açısından bakıldığında TDK sözlüğünün vermiş olduğu tanımın kapsamlı olduğu söylenebilir.

4.1.2. Dilbilim Bakış Açısıyla Deyim Tanımlamaları

Kalıplaşmış yapılar içinde geniş bir yere sahip olan deyimler dilbilimciler tarafından da uzun süredir incelenmektedir. Dilbilgisi bakış açısıyla yapılan değerlendirmelerde olduğu gibi dilbilim bakış açısıyla yapılan değerlendirmelerde de araştırmacılar arasında farklılıklar olmakla birlikte tanımların daha ayrıntılı olduğu görülmektedir.

Robins (1968: 70), deyimın birlikte kullanılma zorunluluğu olan, anlambilim açısından bir ögesinin bile çıkarılmasına izin vermeyen yapısıyla birden fazla sözcüğün alışılmış birliktelikler (kalıplaşmalar) oluşturmakta kullanılması olduğunu belirtir. Bu tanımda, dilbilgisi açısından yapılan tanımlamalarda olduğu gibi deyimlerin öbek ve kalıplaşma özelliği öne çıkmaktadır. Bu tanımlamada geçen “bir ögesinin bile çıkarılmasına izin vermez” bölümü de dikkat çekicidir. Burada kurucu öğelerin oluşturduğu anlam bütünlüğünün vazgeçilmez olduğu vurgulanmaktadır.

Başkan (1969: 25), “*kalıp*” yerine “*karışım*” terimini seçerek yaptığı tanımda, sözcüklerin yan yana geldiklerinde oluşturdukları anlamın sözcüklerin teker teker anlamlarından daha başka olması durumunda oluşan karışımın deyim olarak adlandırılabileceğini söylemektedir. Deyimleri oluşturan öğelerin yan yana gelişleriyle anlam değişimine uğramalarının altını çizen Başkan’ın tanımında “*kalıp*” yerine “*karışım*” terimini kullanması önemlidir. *Kalıp* sözcüğü “Bir şeye biçim vermeye veya eski biçimini korumaya yarayan araç” anlamı taşırken; *karışım*, “Birden çok şeyin karıştırılmasıyla elde edilen veya ortaya çıkan şey” anlamındadır (Türkçe Sözlük, 2005: 1045, 1089). Bu açıdan bakıldığında deyimleşme sürecinde bir anlam kalıplaşması olduğu kadar bir anlam karışımından da söz etmek olasıdır.

Aynı biçimde Lewandowski (1973), “bir dile özgü sözcük kalıbı veya sözcük bağlanması; genel anlamı tek tek sözcük anlamlarından ortaya çıkmayan içerik” (*aktaran*: Subaşı, 1988: 9) olarak tanımını yapmaktadır.

Yine üstteki tanımlara koşul olarak Cowie ve Mackin (1975)’nin deyim tanımı “iki ya da daha çok sözcüğün tek bir anlam birimi oluşturması”dır (*aktaran* Carter, 1989: 58). Cowie ve Mackin’in tanımı yalnızca öbek özelliğine ve anlam değişimine vurgu yapmaktadır. Oysa bu iki özellik diğer kalıplaşmış yapılarla deyimlerin farkını tam olarak ortaya koyamamaktadır.

Galisson ve Coste (1976: 327), deyim dilbilgisi kurallarına uygun olarak ve bir sözcükçe (fr. *lexique*) yardımıyla sözceler üretmeye dayanan söz edimi (fr. *acte de parole*) olduğunu vurgulamış ve bu sözcelerin bir gönderge (fr. *référence*) oluşturduğunu ve belli bir anlamlandırma (fr. *signification*) barındırdığını belirtmiştir.

Vardar’a göre deyim, “bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambirim toplaması, genellikle öz anlamından az ya da çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz” olarak tanımlanır (1978: 57).

Aksan’ın deyim için yaptığı “belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan söz” (1982: 37) biçimindeki tanımı, deyimi oluşturan sözcüklerdeki anlam değişiminin yanı sıra belli bir duygu ya da bir durumu anlatma işlevinden de söz etmektedir. Bu bölüm, deyimlerin diğer kalıplaşmış yapılarla farkını ortaya koymak açısından oldukça önemlidir.

Peaty (1984: 2)’e göre deyim, bileşimindeki sözcüklerin sözlüksel anlamlarından anlaşılamayacak bir anlatımdır. Bu tanımda yine sözcüklerdeki anlam değişimi vurgulanmaktadır. İki ayrı sözcüğün düzenlemelerinin toplamından farklı bir anlam oluşturmaları deyimlerin öne çıkan özelliklerindedir.

Martinet (1985: 115), deyim adı verdiğimiz kalıplaşma ürünlerinin birden fazla anlambirimden (fr. *monème*) oluşan ve özgür bir anlambirim olarak ortaya çıkan birleşkebirim (fr. *synthème*) olduğunu söyler. Bu tanımda yine birden fazla birimin birlikteliğinden doğan yeni bir anlama vurgu yapıldığını görüyoruz. Bunun yanında Martinet'nin bu tanımı deyimden çok birleşkebirim kavramını işaret etmektedir. Martinet'ye özgü bir terim olan birleşkebirim ise deyimleri de kapsayan bir üst öbektir ve kalıplaşma ürünü olmayan bileşik biçimleri ve türevlerini de içine alır.

Palmer (1986: 36), bazı söz öbeklerinin birlikte tek bir anlam aktardıklarını belirtirken, sözcüklerin tek tek anlamlarından kestirilemeyecek bir anlamı aktaran bu söz öbeklerini deyim olarak tanımlamaktadır. Palmer'ın deyimlerle ilgili belirlemesi de sözcüklerin biraraya geldiklerinde oluşturdukları ve tek tek ele alındıklarında görülemeyecek bir anlam olayının gerçekleştiği yönündedir. Bu tanımda sözcüklerden her ikisinin de mi anlamının değiştiği yoksa yalnızca tek bir sözcükte mi anlam değişikliği görüldüğü açıkça belirtilmemiştir.

Wright (1999: 7) ise deyimlerin temel iki özelliğinin, anadili konuşucuları tarafından kalıplaştırılmaları, bilinmeleri ve dili bilinen anlamların dışında (eğretileme yoluyla) kullanılmaları olduğundan söz etmektedir. Wright'ın tanımında vurguladığı *anadil konuşucusu* olgusu deyimlerin anonim olma özelliğinin altını çizdiği gibi üreticisinin belli olmaması özelliğini de yansıtmaktadır.

Salminen, çalışmasında yalnızca iki terimli (fr. *terme*) ad, önad ya da eylem birimleri değil, aynı zamanda üç ve üçten fazla terimli birimleri de birleşik sözcükler içinde kabul etmekte ve “Belirteç, ilgeç, bağlaç ya da ünlem gibi farklı dilbilgisel uzamların parçası olan karmaşık kalıp birimlerle (fr. *unités figées complexes*), üç ya da üçten fazla bağımlı ögesi olan sözcükselleşmiş biçimler de deyimler arasında yer alırlar. Konuşucunun anlayışında kalıp birimler biçiminde bulunan ve dilsel üretime bir bütün olarak katılan tüm bu karmaşık birimlerin, sözcenin diğer öğeleriyle olan ilişkileri, yalın birimlerin ilişkileriyle tam olarak aynıdır” biçiminde görüşlerini belirtmektedir (Salminen, 2003: 78). Buna göre, deyimler, kaç öğeden oluştuğunun ya da öğelerinin dilbilgisel uzamlarının önemi olmaksızın hepsi kalıplaşmıştır ve bir

gösterileni (fr. *signifié*) karşılarlar. Öyle ki, yerlerine aynı anlamda ama farklı görünümde başka bir gösteren (fr. *signifiant*) getirildiğinde anlam bozulmaz.

Günay (2007: 244), deyimlerin kendi anlamı dışında başka bir anlamda kullanılan kalıplaşmış sözler olduğunu; her dilde kalıplaşmış yapılar olarak deyimlerin bulunduğunu, deyimlerin iki ya da daha fazla sözcükle oluşmuş bir düzenleyim olduğunu belirtir.

Tüm bu bilgilerden sonra araştırmacıların farklı ya da benzer düşündükleri bölümleri bir tabloda gösterelim.

	Öbek (en az iki sözcük)	Çekici, güzel anlatım	Anadil konuşucuları tarafından genel	Kalıplaşmış	Eğretileme / Sözcüklerde anlam değişimi/	Anonim	Dile özgü / Çevrilemez	Kesinlik, yargı içermez / Ögüt vermez
Robins (1968)	+			+				
Başkan (1969)	+				+			
Lewandowski (1973)				+	+		+	
Gallison & Coste (1976)	+				+			
Vardar (1978)				+	+			
Aksan (1982)	+				+			
Peaty (1984)	+				+			
Martinet (1985)	+			+				
Palmer (1986)	+				+			
Carter (1989)	+				+			
Wright (1989)			+	+	+	+		
Salminen (2003)	+			+				
Günay (2007)	+	+		+	+		+	+

Tablo-3: Dilbilim Bakış Açısıyla Deyimlerin Genel Özellikleri

Tablo-3 incelendiğinde dilbilim açısından yapılan tanımlamalarda dilbilgisi bakış açısıyla yapılan tanımlamalara koştut olarak deyimlerin öbek özelliklerinin öne çıktığı görölmektedir. Bunun yanında dilbilimcilerin büyük çoğunluğu deyimlerde kalıplaşma ve eğretileme üzerinde de durmaktadırlar.

Dilbilim açısından yapılan tanımlarda, dilbilgisi açısından yapılan tanımların tersine, çekici anlatım özelliğine hemen hiç değinilmemesi de dikkat çekicidir. “Çekici anlatım” özne bir değerlendirme olduğu için dilbilimciler tarafından bir ölçüt olarak yeğlenmemiş olabilir.

“*Kesinlik, yargı içermez*” nitelemesi, deyim tanımlamaktan çok, kimi durumlarda atasözü ile deyim arasındaki tek fark olması nedeniyle önemlidir.

Deyimler atasözlerinden farklıdır. Atasözü bir hüküm bildirir ve atasözleri değışmez bir doğruyu söyler: “Etle tırnak gibi” bir deyimdir ve belli bir durumu bildirir. Ama “Et tırnaktan ayrılmaz” bir atasözüdür ve bir hüküm bildirir (Günay, 2007: 244).

Dilbilgisi ve dilbilim bakış açısıyla yapılan çeşitli tanımları göz önünde bulundurarak tek ve bütün bir deyim tanımı yapmak çalışmamızın bütüncesini oluşturmak açısından önemlidir. Geleneksel dilbilgicilerin ve dilbilimcilerin verdikleri tanımlar doğrultusunda **“Deyim, bir durumu bildiren, çekici anlatım özelliği taşıyan, anadil konuşucuları tarafından genel bilinirliği olan, öğüt vermeyen ve kesinlik içermeyen, öğeleri gerçek anlamlarından uzaklaşmış, başka dillere çevrilemeyen, kalıplaşmış anonim sözcük öbeklerdir”** biçiminde bir tanım vermek olanaklıdır. Bu çalışmada deyim kavramı burada belirtildiği biçimde kullanılacaktır.

4.1.3. Deyimleşme Olgusu

İnsan dili, sesbirimler aracılığıyla, karşılaştığı her yeni göndergeye (fr. *réf rence*) yeni dilsel göstergeler (fr. *signe*)  retebilmek için sayılamayacak kadar çok birleşim (fr. *combinaison*) yaratabilirken neden hazır dilsel birimleri bir araya getirerek öbekler kurmuş ve sözcüklerin anlamlarını değiştirerek yeni anlamlar oluşturmuştur? Martinet, bu soruya

“Dilsel evrime, insanın bildirişimsel gereksinimleriyle anlksal ve fiziksel etkinliğini en aza indirme eğilimi arasındaki  atışkının yön verdiği söylenebilir. Başka düzlemlerde olduğu gibi, burada da insan davranışı en az çaba ilkesine uyar (...) Evrimin her aşamasında, her biri sözcelerde daha seyrek görülen daha çok sayıda ve daha özgül nitelikli birimler gerektiren bildirişim gereksinimleriyle, insanın, daha genel bir değer taşıyan ve daha sık kullanılan az sayıda birim kullanmaya yönelmesine yol açan devimsizliği arasında bir denge kurulur” (1985: 152-153)

biçiminde yanıt vermektedir. Martinet’nin görüşlerinde yer verdiği fiziksel etkinliği en aza indirme eğilimi, deyimlerin dil içindeki işlevi konusunda olduğa açıklayıcıdır. Sözcüklerin yan yana gelerek oluşturdukları bir öbek, sadece d zanlamalarıyla oluşturamayacakları bir anlam oluşturuyorsa, bir başka deyişle yalnız bu sözcüklerin d zanlamalarıyla anlatılamayacak yeni bir kavramı karşılıyorsa deyimleşme olgusunun ortaya çıkışından söz edilebilir. Sözcüklerin yalnız d zanlamalarından yararlanılarak açıklanması, betimlenmesi, anlatılması daha çok dilsel birimin kullanılmasını gerektireceğinden, deyimleşme, en az çaba ilkesiyle örtüşür ve dil içinde kendine sıkça yer bulabilir.

Toplumlar, yeni karşılaştıkları durumları ya da oluşan yeni bağlamaları açıklamak için yeni adlandırmalar yapma gereksinimi duyarak, dillerinde hazırda yer alan birimleri bir araya getirerek yeni yapılar oluşturmuş olabilirler. Bir topluluğun bildirişimsel gereksinimlerinin, en az çaba ilkesi doğrultusunda oluşan deyimleşmenin en önemli nedenlerinden olduğunu söyleyebiliriz.

Hem dilbilgisi açısından hem de dilbilim açısından yapılan deyim tanımlamaları, deyimleşme olgusunun anlamsal bir değişimi içerdiğini göstermektedir. Bu anlamsal değişim, deyim yapısını oluşturan kurucu ögelerin birbirleriyle girdikleri etkileşimin yarattığı bir olgu olarak görülebilir. Bu etkileşimle

oluşan anlamsal bütünlük, bu yapıları dil içinde uzun süreli kullanımda birer kalıp durumuna getirmiş olabilir.

Deyimin anlamını oluşturmak üzere yan yana gelen göstergelerin kendi anlamlarından sıyrılarak anlambilimi açısından tek bir gösterge niteliğine sahip olması, yani bütüne ait tek bir anlamı yansıtır duruma gelmesi, deyimleşme olarak görebileceğimiz anlambilimsel etkileşim düzleminin sonucudur (Subaşı, 1988: 33). Bu durumda deyimleşme sürecinde göstergelerin gösterilenlerinin değiştiğinden, göstergelerin birlikteliğinin yeni bir gösterilen oluşturduğundan yani bir anlam aktarımının ortaya çıktığından söz edilebilir.

Deyimleşme olgusunun en ayırt edici özelliği yapının kurucu öğelerinde düzanlam yerine yananlamın kullanımınıdır. Bu noktada bir sözcüğün düzanlamıyla mı yoksa yananlamıyla mı kullandığının ayırımı yapabilmek deyimleri diğer kalıp yapılardan ayırabilmek adına önemlidir.

“Düzanlam (fr. *dénotation*) bir sözcüğün birinci anlamıdır, sözlükteki tanımıdır. Bir göstergenin gösterilenini oluşturan kavramın kapsamı (fr. *extension*) ya da gösterilenin durağan anlamsal görünüşüdür. (...) Yananlam (fr. *connotation*) ise, bir sözcüğün sürekli anlamsal öğelerine ya da düzanlamına, kullanım sırasında katılan ve alıcıların tümüncel algılanmayan (ya da aynı biçimde algılanmayan), ikincil kavramlara, imgelere, öznel izlenimlere ilişkin olan duygusal, coşkusal ikincil anlamlardır” (Günay, 2007: 69).

Çalışmamızın konusu olan deyimler için de “bir araya gelen sözcüklerin yananlamlar kazanarak ve kalıplaşarak oluşturdukları dil ürünleri” oldukları söylenebilir.

Guiraud, bu anlam aktarımı olgusuna yaklaşımı “Anlam değişir: Çünkü mantıksal ya da anlatımsal amaçlarla bir kavrama bilinçli olarak bir ad verilir; nesnelere adlandırılır. Anlam değişir: Çünkü çağrışımlardan biri ikincildir ve yavaş yavaş temel anlama doğru kayarak onun yerini alır; anlam *evrim* geçirir” (1999: 67) biçimindedir. Guiraud’nun anlatımından, dilin yeni adlandırmalar gereksinimi ile yaptığı bu aktarmalar ya da değişmecelerin, deyimleşme olgusunun da temelini oluşturduğu sonucunu çıkarabiliriz. Deyimleşme sırasında sözcüklerin gerçek

anlamlarından az ya da çok uzaklaşmaları, sözcüklerin çağrışımlarından ikincil olanının temel anlamın yerini alması olarak görülebilir.

Dilin oluşumu, doğada var olan nesnelere, olguların adlandırılmasıyla başlar ve bu adlandırmaların topluluklarca benimsenmesiyle sürer. Üzerinde toplumsal uzlaşmaya varılan bu adlandırmalar sonucunda iletişim gerçekleşir. Toplum, zaman içinde, tek bir nesne ya da olguya verilmiş adlandırmaları yeni nesne ve olgular için de kullanmaya başlayarak adlandırmalarda anlamsal değişimler gerçekleştirir. Anlam değişmesi (fr. *changement sémantique*), aynı gösterenin gösterilen kısmının değişmesidir.

Guiraud (1999: 49), anlam aktarımını anlamsal yaratımın bir türü olarak sınıflandırır ve bu yoldan bir kavramın bir başka kavramı belirten adla anıldığını, bir başka nesneyle olan biçim, renk, işlev benzerlikleri aracılığıyla çeşitli adlandırmalar görüldüğünü belirtir.

Anlam kaymaları, var olan bir anlamın aynı işlevi görüyormuş gibi olmasına karşın, değişim geçirmesidir. Bu değişim, deyimleşme olgusunun da temelini oluşturur. Göstergeler, deyim anlamını oluşturmak üzere yan yana geldiklerinde özanamlarından (fr. *sens propre*) sıyrılarak, göstergelerin özanamlarından bağımsız, yeni, betilenmiş bir anlam (fr. *sens figuré*) oluştururlar. Flavell ve Flavell (2001: 60), bu betilenme olgusunu “*deyimdeki kurucu öğelerin yeni birer dilsel kimlik kazanması*” olarak niteler.

Anlam aktarımıyla ilgili bu belirlemeyi bir örnekten yararlanarak tartışalım:

Örnek-7: Geçen yaz konuşurken benimle ilgili ciddi kaygılara kapıldığını hissetmişim. Atatürk’le ilgili bir filmin ateşten gömlek olduğunu, her kafadan bir ses çıkacağını ve bana çok saldıracaklarını söylemişim.

(Zülfü Livaneli, 28 Şubat 2010, *Vatan*)

Yukarıdaki örnekte “ateşten gömlek” deyimini yer almaktadır. “ateş” ve “gömlek” göstergelerinden oluşan bu yapıyı deyim olarak nitelmemizin nedeni, sonuçta aktarılmak istenen anlamın “İçinde bulunulan ve dayanılamayacak kadar sıkıntılı, acı olan durum” “ateş” ve “gömlek” göstergelerinin göndergesel anlamları toplamıyla doğrudan ilişkisi olmayan tek bir birim özelliği göstermesidir.

Söz konusu yapıda, göstergelerin toplam anlamı deyimleşme olgusuna girmiştir. Bir başka deyişle, sonuçta deyime ulaşılan bir süreç geçirmiştir. Artık ne düzanlamıyla bir ateşten ne de düzanlamıyla bir gömlekten söz edilmektedir.

Kimi durumlarda sözcüklerin ilk anlamlarıyla mı kullanıldıklarını yoksa bir deyim yapısının mı söz konusu olduğunu belirlemek bağlama (fr. *contexte*) bağlıdır. Bağlamın anlam üzerindeki etkisini görebilmek için Örnek-8’de verilen tümceyi inceleyelim:

Örnek-8: Ulan Sezai, o köşedeki herif, keçileri kaçırdı galiba!

(Sait Faik Abasıyanık, 1965: 178, *Bütün Eserleri*)

Örnek-8’de geçen “keçileri kaçırmak” deyiminin anlamı “düşünme dengesi bozulmak, aklını yitirmiş gibi olmak” olarak verilmektedir (Aksoy, 1994: 918). “Köpek, sürüye doğru koşarak keçileri kaçırdı” tümcesi ise söz konusu yapının düz anlamıyla kullanımıdır. Bu son durumda dinleyici, iletinin bağlamını bildiği sürece köpeğin düşünme dengesinin bozulduğu anlamını çıkartmayacaktır.

4.1.4. Deyimlerin Özellikleri

Günümüzde deyimler üzerine yapılan çalışmalarda, deyimlerin saptanmasında ve sınıflandırılmasında birtakım karışıklıklar olduğu gözlemlenmektedir. Birçok kullanımın deyim mi atasözü mü yoksa başka bir dilsel birliktelik mi olduğu konusunda ikilemler vardır. Bu bağlamda deyimlerin ortak özelliklerinin belirlenmesi çalışmasının bütüncesinin oluşturulması açısından önem kazanmaktadır.

4.1.4.1. Öbek Özelliği

Deyimlerin en belirgin yapısal özelliğinin en az iki birimden oluşmaları olduğu söylenebilir. Robins, Başkan, Gallison ve Coste, Aksan, Peaty, Martinet, Salminen ve Günay yaptıkları tanımlarda deyimlerin öbek özelliğini vurgulamışlardır. Birim sayısı için bir üst sınır olmamakla beraber, sıklık çalışmamız sırasında belirleyebildiğimiz en uzun deyimler 6 birimden oluşan “bir kulağından girip öbür kulağından çık-” ile 5 birimden oluşan “her kafadan bir ses çık-” ve “anasından emdiği sütü burnundan getir-” olmuştur. Belirlenen deyimlerin önemli bir bölümünün 2 ya da 3 birimden oluştuğu görülmüştür. Bu belirleme Wray’ın “Kalıplaşmış dil birimlerini oluşturan sözcük sayısı, onların yapılarını belirleyen bir diğer husustur. Bu birimlerde bulunan sözcüklerin sayısı, oldukça azdır. Bunun nedeni de, az sayıda sözcükten oluşan birimleri hafızada saklayıp kullanmanın, çok sözcüklü yapılardan daha kolay olmasıdır” (Wray 2002: 18) biçiminde dile getirdiği görüşlerini destekler niteliktedir.

Türkçe için yapılmış deyim sözlüğü çalışmaları incelendiğinde tümce biçiminde ortaya çıkmış daha uzun deyimler de belirlenmiştir. 10 birimden oluşan “elin derdi güzel bir körpede, benim derdim bir kilecik arpada” derlemelerde belirlenebilen en uzun deyimdir (Aksoy 1994:758). Buna karşın bir diğer çalışmada, on beş birimin yer aldığı “Bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar, elin kısrağı küheylan doğurur [hiç] sesi çıkmaz” deyimine yer verilmiştir. (Çotuksöken 1994: 8).

4.1.4.2. Sözcüklerde Anlam Değişimi Özelliği

Deyimler anlatım gücünü yükselten, olayları, durumları, insan yaradılış ve davranışlarının somutlaştırarak dile getirilmesine yardım eden öbeklerdir. Söylemin etkisini arttırmak için sıkça deyimlere başvurulur. Deyimler bu çekici anlatım durumunu çeşitli yöntemlerle yaratabilirler. Bu yöntemlerin bir bölümünü deyimlecelerin bir bölümü de ses olaylarının kapsamında değerlendirilebilir. Ayrıca deyimler, bu deyimcece düzeneklerinin ya da çekici anlatım yöntemlerinin birini ya da birkaçını bir arada da kullanabilirler.

Bir sözcük, sözlükteki birinci anlamıyla kullanıldığı zaman asıl anlam/özanlam (fr. *sens propre*) durumu söz konusu olur. Betilenmiş anlam (fr. *sens figuré*) ise, özanlamın tersi kullanımı belirtir. Somut bir imgeden soyut ilişkilere geçişte bir sözcük imgesel anlamda kullanılır (Günay, 2007: 71).

Dildeki anlam değişimleri birçok farklı beti tarafından gerçekleşir. Deyimleşme olgusunda, eğretileme (fr. *métaphore*) ve düzdeğişmece (fr. *métonymie*) dilin en sık başvurduğu betilerdir. “Dildeki kullanım sıklıklarına bakıldığında önemli sayıda sözcüğün eğretileme yoluyla kullanımının düz anlamlarıyla kullanımına göre çok daha fazla olduğu görülür” (Wright 1999: 9). Wright’ın ortaya koyduğu bu belirleme Martinet’nin de söz ettiği en az çaba ilkesinin yananlam kullanımlarını ne kadar arttırdığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

a) Eğretileme

Eğretileme (fr. *métaphore*), anlam aktarımlarının en yaygın türü kabul edilmektedir. Subaşı ve Kıran ve Kıran tarafından “*deyim aktarması*” olarak da adlandırılan eğretileme, kavramlar arasındaki benzerliklerden yola çıkılarak birinin adlandırılmasında diğerinden yararlanma olgusudur. Örneksene ya da benzetme yoluyla bir anlam aktarımı oluşur yani sözcüklerin anlamı eğretileme yoluyla az ya da çok değişebilir.

Kıran ve Kıran, eğretilemeyi dizisel boyutta yer alan ve en yaygın biçimde kullanılan bir beti olarak tanımlayarak; bu söz sanatının bizi gerçek dünyadan alarak

bir başka yere götürdüğünden ve birbirine uzak gerçeklikleri yaklaştırdığından söz eder (2006: 350).

Gencan eğretilmeyi “Benzetmenin ana öğelerinden; yani benzetmelikle benzetilenden birisi düşünce eğretilme olur” biçiminde açıklamaktadır (Gencan 1975: 456). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere eğretilme, örneksene ve benzerlik üzerine kurulu bir söz sanatıdır. Gencan’ın “benzetmelik” olarak adlandırdığı “benzeyen” ögenin ya da “benzetilen” ögenin yokluğu, eğretilmenin temelini oluşturur.

Eğretilmeli anlam oluşumunda, iki kavramın gösterilenleri arasında bir benzerlik vardır yani iki kavramın, gösterilen (fr. *signifié*) bakımından bir benzerlik ilişkisi kurulur (Günay, 2007: 74). Eğretilmeyi benzetmeden ayıran nokta ise eğretilmeli anlatımda benzetmeyi belirten dilsel özelliklerin kullanılmamasıdır.

Bir genç kızın fidan gibi ince, narin yapılı ve çekici olduğunu belirtmek üzere, onun için *fidan gibi* ya da *ceylan gibi* benzetmeleri yapılır. Ancak benzetme ilgeci kaldırılarak bu genç kız *fidan* ya da *ceylan* göstergeleriyle anlatılırsa burada artık birer deyim aktarması söz konusudur (Aksan, 2006a: 63).

Eğretilme, benzerliğe dayalı bir değişmecedir (fr. *trope*). İki durum arasında örtük bir karşılaştırma yapılmıştır ve bu benzerliğe göre ikinci durum eğretilmeli olarak tanımlanmıştır (Günay, 2007: 75).

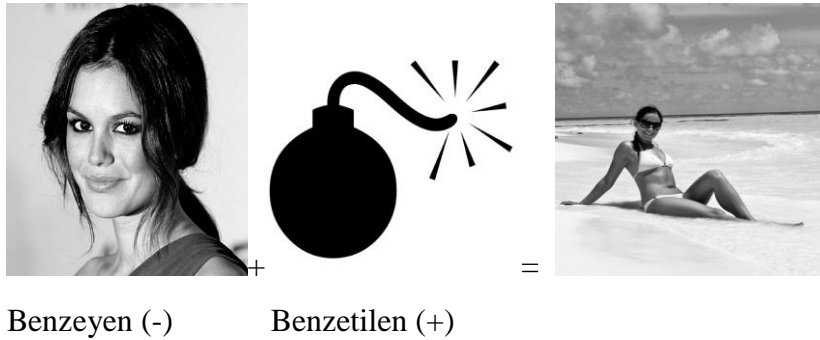
Eğretilmelerin yapısındaki önemli bir özellik de, etkili olmak açısından, amaç ve araç arasındaki uzaklıktır. Eğer bu iki öge arasındaki ilişki çok yakın ise, örneğin bir çiçek diğerine benzetilirse, sonuçta elde edilen yine bir deyim aktarması yapısıdır fakat sanatlı olma niteliği azdır (Ullmann’dan *aktaran* Subaşı 1988: 26).

Eğretilme tüm sözbilim kitaplarında, dilbilim kitaplarında yer alan bir söz sanatıdır. Bilinmeyen bir durumu bilinen bir şeye benzeterek tanımlama ya da adlandırma söz konusudur. “Eğretilme niteliklerin aktarımıdır. Benzetmedeki temel

öğelerden birinin (benzeyenin ya da benzetilenin) söylenmemesiyle yapılan benzetmedir. (...) Benzetme ile eğretileme arasındaki temel ayrıma gelince, benzetmede sözü edilen öge ile onun gösterdiği imge karşılaştırılır; eğretilemede ise imge nesnenin yerine geçer” (Kıran ve Kıran 2006: 351). Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi eğretileme benzeyenin ya da benzetilenin yokluğuna göre iki ayrı biçimde oluşabilmektedir. Bu iki biçim kaynaklarda açık eğretileme (fr. *métaphore in praesentia*) ve kapalı eğretileme (fr. *métaphore in absentia*) olarak yer almaktadır.

Açık eğretileme ile benzetmeyi karıştırmamak gerekir. Benzetmede karşılaştırılan iki öge de anlamlarını yitirmezler. Oysa açık eğretilemede benzeyen ve benzetilen aynı tümce ya da dizide yer alsalar da birinden birinin kendi anlamı boşalır, başka bir anlama dolar (Kıran ve Kıran 2006: 353). Bu tanıma göre, sadece kendisine benzetilenle yapılan bu eğretileme biçiminde, bir sözcüğün yerine benzetme amacı güderek başka bir sözcük kullanılması temel özelliştir. Kısacası benzetilenin bulunup, benzeyenin bulunmadığı eğretileme biçimidir.

Örnek-9: Esmer bomba kumsalda güneşleniyor. (Çekici kadın yok, bomba var)

Örnek-9’da görüldüğü gibi açık eğretileme, benzeyenin yokluğudur. Eğer bu anlam aktarımı dinleyici ya da okuyucu tarafından anlaşılmasa ve açıklamamız istense: “Güzelliğiyle karşısındakini bomba gibi sarsabilecek esmer bir kadın kumsalda güneşleniyor” biçiminde uzun bir tümce kurmamız gerekirdi. Bu açıklama ile hem benzeyeni, hem benzetileni hem de göstergelerin birlikte oluşturdukları yeni gösterileni anlatabilmiş olurduk.

Kapalı eğretilenmede ise benzetme öğelerinden yalnız benzeyenle ve benzeme yönü ile yapılan eğretilenmedir. Kapalı eğretilenmede benzetilen söylenmeyerek gizli tutulur.

Örnek-10: Evlenmeden önce her çiçekten bal alırdım. (Evli adam var, arı yok)

Örnek-10’da görüldüğü gibi kapalı eğretilenme, benzetilenin yokluğudur. Eğer bu anlam aktarımına bir açıklama getirmemiz gerekseydi: “Evlenmeden önce o kadar çapkındım ki bir arı nasıl bal yapmak için her gün kaç farklı çiçeklerden bal topluyorsa ben de o kadar çok kadınla arkadaşlık ederdim” biçiminde olabilirdi.

Araştırmacıların tanımları ve verdiğimiz örnekler göz önüne alındığında eğretilenmenin özellikleri bilinen bir kavramın bilinmeyen başka bir kavramı tanımlamak için kullanılması olduğu söylenebilir. Eğretilenmenin türünü belirleyen ise özellikleri kullanılanın ya da özellikler aktarılanın oluşturulan yapı içerisindeki varlık ya da yokluk durumudur.

b) Düzdeğişmece

Düzdeğişmece (fr. *métonymie*), sözlüksel anlamın ad değiştirdiği, yani göstergenin kavramı değil, kavramın göstergesini değiştirdiği bir aktarım türüdür.

Düzdeğişmece yerine “*ad aktarması*” terimini yeğleyen Kıran ve Kıran, deyimlerde sık rastlanan bu betinin işlevini “bir nesnenin bir kavramın yerini tutma, yerine geçme üzerine kurulan bu sapma gerçek dünyadaki öğeler arasındaki nedensellik, bitişiklik ilişkilerini belirtmek” (Kıran ve Kıran, 2006:362) olarak betimler. Eğretileme ile düzdeğişmecenin farkını, “Eğretilerede birbirine benzeyen özellikler iki terim arasında bağlantı kurar. Oysa ad aktarmasında her terim apayrı ama kendi varlık biçimini borçlu olduğu başka bir terim barındırır (...) Düzdeğişmecede bu iki ayrı öğe arasındaki bitişiklik, iki öğe arasındaki uyum olarak anlaşılabilir” biçiminde açıklar (Kıran ve Kıran, 2006:362).

Subaşı tarafından da ad aktarması terimiyle incelenen düzdeğişmece, “Sözlüksel anlamın ad değiştirdiği, yani göstergenin kavramı değil; kavramın, göstergesini değiştirdiği bir aktarım türüdür (...) Ad aktarmasının yapısı gereği, ad aktarmalı deyimler, araç amaç arasında var olan ilişkilerin kullanıldığı yapılardır” biçiminde tanımlanır (1988: 28,40).

Gencan düzdeğişmece için “Benzetmeden başka ilgilerle bir sözcüğün başka biri yerinde kullanılmasıdır” tanımını yapar (Gencan, 1975: 457). Bu tanım düzdeğişmecenin eğretilerede olduğu gibi benzeyen benzetilen ilişkisinin dışında başka bir olguya dayandığını vurgulamaktadır.

Eğretilmeler gibi düzdeğişmeceler değişmeceli yapılardır (fr. *construction tropique*). Bu anlam olayı, anlatılmak istenen kavram kullanılmadan, onunla ilgisi, ilişkisi bulunan bir başka kavramla dile getirilme yoluyla gerçekleşir. Eğretilmeleri aksine, düz değişmecelerde araç ve amaç arasındaki uzaklık azdır.

Ullmann (1962), deyim aktarmasının yeni ilişkilerin bulunmasıyla oluşmasına karşın, ad aktarmasının ilişkili sözcükler arasında yapılandığını söylemektedir (*aktaran* Subaşı, 1988: 28).

Günay, eğretilmeden farklı olarak, düzdeğişmecede gönderge düzeyindeki bir ilişkiden yararlandığını söyler ve düzdeğişmecedeki göstergelerin bu yakın

ilişkinin “İki nesne arasındaki ilişki, birinin diğerini belirtmesine olanak sağlar ve bildiri içinde belirttikleri bu yeni anlamla bir değerleri vardır” biçiminde açıklar (Günay, 2007: 79-80).

Örnek-11: Pentagon yeni bir savaşa girmek istemiyor. Washington ise buna yanaşmıyor.

(Mehmet Ali Birand, 01 Temmuz 2010, *Posta*)

Örnek-11’de görüldüğü gibi eksilteli bir kullanımın yanı sıra, kullanılan terimler arasında mantıksal bir ilişki de vardır. Pentagon ile söylenmek istenen “*Amerika Birleşik Devletleri ordusunun ana karargâhında görevli üst düzey subay ve bürokratlar*”, “*Washington*” ile söylenmek istenen ise “*Washington’da bulunan Amerika Birleşik Devletleri başkanlık sarayından ülkeyi yöneten Barack Obama ve ekibi*”dir. Yazar burada tüm dil konuşucularının bildiği (ya da bu yazıyı okumaları için biliyor olduklarını öngördüğü) kavramları düzdeğişmece yoluyla çok daha az çaba ile anlatmaktadır.

Tanım ve örneklerden görüldüğü gibi değişmeceli yapılar olan düzdeğişmecelerde bir kavram kendine yakın başka bir kavram aracılığıyla anlatılmaktadır. Eğretilenlerle karşılaştırıldığında düz değişmeceli yapılarda bulunan öğelerin yakınlık ilişkisinin çok daha sıkı olduğu görülmektedir.

4.1.4.3. Kalıplaşma Özelliği

Deyimi oluşturan birimler bir başka birimle değiştirilemezler. “Elma ile armudu karıştırmak” yerine “elma ile kayısıyı karıştırmak” denemez. Martinet, “tüm bileşik biçimlerle tüm türevlerin ortak özelliği, karmaşık biçimin anlam birliği göstermesidir. Her karmaşık biçim genellikle bir tek seçimin ürünüdür” (1985: 114) sözleriyle, kalıplaşmayı oluşturan anlambirimlerin değiştirilemeyeceğini vurgular. Örneğin, “çetin fındık” ya da “zorlu ceviz” sözlerinin “çetin ceviz” yerine kullanılması, aynı anlamsal değerde bir birleşkebirim oluşturması olası değildir.

Öte yandan, dilin sözdizimsel özelliklerine uymak koşuluyla, deyim kurucu öğeleri tümcenin bilgi yapısına bağlı olarak yer değiştirebilir.

Örnek-12: Bu ülkede cinsel arzular üzerinden tiraj ve reyting avcılığı yapılmıyor mu sanki! Bu tür konuları azıcık eleştirseniz kıyametleri koparıyor bazı meslektaşlarımız.

(Ekrem Dumanlı, 03 Mayıs 2010, *Zaman*)

Örnek-12’de görülen “kıyameti koparmak” deyimini, anlamında bir değişiklik olmadan başka metinlerde öğeleri yer değiştirmiş olarak karşımıza çıkabilir. Özellikle şiirsel anlatımlarda bu tür değişiklikler karşımıza çıkmaktadır.

Örnek-13:

Çökertmeden çıktım da Halil’im aman başım selamet

Bitez de yalısına varmadan Halil’im aman koptu kıyamet

(Muğla yöresi halk türküsü, Söz - Müzik: Anonim)

Kimi durumlarda da deyim yapısının kurucu öğeleri aralarına tümcenin diğer öğelerini de alabilirler.

Örnek-14: Lord Curzon’a göre, Türkiye Dünya Harbi’nde mağlup olmuştu, Milli Mücadele’de ise “sadece Yunanistan’a karşı zafer kazanmış”tı; Lozan’daki masada hâlâ mağlup Türkiye ile galip İngiltere ve müttefikleri oturuyordu!

(Taha Akyol, 26 Temmuz 2010, *Milliyet*)

Örnek-14’te bulunan “bir konuda anlaşma yapmak için bir araya gelmek” anlamına gelen “masada oturmak” deyimini, yazarın söylemi uyarınca, tümcenin birçok diğer ögesini içine almıştır.

4.1.4.4. Başka Bir Dile Çevrilememe Özelliği

Her toplumun kendine ait ekin değerleri vardır. Bu değerleri, o toplumun geçmiş deneyimleri oluşturur. Deyimler de dillerin barındırdığı diğer kalıplaşmış yapılar gibi, toplumların ekinsel değerleri doğrultusunda ürettikleri öğelerdir ve başka dilde aynı etkiye sahip olamayabilir. Bir toplumun gereksinimleri ve deneyimleri doğrultusunda ürettiği kimi göstergelerin, bir diğer toplumun dilinde yeni bir göstergeyle karşılanmasının kimi zaman zor olduğu bilinmektedir. Örneğin dilimize yabancı dillerden geçen birçok kavram, bugün hâlâ o dillerdeki göstergeleriyle kullanılmaktadır. Fransızca'dan dilimize giren *nostalgie*, Türkçe sözlükte “geçmişe duyulan aşırı özlem” olarak tanımlanmakta, karşılığında Türkçe tek bir sözcük verilmemektedir (TDK, 2005: 1481). Dilimizde çokça bulunan bu tür örnekler, kimi zaman tek bir sözcüğün bile diğer bir dile çevrilmesinin zorluğunu ortaya koymaktadır.

McCarthy (1998: 5) deyimlerde bir araya gelen sözcüklerin, her sözcüğün tek başına taşıdığı anlamdan daha farklı bir anlamı oluşturmasının çeviriyi güçleştirdiğinden söz eder. Martinet (1985: 5) de deyimlerin bu özel durumunu “İkinci bir dil öğrenmek demek yalnızca, eski ad dizelgesine her noktada koşut yeni, bir dizelge öğrenmek demektir. Bu koşutluğa ters düşen kimi durumlar ise “özel deyimler” oluşturur” biçiminde vurgular. Buradan birden çok dilsel birimi bir araya getirerek yeni bir anlam oluşturan deyimlerin çevrilmesinin zorluğu anlaşılabilir.

Buna karşın binlerce yıldır birbirine komşuluk eden diller arasında deyimlerin de ekinsel alışverişin bir parçası olduğu söylenebilir. İletişimin yollarının çok hızlandığı ve iletişim araçlarının çeşitlendiği günümüzde, tüm diğer ekinsel öğeler gibi deyimler de dilden dile geçmektedir.

5. BÜTÜNCENİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Bütüncenin oluşturulması için çalışmanın önceki bölümlerinde verilen deyim tanımını göz önünde bulundurularak günlük gazetelerde yayınlanan köşe yazıları taranmıştır. Bütünce oluşturmak için günlük gazetelerde yayımlanan makalelerin seçilmesinin nedeni, dili günü gününe üreten kaynaklar olmalarıdır. Gazeteler anlık gereksinimlere göre dile yeni birimler, yeni ifade yolları ekleyebilen güçlü iletişim araçlarıdır.

Ulusal, günlük ve siyasi gazetelerin en yüksek tirajlıları seçilerek tüm 2010 yılını kapsayacak biçimde en kıdemli yazarların makaleleri sırayla takip edilip okunarak kullanılan tüm deyimler belirlenmeye çalışıldı.

5.1. Türkçede Belirlenmiş Deyim Sayısı

Bir dilde kaç deyim olduğunun tam olarak belirlenmesi güçtür. Gündelik gereksinimlere, güncel olaylara göre yeni sözcükler doğmakta, yeni kalıplar oluşmaktadır. Deyim sayısının belirlenmesinde bir diğer güçlük de deyim tanımının bir araştırmacıdan diğerine değişkenlik gösterebilmesidir. Püsküllüoğlu, bunun deyim kavramının Türkçede esnek bir anlama sahip olmasından kaynaklandığını belirtir (Püsküllüoğlu, 2006: 5). Bunun yanında ol-, et- ve yap- yardımcı eylemleriyle oluşturulan birçok yapı kimi araştırmacılar tarafından deyim olarak kabul edildiğinden, tarama çalışmalarımızda zaman zaman güçlükler yaşanmıştır.

Günümüzde Türkçe deyimler üzerine yapılmış çalışmalar genellikle sözlük çalışmaları ve derlemelerdir. Bu çalışmalarda farklı sayılarda deyim incelenmiştir. Aksoy'un çalışmasında atasözleri ve deyimlerin sayısı 5700'dür (Aksoy, 1965). Bu sayının 4078'ini deyimler oluşturmaktadır. Aksoy ilerleyen çalışmalarında bu sayıyı 8977'ye kadar çıkarmıştır ve deyim sayısı 6310'dur (Aksoy, 1994). Püsküllüoğlu'nda ise 12.000'e yakın deyim yer almaktadır (Püsküllüoğlu, 2006).

İncelenen diğer deyim çalışmaları dildeki kullanım sıklıkları göz önünde bulundurularak seçilmiş sınırlı sayıda deyim kapsamaktadır. Fakat bu kullanım sıklıklarının hangi ölçütlerle belirlendiği yapıtlarda belirtilmemiştir. Par'da 2311 (Par, 1989); Çotuksöken'de yaklaşık 5000 (Çotuksöken, 2004); Saraçbaşı'da yaklaşık 2800 deyim belirlenmiştir (Saraçbaşı, 2002).

5.2. Belirlenen Deyimlerin Sıklığı

Makalelerin incelenmesi sonucunda toplam 901 farklı deyime ulaşıldı. Bu deyimlerin tüm makalelerdeki toplam kullanım sayısı ise 2392 olarak belirlendi. Kimi durumlarda birbirine çok yakın anlam içeren ve birimleri de eylemler dışında aynı olan yapılar birlikte ele alınmıştır. Örneğin *karşı karşıya ol-*, *karşı karşıya kal-* ve *karşı karşıya gel-* deyimlerinin sıklık sayıları çalışmaya toplu olarak yazılmıştır. Böylelikle çalışmanın amacı olan sık kullanımları belirlemede olabildiğince genel bir bakış yakalanmaya çalışılmıştır.

Yine aynı biçimde, çalışmamızın önceki bölümlerinde belirttiğimiz üzere çekimlenebilen, aralarına başka dilsel birimleri katabilen deyimler en yalın durumlarıyla tarama çalışmasına aktarılmışlardır. Örneğin *hesap sor-* deyiminin *hesap sordur-*, *hesap sorul-*, *hesap sorma-* ve *hesap sorama-* gibi türevleri bir arada ele alınmıştır.

ortaya çık-	82	ortadan kalk-	34
yer al-	75	gündeme gel- / taşı-	30
zorunda kal- /ol-	50	ele al-	29
oy ver- / kullan-	44	adım at- / geri adım at-	28
karşı çık-	41	hak et-	27
söz et-	41	yol aç-	27
ele geç-	40	elde et-	26
ortaya koy-	38	dikkat çek-	25

davet et-	24	sıcak bak-	9
hesap sor-	23	tüyleri diken diken ol-	9
destek gör- / ver- / ol-	22	altüst ol- / et-	8
dile getir-	22	damga vur-	8
sahip çık-	19	denk gel-	8
kaleme al-	17	göz at-	8
söz konusu ol-	17	göz yum-	8
yok ol-	16	ileri sür-	8
karşı karşıya ol- / gel- / kal-	14	not düş-	8
ortaya at-	14	not et-	8
baskı yap- / kur-	13	tuzığa düş-	8
harekete geç-	13	can ver-	7
hesap ver-	13	içine sin-	7
kıyamet kop-	13	kıl payı	7
sandığa git-	13	meydan oku-	7
aklına gel-	12	örtbas et-	7
el koy-	12	tadını çıkar-	7
göze al-	12	yer bul-	7
hedef al-	12	enseyi karart-	6
imza at- / koy-	12	fırsatı kaçır-	6
öne sür-	11	kafası karış- / kafa karışıklığı	6
peşinde koş-	11	sokağa dök-	6
yer ver-	11	alet ol- / et-	5
fetva ver-	10	ayakta kal-	5
suya düş-	10	el at-	5
boyun eğ-	9	faturasını (...) çıkar-	5
fotoğraf çek-	9	küçük düş-	5
laf et-	9	ters düş-	5

yerden yere vur-	5	ateşten gömlek	3
ağır bas-	4	ayaklar altına al-	3
ağızına al-	4	bağrına bas-	3
aklına tak-	4	baş et-	3
aklından geçir-	4	başı belaya gir-	3
araları açıl-	4	belaltı	3
askıya al-	4	biraraya gel-	3
ayağa kalk-	4	curcunaya çevir-	3
bakış açısı	4	çaba göster-	3
baş gel-	4	çekidüzen ver-	3
çıtayı yükselt-	4	çığrından çık-	3
gönül ver-	4	çile çek-	3
gözler önüne ser-	4	çomak sok-	3
kemikleri sızla-	4	dibe vur-	3
kısır döngü	4	el değiştir-	3
köşeye sıkış-	4	emek harca-	3
ortaya dök-	4	feryat et-	3
peşine düş-	4	gölge düşür-	3
tavır al-	4	gözaltına al-	3
tepeden bak-	4	gözdağı ver-	3
yerle bir ol-	4	gözden geçir-	3
yerlerde sürün-	4	gurur duy-	3
acı çek-	3	haklı çıkar-	3
açığa vur-	3	hayata geçir-	3
aklına / kafasına es-	3	her kafadan bir ses çık-	3
alkış tut-	3	ışık tut-	3
altını çiz-	3	iş işten geç-	3
arkasından tenekte çal-	3	işe yara-	3

işine gel-	3	yüreğini sızlat-	3
kafa tut-	3	yüzü gül-	3
kafası karış-	3	açığa al-	2
karar ver-	3	affını iste-	2
karşı ol-	3	ağza alınmayacak söz	2
kolları sıva-	3	akıl alma-	2
masaya yatır-	3	akıllı ol-	2
mesafe al-	3	akla düş-	2
midesi bulan-	3	akla getir-	2
ortadan kaybol-	3	akla zarar	2
oyuna gel-	3	aklı başına gel-	2
ölçüyü kaçır-	3	aklından çıkar-	2
önünü kes-	3	alkış al-	2
paniğe kapıl-	3	alnının akıyla	2
peşinde ol-	3	anlam çıkar-	2
sarı çizmeli Mehmet Ağa	3	arkasına al-	2
ses çıkarma-	3	ateş püskür-	2
silip süpür-	3	atıp tut-	2
sözünü tut-	3	baklayı ağzından çıkar-	2
tarihe geçme	3	başından geç-	2
tarihe karış-	3	beş para etme-	2
tepki göster-	3	beyaz sayfa aç-	2
üç aşağı beş yukarı	3	bitap düş-	2
vaaz ver-	3	bol keseden	2
yeri göğü inlet-	3	burnunun dibi	2
yerine getir-	3	can at-	2
yol al-	3	canı sıkıl-	2
yol ayırımına gel-	3	ciddiye al-	2

çamur at-	2	göz önünde tut-	2
çığlık at-	2	gözleri dol-	2
çıkmaza gir-	2	gözü önünde	2
defteri kapa-	2	gözünü bürü-	2
dehşete düş-	2	güven ver-	2
ders çıkar-	2	haddi hesabı yok / kalma-	2
ders ol-	2	haddini bil-	2
devre dışı kal-	2	hafife al-	2
devreye sok-	2	hak ver-	2
dikkate al-	2	hakaret gör-	2
dut yemiş bülbüle dön-	2	hakkını ver-	2
elden git-	2	hataya düş-	2
elinde tut-	2	hayal kırıklığı	2
elinden al-	2	hayata gözlerini kapa-	2
eline yüzüne bulaştır-	2	hayranlık duy-	2
elini vicdanına koy-	2	hedef göster-	2
esamesi okunma-	2	hesap yap-	2
fark yarat-	2	hüküm ver-	2
fırsat düş- / çık- / bul-	2	ilgi göster-	2
fırsat yakala-	2	ilgi çek- / uyandır-	2
fikir ver-	2	ilgisini çek-	2
garanti ver-	2	iş başa düş-	2
geri çevir-	2	iş çıkar-	2
geri kal-	2	iş edin-	2
gönlünden geç-	2	işaret ver-	2
görmezden gel-	2	işi düş-	2
göz ardı et-	2	işin içinden çık-	2
göz kamaştır-	2	işin kolayına kaç-	2

ivme kazan-	2	pes et-	2
izi silin-	2	peşini bırakma-	2
izini sür-	2	poz ver-	2
kafa yor-	2	pusu kur-	2
kalem oynat-	2	rafa kaldırma	2
kan dök-	2	sabrı taş-	2
kanayan yara ol-	2	sabun köpüğü gibi sön-	2
kapılarını aç-	2	sağ gösterip sol vur-	2
kapısını çal-	2	sahneye çık- /ortaya çık-	2
karşılık ver-	2	seferber ol-	2
kendini / ömrünü ada-	2	sırt çevir-	2
kılı kırk yar-	2	soğukkanlı ol-	2
kıran kırana	2	söz ver-	2
kıssadan hisse	2	şans tanı-	2
köşesine çekil-	2	takla at-	2
kulis yap-	2	taraf tut-	2
kurban ver-	2	tehlike çanları çal-	2
kurbanı ol-	2	topa tut-	2
kuyruk ol-	2	toprağa ver-	2
lügat parçala-	2	yabana at-	2
masaya otur-	2	yağcılık et-	2
mesafe koy-	2	yerden göğe kadar	2
mühür bas-	2	yere ser-	2
nabzını tut-	2	yeri gel-	2
ortalık karıştır-	2	yeşil ışık yak-	2
öç al-	2	yıldızı parla-	2
örnek ver-	2	yol bul-	2
perde arkası	2	yol kes-	2

yola çık- TDK -3	2	ahkam kes-	1
yoldan çık-	2	akıl öğret-	1
yolu açık ol-	2	akıl ver-	1
yürürlüğe gir-	2	akıntıya kürek çek-	1
zehir / zindan et-	2	akla gelmeyecek	1
zemin hazırla-	2	aklı başında ol-	1
zihni bulan-	2	aklı başına gel-	1
acısı çık-	1	aklına koy-	1
açık kapı bırak-	1	aklını çel-	1
açmaza düş-	1	aklını başına al-	1
açtı ağzını yumdu gözünü	1	aklını kullan-	1
adalet dağıt-	1	aklının köşesinden geçme-	1
adam et-	1	al gülüm ver gülüm	1
adam ol-	1	alaşağı et-	1
adı çıkmış dokuz, inmez sekize	1	aleyhe dön-	1
adı geç-	1	allak bullak ol-	1
adını koy-	1	alnını karışla-	1
affına sığın-	1	altın çağını yaşa-	1
ağırlığı ol-	1	altında kal-	1
ağırlığını koy-	1	altından kalkma-	1
ağız dalaşı	1	anasından emdiği süt burnundan gel-	1
ağızda sakız gibi çiğne-	1	aptal yerine koy-	1
ağzı yan-	1	arada kal-	1
ağzına kadar	1	arası açıl-	1
ağzından çıkanı kulağı duyma-	1	araya gir-	1
ağzından kaçır-	1	arayıp sor-	1
ağzını aç-	1	araziye uy-	1
ağzını boz-	1		

aşık at-	1	belini kır-	1
ateş aç-	1	beri gelsin	1
ateş al-	1	bilincine var-	1
avcunun içinde ol-	1	bin dereden su getir-	1
ayak bağı ol-	1	bindiği dalı kes-	1
ayak oyununa gel-	1	bir baltaya sap olama-	1
ayak sürü-	1	bir solukta	1
ayar ye-	1	bir araya getir-	1
aynı telden çal-	1	bir çatı altında ol-	1
ayyuka çık-	1	bir kulağından girip öbür kulağın dan çık-	1
bağışıklık kazan-	1	bir yolunu bul-	1
bal gibi	1	birbirine düşür-	1
balık etli	1	birbirine gir-	1
balon uçur-	1	birbirinin gözünü oy-	1
bardaktan boşanırcasına yağ-	1	boğazı kur-	1
basamak yap-	1	boğazı düğümlen-	1
basireti bağlan-	1	boru değil	1
baş başa kalma	1	boş konuş-	1
baş tacı et-	1	boşa çık-	1
başta çık-	1	boydan boya	1
başına bir hâl gel-	1	boynunun borcu	1
başına geç-	1	bu ne bolluk	1
başına iş aç-	1	bugünden tezi yok	1
başını ağrıt-	1	burnunun direği sızla-	1
başını döndür-	1	bülbül gibi konuş-	1
başını kaşımaya vakti olma-	1	cadı kazanı gibi kayna-	1
bel bağla-	1	can damarı	1
bela ol-	1		

can yak-	1	değirmenin suyu	1
canı acı-	1	dem vur-	1
canı yan-	1	demediğini bırakma-	1
cart curt et-	1	derinden derine	1
cebi para gör-	1	ders ver-	1
cehennem azabı	1	dert et-	1
cenazeyi kaldır-	1	dert yan-	1
cephe aç-	1	devre dışı bırak-	1
cesaret göster-	1	dışarıya adım atma-	1
cesaret ver-	1	dik başlı	1
ciğeri yan-	1	dikiş tuttur-	1
çam devir-	1	dile kolay	1
çanak tut-	1	dile pelesenk et-	1
çarçur et-	1	dili varma-	1
çat kapı	1	dilinin ucuna gel-	1
çekip git-	1	doğru bul-	1
çetele tut-	1	dudak bük-	1
çıkart gözet-	1	duygusu uyandır-	1
çıkış yap-	1	dünya kadar	1
çıkmaza sok-	1	dünyaya getir-	1
çılına dön-	1	dünyayı zindan et-	1
çıt çıkarma-	1	düşün düşün boktur işin	1
çiçeği burnunda	1	eğitim ver-	1
çivisi çık-	1	ekmeğine yağ sür-	1
dalga geç-	1	el al-	1
dallanıp budaklan-	1	el altında ol-	1
dayak at-	1	el birliği et-	1
dediği dedik	1	el ele ver-	1

el sık-	1	fırsat kaçır-	1
ele avuca sığma-	1	fırsat tanı-	1
eli cebine gitme-	1	fırsat kolla-	1
elinden geleni ardına koyma-	1	fısıltı gazetesi	1
elinden geleni yap-	1	gardını al-	1
eline tutuştur-	1	gaza getir-	1
elini taşın altına koy-	1	geçit ver-	1
emanet bırak-	1	gemi azıya al-	1
emekliye ayrıl-	1	geri çekil-	1
emin ol	1	geri dur-	1
emrine ver-	1	gol ye-	1
esir al-	1	göbek bağla-	1
eski defterleri aç-	1	göbek at-	1
estek köstek	1	göğüs ger-	1
eteğindeki taşları dök-	1	gönül ferahlığı	1
eti senin kemiği benim	1	gönülleri okşa-	1
ezbere bil-	1	görev al-	1
ezbere konuş-	1	gövde gösterisi	1
eziyet çek-	1	göz kırp-	1
fark at-	1	göz önünde ol-	1
fark gözet-	1	göz dik-	1
farkına var-	1	göz doldur-	1
farkında ol-	1	göz ucuyla bak-	1
fatura kes-	1	gözbebeği ol-	1
fedâ et-	1	gözden çıkar-	1
fırça at-	1	gözden düş-	1
fırın ekmek yemesi lazım	1	gözden kaç-	1
fırsat bul-	1	gözden kaybol-	1

gözden uzak tut-	1	hah şöyle	1
gözlerine inana-	1	hak getire	1
gözönüne al-	1	hak kazan-	1
gözü kapalı	1	hak ye-	1
gözü kara	1	hakim yüzü görme-	1
gözü üzerinde ol-	1	hakir gör-	1
gözü görmez ol-	1	hakkı doğ-	1
gözünde büyüt-	1	hakkı tanı-	1
gözüne iliş-	1	hakkını ara-	1
gözünü oy-	1	haklı çık-	1
gözünün içine bak-	1	haksız yere	1
gözünün önünden geç-	1	hangi akla hizmet et-	1
gözüyle gör-	1	hapı yut-	1
gözüyle bak- (bir şeye) ...	1	hararet bas-	1
gözyaşı dök-	1	harcı ol-	1
gücü yet-	1	hariçten gazel oku-	1
güme git-	1	hasıraltı et-	1
gün günden	1	hava çarp-	1
gün yüzüne çık-	1	havada kal-	1
gün doğ- (birine)	1	havanda su döv-	1
güncelliğini koru-	1	havlu at-	1
gürültü kopar-	1	hayra alamet değil	1
güven kazan-	1	hayran ol-	1
güven sars-	1	haz duy-	1
güvence ver-	1	hesabı kes-	1
haber ver-	1	hesabını gör-	1
haberdar ol-	1	heyecan ver-	1
hadi canım sen de	1	hırgür çıkar-	1

hız al-	1	iki satır laf et-	1
hizmet et-	1	ileri git-	1
hoşuna git-	1	iletişim kur-	1
höt de-	1	ilgi duy-	1
huzurunu kaçır-	1	ilişkiye gir-	1
ıkınıp sıkın-	1	imkansız gözüyle bak-	1
ırzına geç-	1	incir çekirdeğini doldurmaz	1
icat et-	1	ipucu ver-	1
icazet al-	1	ismini ver-	1
iç çek-	1	istikamet ver-	1
iç geçir-	1	isyan bayrağını aç-	1
iç içe gir-	1	iş bağla-	1
içeriye at-	1	iş şirazesinden çık-	1
içi açıl-	1	işbaşı yap-	1
içi burkul-	1	işe kendini ver-	1
içi git-	1	işi gücü bırak-	1
içinden gelme-	1	işi inada bindir-	1
içine kapan-	1	işin kötüsü	1
içini dök-	1	işine bak	1
içini karart-	1	işten el çektir-	1
içler acısı	1	iz sür-	1
iflas et-	1	iz bırak-	1
iftira at-	1	izlenim ver-	1
iftiraya uğra-	1	kabak tadı ver-	1
ihanete uğra-	1	kabına sığma-	1
ihtiyaç duy-	1	kabuğu dışına çık-	1
iki yakası bir araya gelme-	1	kabuğunu çatlat / kırmak	1
iki eli kanda ol-	1	kabus basmak	1

kafa kağıdı	1	kılıktan kılığa gir-	1
kahkahayı patlat-	1	kılına dokunma-	1
kalın kafa	1	kırıp dök-	1
kan beynine sıçra-	1	kıyamete kadar	1
kangren ol-	1	kol kanat ger-	1
kanı don-	1	komplu kurbanı ol-	1
kanına dokun-	1	kontrol altında ol-	1
kapısı açıl	1	konuk et-	1
kapısına kilit vur-	1	kopya çek-	1
kara listeye al-	1	korktuğu başına gel-	1
karara bağla-	1	korku sal-	1
karaya otur-	1	koz ver-	1
karşısına al-	1	köprünün altından çok su aktı	1
kavga çıkar-	1	körü körüne	1
kayıt düş-	1	kötülük yap-	1
kazın ayağı öyle değil	1	kulağını tıka-	1
keçiboynuzu gibi	1	kulak as-	1
kedi olalı bir fare tut-	1	kulak kabart-	1
kelle koltukta	1	kulak ver-	1
kemer sık-	1	kulakları üstüne yat-	1
kemerleri gevşet-	1	kulaklarını çınlat-	1
kendini bul-	1	kulaktan dolma	1
kendini göster-	1	kurban ol-	1
kendini tut-	1	kursağında kal-	1
kendini ver-	1	kurşun sık-	1
kesip at-	1	kurt ye-	1
kılı kıpırdama-	1	kuşa çevir-	1
kılıç kuşan-	1	kuyusunu kaz-	1

laf / söz / dil ebeliği	1	ocağına incir ağacı dik-	1
laf anlat-	1	ok yaydan çık-	1
lafı eveleyip gevele-	1	okkanın altına git-	1
lafı uzat- /uzatma-	1	ola ki	1
linç et-	1	olay yarat-	1
macera ara- / çık-	1	omuz ver-	1
mağdur et-	1	oralı olma- / değil	1
mal bulmuş mağribi gibi	1	ortak et-	1
mal et-	1	ot gibi	1
mangalda kül bırakma-	1	otorite sağla- / temin et-	1
maydanoz ol-	1	oyunun kurallarını bil- / değiştir-	1
medet um- / bekle-	1	öbür aleme / dünyaya git-	1
mercek altına al-	1	ödü kop- / patla-	1
mirasa kon-	1	ödün ver-	1
mola ver-	1	öfke kus-	1
moral ver-	1	öfkeye kapıl-	1
muhafaza altına al-	1	öksüz kal-	1
mumla ara-	1	öküz altında buzağı arama	1
musallat ol-	1	önü açıl-	1
mülakat ver-	1	önü alın-	1
nabzına göre şerbet ver-	1	önüne dikil-	1
nasibini al-	1	önüne kat-	1
nazar değ-	1	öpüp başına koy-	1
ne gam	1	öyle veya böyle /her halde /ne olursa olsun	1
ne hâli varsa görsün	1	özen göster-	1
nevri dön-	1	para etme-	1
niyet tut-	1	paşa paşa	1
noktasına gel-	1		

patlak ver-	1	serzenişte bulun-	1
payına düş-	1	ses getir-	1
pençe pençeye gel-	1	sesi çıkma-	1
perde arkasında / arkasından	1	sesini çıkarma-	1
pervane ol-	1	sesini kıs-	1
peşine tak-	1	sevinç gözyaşları dök-	1
pişkinliğe vur-	1	seyirci kal-	1
post elden git-	1	sıcağı sıcağına	1
posta koy- (at-)	1	sıcak gelişme	1
prangaya vur-	1	sıfıra sıfır, elde var sıfır	1
rafa koy- / kaldır-	1	sırtından bıçakla- / vur-	1
rayına otur-	1	sırtını dön-	1
razı ol-	1	sineye çek-	1
rekor kır-	1	sinir boz-	1
resim çek- / çektir-	1	sinyal ver-	1
risk al-	1	soğuk ter dök-	1
rol al-	1	son nefesini ver-	1
rol çal-	1	sonu gel-	1
rol üstlen-	1	sonuç al-	1
rol oyna-	1	söve saya	1
rolü ol-	1	söz aç-	1
ruhu şad olsun / eylesin	1	söz geçir-	1
saf dışı bırak-	1	söz sahibi ol-	1
sapır sapır dökül-	1	su yüzüne çık- / vur-	1
sarıp sarmala-	1	sudan ucuz	1
saygı duy- / besle-	1	sünger çek-	1
sefa sür-	1	sürüden ayrıl-	1
sempati duy- / besle-	1	sürüp git-	1

sütliman ol-	1	toz duman	1
süzgeçten geçir-	1	tuz biber ek- (bir şeye)	1
şehadet şerbetini iç-	1	tuzla buz et-	1
şiddete başvur-	1	ucu dokun-	1
şöhret bul- / kazan- /edin-	1	ucu bucağı olma-	1
şüphe et-	1	ucuz atlat- / kurtul-	1
taban tabana zıt ol-	1	umudunu kes-	1
tadı kaç- /git-	1	uzak tut-	1
tadına doyum olma-	1	ümidi kırıl-	1
tadını kaçar-	1	üste çık-	1
taş çıkar-	1	üstünden ...zaman geç-	1
taş taş üstünde bırakma-	1	üstünden silindir gibi geç-	1
taviz ver-	1	üstüne / üzerine yat-	1
tecrübe tahtası çevir-	1	üstüne çullan-	1
tehlikeye düşür-	1	üstüne titre-	1
telaşa gel-	1	üstüne yürü-	1
temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp öne sür-	1	üzerinden at-	1
teminat altına al-	1	üzerine çök-	1
tencere dibin kara seninki benden kara	1	üzerine tüy dik-	1
tepe tepe kullan-	1	üzerineçök-	1
ters tep-	1	üzerine yık-	1
teslim al-	1	vakit öldür-	1
tetikte (tetik) ol- / bekle- / bulun- / dur-	1	veda et-	1
tokat at- / patlat-	1	ver elini	1
topu taca at- / bırak-	1	veryansın et-	1
topun ağzında	1	vücut bul-	1
		ya herrü ya merrü	1
		yağıp gürle-	1

yaka silk-	1	yol ver-	1
yakıp yık-	1	yola koyul-	1
yalan dolan	1	yolunda git-	1
yalan at- / kıvır-	1	yuva kur-	1
yalvar yakar ol-	1	yüksek perdeden konuş-	1
yangından mal kaçıır gibi	1	yüreği ağzına gel-	1
yara al-	1	yüreği burkul-	1
yaraya merhem ol-	1	yüreği kan ağla-	1
yargıya başvur-	1	yüreği yan-	1
yasa çıkar- / yap- / koy-	1	yüreğine su serp-	1
yasını tut-	1	yüreğini dağla-	1
yatıp kalkıp	1	yüz kızartıcı	1
yatırım yap-	1	yüz tut-	1
yaygara kopar-	1	yüz ver-	1
yazık ol-	1	yüze vur-	1
yazıklar olsun	1	yüzü asıl-	1
yazıp çiz-	1	yüzüne bak-	1
yenilgiye uğra-	1	yüzüstü bırak-	1
yenilir yutulur olma-	1	zaman al-	1
yere göğe sığdırama-	1	zarar gör-	1
yerine otur-	1	zevahiri kurtar-	1
yerini al-	1	zora sok-	1
yerli yersiz	1	ortaya çık-	82
yerli yerine otur-	1	yer al-	75
yeter de artar	1	zorunda kal- /ol-	50
yok et-	1	oy ver- / kullan-	44
yol ara-	1	karşı çık-	41
yol göster-	1		

söz et-	41	göze al-	12
ele geç-	40	hedef al-	12
ortaya koy-	38	imza at- / koy-	12
ortadan kalk-	34	öne sür-	11
gündeme gel- / taşı-	30	peşinde koş-	11
ele al-	29	yer ver-	11
adım at- / geri adım at-	28	fetva ver-	10
hak et-	27	suya düş-	10
yol aç-	27	boyun eğ-	9
elde et-	26	fotoğraf çek-	9
dikkat çek-	25	laf et-	9
davet et-	24	sıcak bak-	9
hesap sor-	23	tüyleri diken diken ol-	9
destek gör- / ver- / ol-	22	altüst ol- / et-	8
dile getir-	22	damga vur-	8
sahip çık-	19	denk gel-	8
kaleme al-	17	göz at-	8
söz konusu ol-	17	göz yum-	8
yok ol-	16	ileri sür-	8
karşı karşıya ol- / gel- / kal-	14	not düş-	8
ortaya at-	14	not et-	8
baskı yap- / kur-	13	tuzığa düş-	8
harekete geç-	13	can ver-	7
hesap ver-	13	içine sin-	7
kıyamet kop-	13	kıl payı	7
sandığa git-	13	meydan oku-	7
aklına gel-	12	örtbas et-	7
el koy-	12	tadını çıkar-	7

yer bul-	7	peşine düş-	4
enseyi karart-	6	tavır al-	4
fırsatı kaçır-	6	tepeden bak-	4
kafası karış- / kafa karışıklığı	6	yerle bir ol-	4
sokağa dök-	6	yerlerde sürün-	4
alet ol- / et-	5	acı çek-	3
ayakta kal-	5	açığa vur-	3
el at-	5	aklına / kafasına es-	3
faturasını (...) çıkar-	5	alkış tut-	3
küçük düş-	5	altını çiz-	3
ters düş-	5	arkasından teneke çal-	3
yerden yere vur-	5	ateşten gömlek	3
ağır bas-	4	ayaklar altına al-	3
ağızına al-	4	bağrına bas-	3
aklına tak-	4	baş et-	3
aklından geçir-	4	başı belaya gir-	3
araları açıl-	4	belaltı	3
askıya al-	4	biraraya gel-	3
ayağa kalk-	4	curcunaya çevir-	3
bakış açısı	4	çaba göster-	3
baş gel-	4	çekidüzen ver-	3
çıtayı yükselt-	4	çığrından çık-	3
gönül ver-	4	çile çek-	3
gözler önüne ser-	4	çomak sok-	3
kemikleri sızla-	4	dibe vur-	3
kısır döngü	4	el değiştir-	3
köşeye sıkış-	4	emek harca-	3
ortaya dök-	4	feryat et-	3

gölge düşür-	3	silip süpür-	3
gözaltına al-	3	sözünü tut-	3
gözdağı ver-	3	tarihe geçme	3
gözden geçir-	3	tarihe karış-	3
gurur duy-	3	tepki göster-	3
haklı çıkar-	3	üç aşağı beş yukarı	3
hayata geçir-	3	vaaz ver-	3
her kafadan bir ses çık-	3	yeri göğü inlet-	3
ışık tut-	3	yerine getir-	3
iş işten geç-	3	yol al-	3
işe yara-	3	yol ayrımına gel-	3
işine gel-	3	yüreğini sızlat-	3
kafa tut-	3	yüzü gül-	3
kafası karış-	3	açığa al-	2
karar ver-	3	affını iste-	2
karşı ol-	3	ağza alınmayacak söz	2
kolları sıva-	3	akıl alma-	2
masaya yatır-	3	akıllı ol-	2
mesafe al-	3	akla düş-	2
midesi bulan-	3	akla getir-	2
ortadan kaybol-	3	akla zarar	2
oyuna gel-	3	aklı başına gel-	2
ölçüyü kaçır-	3	aklından çıkar-	2
önünü kes-	3	alkış al-	2
paniğe kapıl-	3	alnının akıyla	2
peşinde ol-	3	anlam çıkar-	2
sarı çizmeli Mehmet Ağa	3	arkasına al-	2
ses çıkarma-	3	ateş püskür-	2

atıp tut-	2	fark yarat-	2
baklayı ağzından çıkar-	2	fırsat düş- / çık- / bul-	2
başından geç-	2	fırsat yakala-	2
beş para etme-	2	fikir ver-	2
beyaz sayfa aç-	2	garanti ver-	2
bitap düş-	2	geri çevir-	2
bol keseden	2	geri kal-	2
burnunun dibi	2	gönlünden geç-	2
can at-	2	görmezden gel-	2
canı sıkıl-	2	göz ardı et-	2
ciddiye al-	2	göz kamaştır-	2
çamur at-	2	göz önünde tut-	2
çığlık at-	2	gözleri dol-	2
çıkmaza gir-	2	gözü önünde	2
defteri kapa-	2	gözünü bürü-	2
dehşete düş-	2	güven ver-	2
ders çıkar-	2	haddi hesabı yok / kalma-	2
ders ol-	2	haddini bil-	2
devre dışı kal-	2	hafife al-	2
devreye sok-	2	hak ver-	2
dikkate al-	2	hakaret gör-	2
dut yemiş bülbüle dön-	2	hakkını ver-	2
elden git-	2	hataya düş-	2
elinde tut-	2	hayal kırıklığı	2
elinden al-	2	hayata gözlerini kapa-	2
eline yüzüne bulaştır-	2	hayranlık duy-	2
elini vicdanına koy-	2	hedef göster-	2
esamesi okunma-	2	hesap yap-	2

hüküm ver-	2	kurbanı ol-	2
ilgi göster-	2	kuyruk ol-	2
ilgi çek- / uyandır-	2	lügat parçala-	2
ilgisini çek-	2	masaya otur-	2
iş başa düş-	2	mesafe koy-	2
iş çıkar-	2	mühür bas-	2
iş edin-	2	nabzını tut-	2
işaret ver-	2	ortalık karıştır-	2
işi düş-	2	öç al-	2
işin içinden çık-	2	örnek ver-	2
işin kolayına kaç-	2	perde arkası	2
ivme kazan-	2	pes et-	2
izi silin-	2	peşini bırakma-	2
izini sür-	2	poz ver-	2
kafa yor-	2	pusu kur-	2
kalem oynat-	2	rafa kaldırma	2
kan dök-	2	sabrı taş-	2
kanayan yara ol-	2	sabun köpüğü gibi sön-	2
kapılarını aç-	2	sağ gösterip sol vur-	2
kapısını çal-	2	sahneye çık- /ortaya çık-	2
karşılık ver-	2	seferber ol-	2
kendini / ömrünü ada-	2	sırt çevir-	2
kılı kırk yar-	2	soğukkanlı ol-	2
kıran kırana	2	söz ver-	2
kıssadan hisse	2	şans tanı-	2
köşesine çekil-	2	takla at-	2
kulis yap-	2	taraf tut-	2
kurban ver-	2	tehlike çanları çal-	2

topa tut-	2	adını koy-	1
toprağa ver-	2	affına sığın-	1
yabana at-	2	ağırlığı ol-	1
yağcılık et-	2	ağırlığını koy-	1
yerden göğe kadar	2	ağız dalaşı	1
yere ser-	2	ağızda sakız gibi çiğne-	1
yeri gel-	2	ağzı yan-	1
yeşil ışık yak-	2	ağzına kadar	1
yıldızı parla-	2	ağzından çıkanı kulağı duyma-	1
yol bul-	2	ağzından kaçır-	1
yol kes-	2	ağzını aç-	1
yola çık- TDK -3	2	ağzını boz-	1
yoldan çık-	2	ahkam kes-	1
yolu açık ol-	2	akıl öğret-	1
yürürlüğe gir-	2	akıl ver-	1
zehir / zindan et-	2	akıntıya kürek çek-	1
zemin hazırla-	2	akla gelmeyecek	1
zihni bulan-	2	aklı başında ol-	1
acıısı çık-	1	aklı başına gel-	1
açık kapı bırak-	1	aklına koy-	1
açmaza düş-	1	aklımı çel-	1
açtı ağzını yumdu gözünü	1	aklımı başına al-	1
adalet dağıt-	1	aklımı kullan-	1
adam et-	1	aklının köşesinden geçme-	1
adam ol-	1	al gülüm ver gülüm	1
adı çıkmış dokuzda, inmez sekize	1	alaşağı et-	1
adı geç-	1	aleyhe dön-	1

allak bullak ol-	1	basamak yap-	1
alnını karışla-	1	basireti bağlan-	1
altın çağını yaşa-	1	baş başa kalma	1
altında kal-	1	baş tacı et-	1
altından kalkma-	1	baş a çık-	1
anasından emdiği süt burnundan gel-	1	başına bir hâl gel-	1
aptal yerine koy-	1	başına geç-	1
arada kal-	1	başına iş aç-	1
arası açıl-	1	başını ağrı-	1
araya gir-	1	başını döndür-	1
arayıp sor-	1	başını kaşımaya vakti olma-	1
araziye uy-	1	bel bağla-	1
aşık at-	1	bela ol-	1
ateş aç-	1	belini kır-	1
ateş al-	1	beri gelsin	1
avcunun içinde ol-	1	bilincine var-	1
ayak bağı ol-	1	bin dereden su getir-	1
ayak oyununa gel-	1	bindiği dalı kes-	1
ayak sürü-	1	bir baltaya sap olama-	1
ayar ye-	1	bir solukta	1
aynı telden çal-	1	bir araya getir-	1
ayyuka çık-	1	bir çatı altında ol-	1
bağışıklık kazan-	1	bir kulağından girip öbür ku- lağından çık-	1
bal gibi	1	bir yolunu bul-	1
balık etli	1	birbirine düşür-	1
balon uçur-	1	birbirine gir-	1
bardaktan boşanırcasına yağ-	1	birbirinin gözünü oy-	1

boğazı kur-	1	çekip git-	1
boğazı düğümlen-	1	çetele tut-	1
boru değil	1	çıkart gözet-	1
boş konuş-	1	çıkış yap-	1
boşa çık-	1	çıkmaza sok-	1
boydan boya	1	çılına dön-	1
boynunun borcu	1	çıt çıkarma-	1
bu ne bolluk	1	çiçeği burnunda	1
bugünden tezi yok	1	çivisi çık-	1
burnunun direği sızla-	1	dalga geç-	1
bülbül gibi konuş-	1	dallanıp budaklan-	1
cadı kazanı gibi kayna-	1	dayak at-	1
can damarı	1	dediği dedik	1
can yak-	1	değirmenin suyu	1
canı acı-	1	dem vur-	1
canı yan-	1	demediğini bırakma-	1
cart curt et-	1	derinden derine	1
cebi para gör-	1	ders ver-	1
cehennem azabı	1	dert et-	1
cenazeyi kaldır-	1	dert yan-	1
cephe aç-	1	devre dışı bırak-	1
cesaret göster-	1	dışarıya adım atma-	1
cesaret ver-	1	dik başlı	1
ciğeri yan-	1	dikiş tuttur-	1
çam devir-	1	dile kolay	1
çanak tut-	1	dile pelesenk et-	1
çarçur et-	1	dili varma-	1
çat kapı	1	dilinin ucuna gel-	1

doğru bul-	1	eti senin kemiği benim	1
dudak bük-	1	ezbere bil-	1
duygusu uyandır-	1	ezbere konuş-	1
dünya kadar	1	eziyet çek-	1
dünyaya getir-	1	fark at-	1
dünyayı zindan et-	1	fark gözet-	1
düşün düşün boktur işin	1	farkına var-	1
eğitim ver-	1	farkında ol-	1
ekmeğine yağ sür-	1	fatura kes-	1
el al-	1	feda et-	1
el altında ol-	1	fırça at-	1
el birliği et-	1	40 fırın ekmek ye-	1
el ele ver-	1	fırsat bul-	1
el sık-	1	fırsat kaçır-	1
ele avuca sığma-	1	fırsat tanı-	1
eli cebine gitme-	1	fırsat kolla-	1
elinden geleni ardına koyma-	1	fısıltı gazetesini	1
elinden geleni yap-	1	gardını al-	1
eline tutuştur-	1	gaza getir-	1
elini taşın altına koy-	1	geçit ver-	1
emanet bırak-	1	gemi azıya al-	1
emekliye ayrıl-	1	geri çekil-	1
emin ol	1	geri dur-	1
emrine ver-	1	gol ye-	1
esir al-	1	göbek bağla-	1
eski defterleri aç-	1	göbek at-	1
estek köstek	1	göğüs ger-	1
eteğindeki taşları dök-	1	gönül ferahlığı	1

gönülleri okşa-	1	gücü yet-	1
görev al-	1	güme git-	1
gövde gösterisi	1	gün günden	1
göz kırp-	1	gün yüzüne çık-	1
göz önünde ol-	1	gün doğ- (birine)	1
göz dik-	1	güncelliğini koru-	1
göz doldur-	1	gürültü kopar-	1
göz ucuyla bak-	1	güven kazan-	1
gözbebeği ol-	1	güven sars-	1
gözden çıkar-	1	güvence ver-	1
gözden düş-	1	haber ver-	1
gözden kaç-	1	haberdar ol-	1
gözden kaybol-	1	hadi canım sen de	1
gözden uzak tut-	1	hah şöyle	1
gözlerine inana-	1	hak getire	1
gözönüne al-	1	hak kazan-	1
gözünü kapalı	1	hak ye-	1
gözünü kara	1	hakim yüzü görme-	1
gözünü üzerinde ol-	1	hakir gör-	1
gözünü görmez ol-	1	hakkı doğ-	1
gözünde büyüt-	1	hakkı tanı-	1
gözüne iliş-	1	hakkını ara-	1
gözünü oy-	1	haklı çık-	1
gözünün içine bak-	1	haksız yere	1
gözünün önünden geç-	1	hangi akla hizmet et-	1
gözünüyle gör-	1	hapı yut-	1
gözünüyle bak- (bir şeye) ...	1	hararet bas-	1
gözyaşı dök-	1	harcı ol-	1

hariçten gazel oku-	1	içi git-	1
hasıraltı et-	1	içinden gelme-	1
hava çarp-	1	içine kapan-	1
havada kal-	1	içini dök-	1
havanda su döv-	1	içini karart-	1
havlu at-	1	içler acısı	1
hayra alamet değil	1	iflas et-	1
hayran ol-	1	iftira at-	1
haz duy-	1	iftiraya uğra-	1
hesabı kes-	1	ihanete uğra-	1
hesabını gör-	1	ihtiyaç duy-	1
heyecan ver-	1	iki yakası bir araya gelme-	1
hırgür çıkar-	1	iki eli kanda ol-	1
hız al-	1	iki satır laf et-	1
hizmet et-	1	ileri git-	1
hoşuna git-	1	iletişim kur-	1
höt de-	1	ilgi duy-	1
huzurunu kaçır-	1	ilişkiye gir-	1
ıkınıp sıkın-	1	imkansız gözüyle bak-	1
ırzına geç-	1	incir çekirdeğini doldurmaz	1
icat et-	1	ipucu ver-	1
icazet al-	1	ismini ver-	1
iç çek-	1	istikamet ver-	1
iç geçir-	1	isyan bayrağını aç-	1
iç içe gir-	1	iş bağla-	1
içeriye at-	1	iş şirazesinden çık-	1
içi açıl-	1	işbaşı yap-	1
içi burkul-	1	işe kendini ver-	1

işi gücü bırak-	1	kazın ayağı öyle değil	1
işi inada bindir-	1	keçiboynuzu gibi	1
işin kötüsü	1	kedi olalı bir fare tut-	1
işine bak	1	kelle koltukta	1
işten el çektir-	1	kemer sık-	1
iz sür-	1	kemerleri gevşet-	1
iz bırak-	1	kendini bul-	1
izlenim ver-	1	kendini göster-	1
kabak tadı ver-	1	kendini tut-	1
kabına sığma-	1	kendini ver-	1
kabuğu dışına çık-	1	kesip at-	1
kabuğunu çatlat / kırmak	1	kılı kıpırdama-	1
kabus basmak	1	kılıç kuşan-	1
kafa kağıdı	1	kılıktan kılığa gir-	1
kahkahayı patlat-	1	kılına dokunma-	1
kalın kafa	1	kırıp dök-	1
kan beynine sıçra-	1	kıyamete kadar	1
kangren ol-	1	kol kanat ger-	1
kanı don-	1	kompla kurbanı ol-	1
kanına dokun-	1	kontrol altında ol-	1
kapısı açıl	1	konuk et-	1
kapısına kilit vur-	1	kopya çek-	1
kara listeye al-	1	korktuğu başına gel-	1
karara bağla-	1	korku sal-	1
karaya otur-	1	koz ver-	1
karşısına al-	1	köprüünün altından çok su aktı	1
kavga çıkar-	1	körü körüne	1
kayıt düş-	1		

kötülük yap-	1	mola ver-	1
kulağını tıka-	1	moral ver-	1
kulak as-	1	muhafaza altına al-	1
kulak kabart-	1	mumla ara-	1
kulak ver-	1	musallat ol-	1
kulakları üstüne yat-	1	mülakat ver-	1
kulaklarını çınlat-	1	nabzına göre şerbet ver-	1
kulaktan dolma	1	nasibini al-	1
kurban ol-	1	nazar değ-	1
kursağında kal-	1	ne gam	1
kurşun sık-	1	ne hâli varsa görsün	1
kurt ye-	1	nevri dön-	1
kuşa çevir-	1	niyet tut-	1
kuyusunu kaz-	1	noktasına gel-	1
laf / söz / dil ebeliği	1	ocağına incir ağacı dik-	1
laf anlat-	1	ok yaydan çık-	1
lafı eveleyip gevele-	1	okkanın altına git-	1
lafı uzat- /uzatma-	1	ola ki	1
linç et-	1	olay yarat-	1
macera ara- / çık-	1	omuz ver-	1
mağdur et-	1	oralı olma- / değil	1
mal bulmuş mağribi gibi	1	ortak et-	1
mal et-	1	ot gibi	1
mangalda kül bırakma-	1	otorite sağla- / temin et-	1
maydanoz ol-	1	oyunun kurallarını bil- / değiştir-	1
medet um- / bekle-	1	öbür aleme / dünyaya git-	1
mercek altına al-	1	ödü kop- / patla-	1
mirasa kon-	1		

ödün ver-	1	rekor kır-	1
öfke kus-	1	resim çek- / çektir-	1
öfkeye kapıl-	1	risk al-	1
öksüz kal-	1	rol al-	1
öküz altında buzağı arama	1	rol çal-	1
önü açıl-	1	rol üstlen-	1
önü alın-	1	rol oyna-	1
önüne dikil-	1	rolü ol-	1
önüne kat-	1	ruhu şad olsun / eylesin	1
öpüp başına koy-	1	saçma sapan (söz)	1
öyle veya böyle /her halde /ne olursa olsun	1	saf dışı bırak-	1
özen göster-	1	sapır sapır dökül-	1
para etme-	1	sarıp sarmala-	1
paşa paşa	1	saygı duy- / besle-	1
patlak ver-	1	sefa sür-	1
payına düş-	1	sempati duy- / besle- (birine)	1
pençe pençeye gel-	1	serzenişte bulun-	1
perde arkasında / arkasından	1	ses getir-	1
pervane ol-	1	sesi çıkma- / kesil- (birinin)	1
peşine tak-	1	sesini çıkarma-	1
pişkinliğe vur-	1	sesini kıs-	1
post elden git-	1	sevinç gözyaşları dök-	1
posta koy- (at-)	1	seyirci kal-	1
prangaya vur-	1	sıcağı sıcağına	1
rafa koy- / kaldır- (bir şeyi)	1	sıcak gelişme	1
rayına otur-	1	sıfıra sıfır, elde var sıfır	1
razı ol-	1	sırtından bıçakla- / vur-	1
		sırtını dön-	1

silin- siyasetten (bir şeyden)	1	taş çıkar-	1
sineye çek-	1	taş taş üstünde bırakma-	1
sinir / asap boz-	1	taviz ver-	1
sinyal ver-	1	tecrübe tahtası çevir-	1
soğuk ter dök-	1	tehlikeye düşür-	1
son nefesini ver-	1	telaşa gel-	1
sonu gel-	1	temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp öne sür-	1
sonuç al-	1	teminat altına al-	1
söve saya	1	tencere dibin kara seninki benden kara	1
söz aç-	1	tepe tepe kullan- (birini veya bir şeyi)	1
söz geçir-	1	ters tep-	1
söz sahibi ol-	1	teslim al-	1
su yüzüne çık- / vur-	1	tetikte (tetik) ol- / bekle- / bulun- / dur-	1
sudan ucuz	1	tokat at- / patlat-	1
sünger çek-	1	topu taca at- / bırak-	1
sürüden ayrıl-	1	topun ağzında	1
sürüp git-	1	toz duman	1
sütlüman ol-	1	tuz biber ek- (bir şeye)	1
süzgeçten / (süzeğinden) geçir-	1	tuzla buz et-	1
şehadet şerbetini iç-	1	ucu dokun-	1
şiddete başvur-	1	ucu bucağı olma-	1
şöhret bul- / kazan- / edin-	1	ucuz atlat- / kurtul-	1
şüphe et-	1	umudunu kes-	1
taban tabana zıt ol-	1	uzak tut-	1
tadı kaç- / git-	1	ümidi kırıl-	1
tadına doyum olma-	1		
tadını kaçır-	1		

üste çık-	1	yasa çıkar- / yap- / koy-	1
üstünden ... zaman geç-	1	yasını tut-	1
üstünden silindir gibi geç-	1	yatıp kalkıp	1
üstüne / üzerine yat-	1	yatırım yap-	1
üstüne çullan-	1	yaygara kopar-	1
üstüne titre-	1	yazık ol-	1
üstüne yürü-	1	yazıklar olsun	1
üzerinden at-	1	yazıp çiz-	1
üzerine çök-	1	yenilgiye uğra-	1
üzerine tüy dik-	1	yenilir yutulur olma-	1
üzerineçök-	1	yere göğe sığdırama-	1
üzerine yık-	1	yerine otur-	1
vakit öldür-	1	yerini al-	1
veda et-	1	yerli yersiz	1
ver elini	1	yerli yerine otur-	1
veryansın et-	1	yeter de artar	1
vücut bul-	1	yok et-	1
ya herrü ya merrü	1	yol ara-	1
yağıp gürlle-	1	yol göster-	1
yaka silk-	1	yol ver-	1
yakıp yık-	1	yola koyul-	1
yalan dolan	1	yolunda git-	1
yalan at- / kıvır-	1	yuva kur-	1
yalvar yakar ol-	1	yüksek perdeden konuş-	1
yangından mal kaçırır gibi	1	yüreği ağzına gel-	1
yara al-	1	yüreği burkul-	1
yaraya merhem ol-	1	yüreği kan ağla-	1
yargıya başvur-	1	yüreği yan-	1

yüreğine su serp-	1
yüreğini dağla-	1
yüz kızartıcı	1
yüz tut-	1
yüz ver-	1
yüze vur-	1
yüzü asıl-	1
yüzüne bak-	1
yüzüstü bırak-	1
zaman al-	1
zarar gör-	1
zevahiri kurtar-	1
zora sok-	1

5.3. Sormacanın Uygulanması ve Değerlendirme

Çalışmamızın ikinci aşamasını günlük gazetelerin köşe yazılarından yararlanılarak yaptığımız taramada sıklıkları belirlenen deyimlerin bilinirliklerinin ölçümü oluşturmaktadır. Bu ölçüm için bir sormaca hazırlanmıştır. Bu sormacada yer alacak deyimleri belirlemek için Türkiye’de oluşturulan ve Türkçe konuşan yabancılardan oluşan on kişilik bir kontrol grubuna sıklık sıralamasında yer alan ilk yüz deyim sorularak alınan yanıtlarla en az bilinen kırk deyim belirlenmiştir. Deyim sayısının kırk ile sınırlandırılmasının nedeni hazırlanacak sormacanın otuz dakikayı geçmemesi hedefidir. Bu hedef hem yaşı küçük öğrencilerin yoğunlaşma süresi hem de kimi okullara sormacanın sınıflarda ders saatlerinde uygulanabilmesi için alınan yönetsel izinlerin süre sınırından kaynaklanmıştır.

Belirlenen kırk deyim her biri ayrı bir tümce içinde kullanılmış ve yerleri boş bırakılarak, çoktan seçmeli kırk soruluk bir sormaca hazırlanmıştır. Sormacanın uygulanacağı gençlerin yurtdışında oluş süreleri, yaşları, eğitim durumları öngörülemediği için dil düzeyleri de tam olarak belirlenememiştir. Bu yüzden sormacada olabildiğince kolay tümceler kullanılmış, seçenek sayısı üç olarak kararlaştırılmıştır.

Soru No	Doğru Yanıt Frekansı	Yanlış Yanıt Frekansı	Yanıtsız Frekansı	Toplam Yanıt Sayısı	Doğru Yanıt Oranı
1	58	105	9	172	33,7
2	129	42	1	172	75,0
3	53	108	11	172	30,8
4	92	75	5	172	53,5
5	134	36	2	172	77,9
6	121	51	0	172	70,3
7	107	63	2	172	62,2
8	60	109	3	172	34,9
9	56	113	3	172	32,6

10	130	40	2	172	75,6
11	96	70	6	172	55,8
12	113	56	3	172	65,7
13	125	45	2	172	72,7
14	120	43	9	172	69,8
15	45	120	7	172	26,2
16	49	114	9	172	28,5
17	84	80	8	172	48,8
18	132	34	6	172	76,7
19	53	112	7	172	30,8
20	63	101	8	172	36,6
21	84	78	10	172	48,8
22	99	61	12	172	57,6
23	79	81	12	172	45,9
24	106	55	11	172	61,6
25	75	83	14	172	43,6
26	56	100	16	172	32,6
27	76	83	13	172	44,2
28	60	94	18	172	34,9
29	53	103	16	172	30,8
30	85	72	15	172	49,4
31	78	80	14	172	45,3
32	77	74	21	172	44,8
33	77	75	20	172	44,8
34	93	55	24	172	54,1
35	120	34	18	172	69,8
36	59	92	21	172	34,3
37	51	99	22	172	29,7
38	74	80	18	172	43,0
39	103	51	18	172	59,9
40	74	79	19	172	43,0
Ortalama					49,4

Tablo-4 Sormaca Sorularına Verilen Yanıtların Doğruluk Oranları

Tablo-4'te görüldüğü üzere sormacaya yanıt veren öğrencilerin genel başarı ortalaması %49,4'te kalmıştır. Tablo-4'ün bize gösterdiği bir diğer veri de en çok ve en az doğru yanıt verilen sorulardır. 15.(%26,2),16.(%28,5),37.(%29,7) sorular en az doğru yanıtlanan; 5.(%77,9),18(%76,7),10.(%75,6) sorular ise gençlerin en çok doğru yanıtı verdikleri sorular olmuştur.

Sormacada boş bırakılan sorular da olmuştur. Bunun nedeni sormacanın uzunluğu olabilir. Yanıt sıklıklarına bakıldığında en fazla boş bırakılan 10 sorunun 9'unun son on sorudan oluştuğunu görmekteyiz.

Yaş/Doğru Yanıt	0--10	11--20	21--30	31--40	41--50	51--60	61--70	71--80	81--90	91--100	TOPLAM
7--9	6	2	12	21	14	3	2				60
10--12			9	14	16	16	10	5	4	2	76
13--15		1	1		4	9	4	6	7	4	36
TOPLAM	6	3	22	35	34	28	16	11	11	6	172

Tablo-5: Yaş Gruplarına Göre Öğrencilerin Yüzdelik Başarı Durumu

Yukarıda bulunan Tablo-5'te yaş gruplarına göre öğrencilerin başarı durumları görülmektedir. Toplam değerlere bakıldığında 7-9 yaş grubunun en fazla %21 - %50, 10-12 yaş grubunun %31-60 ve 13-15 yaş grubunun 51-90 puan aralığında olduğu görülmektedir. Yaş arttıkça başarının artması doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Buna karşın özellikle 13-15 yaş grubu öğrencilerinin önemli bir bölümünün %11-70 aralığında kaldığı görülmektedir. Bu da tüm 13-15 yaş grubu öğrencilerin %41'i demektir.

Katılımcıların doğru yanıtladıkları sorulardan aldıkları puanlar, yaş gruplarına göre Kruksal-Wallis testiyle çözümlenmiştir. Sonuçlara göre, her yaş grubu birbirinden anlamlı olarak farklı sıra ortalamalarına sahip çıkmıştır [$\chi^2(2) = 61,02$; $p=0,00$; $p<0,05$].

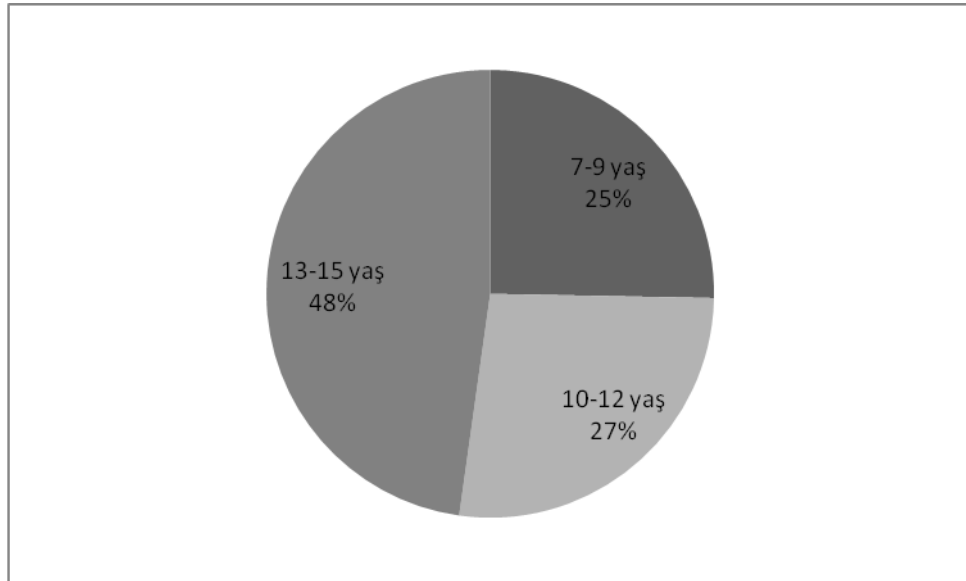
Buna göre 13-15 yaş grubunun sıra ortalaması 130, 10-12 yaş grubunun sıra ortalaması 93 ve 7-9 yaş grubunun sıra ortalaması 50 olmuştur. Çözümleme sonuçlarından çocukların yaş grubu büyüdükçe soruları yanıtlama oranlarının ve aldıkları puanların arttığı söylenebilir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde öğrenciler tarafından en az bilinen 10 sorunun örneklerinin istatistik bilgileri sunulacaktır. Bu sorular 1,3,9,15,16,19,26,29,36 ve 37'dir.

1- Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydu gönderilmesi _____.
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü

Üzerinde durulacak, konuşulacak bir konu durumuna gelmek anlamına gelen (Aksoy, 1994: 827) *gündeme gel-* deyiminin öğrenciler tarafından bilinme oranı %33,7 olmuştur.

Katılımcıların %39,5'i *ortaya çıkarıl-* ; %33,7'si *gündeme gel-* ve %21,5'i *ileri sürül-* deyimini seçmiştir. %5,2'lik bir bölüm ise soruyu yanıtlamamıştır.

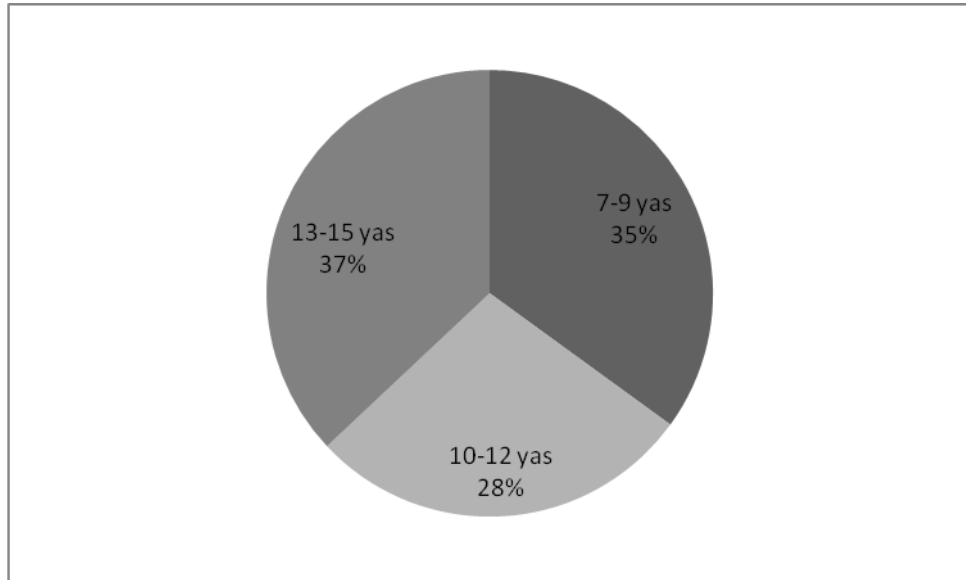
Grafik-4: Soru-1'in Doğru Yanıtı Olan "gündeme geldi" Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdeleri Dağılımı

Soruya verilen yanıtlar, yaş grubu değişkeniyle Chi-Square testine alındığında ise verilen yanıtlara ilişkin tabloya bakılarak yanıtların yaş grupları içindeki yüzdeleri dağılımları incelenmiştir. Grafiğe göre sorunun doğru yanıtı olan *gündeme gel-* deyimini 13-15 yaş grubunun %48'i, 10-12 yaş grubunun %27'si ve 7-9 yaş grubunun %25'i işaretlemiştir. Buna göre, 13-15 yaş grubu diğer yaş gruplarına

oranla bu soruyu niceliksel olarak daha doğru yanıtlamıştır. Bu deyim bilirliliğinin yaşla beraber arttığı söylenebilir.

3- Ünlü yazar Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____.
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor

3. sorunun doğru yanıtlanma oranı %30,8 olmuştur. Bir konuyu yazmak anlamına gelen (Aksoy, 1994: 901) *kaleme al-* deyimini öğrencilerin günlük dilde pek sık rastladıkları bir kullanım olmadığı için az bilinebilmiş olabilir.

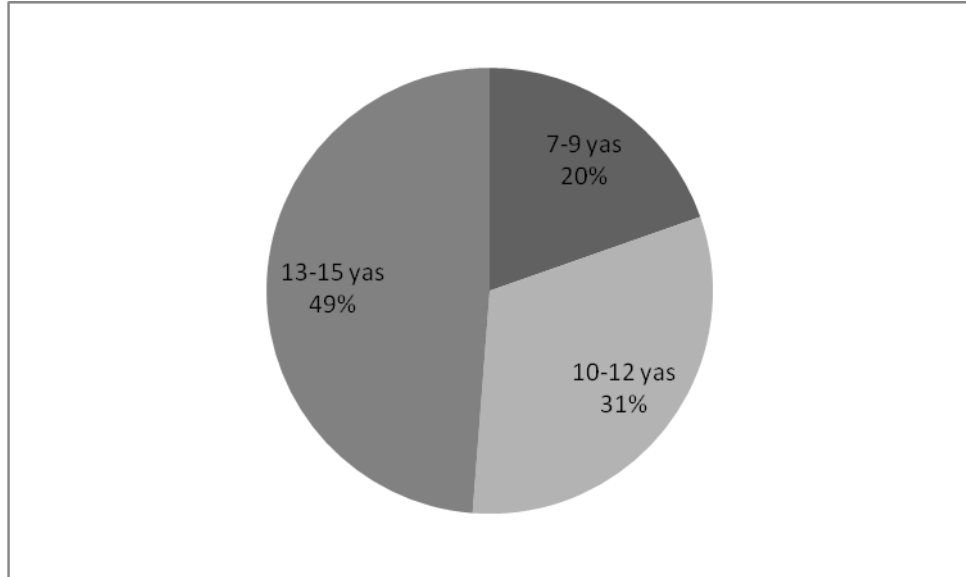
Grafik-5: Soru-3'ün Doğru Yanıtı Olan "kaleme aldı" Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdeleri Dağılımı

Grafiğe göre sorunun doğru yanıtı olan *kaleme al-* deyimini 13-15 yaş grubunun %37'si, 10-12 yaş grubunun %28'i ve 7-9 yaş grubunun %35'i işaretlemiştir. Buna göre, yaş gruplarına göre dağılımda önemli bir farkın oluşmadığını görüyoruz.

9- Suçu ortaya çıkmasını diye her şeyi _____ çalıştı.

- ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye

Bir durumun duyulmamasını, yayılmamasını sağlayan önlemler almak anlamına gelen (Aksoy, 1994:998) *örtbas et-* deyimini doğru işaretleyen öğrencilerin oranı %32,6 olmuştur.

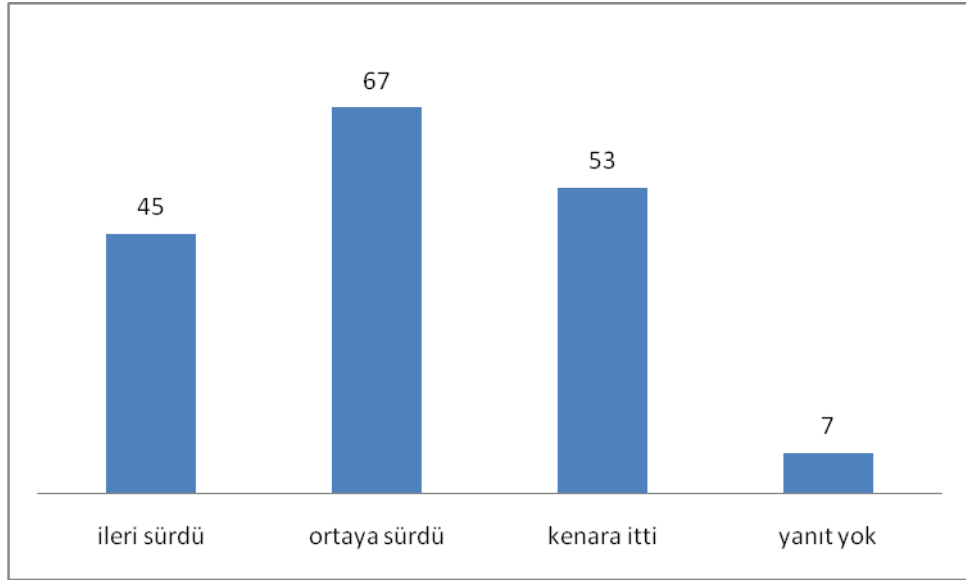
Grafik-6: Soru-9'un Doğru Yanıtı Olan "örtbas etmeye" Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdeleri Dağılımı

Grafiğe göre sorunun doğru yanıtı olan *örtbas et-* deyimini 13-15 yaş grubunun %49'u, 10-12 yaş grubunun %31'i ve 7-9 yaş grubunun %20'si işaretlemiştir. Yaşa bağlı olarak doğru kullanımın arttığı görülmektedir.

15- Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____.

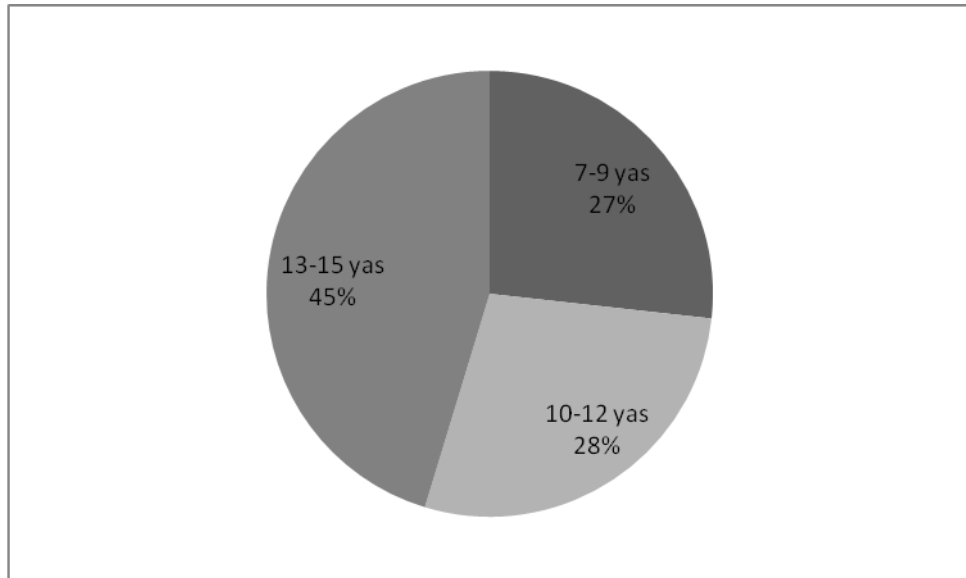
- ileri sürdü ortaya sürdü kenara itti

15. soru sormacamızın en az doğru bilinen sorusu olma özelliğini taşımaktadır. Öğrencilerin doğru seçeneği işaretleme oranı sadece %26,2 olmuştur. Bir başka deyişle 172 öğrenci içinden 120'si soruyu yanlış yanıtlamıştır, 7'si ise hiç yanıtlamamıştır.

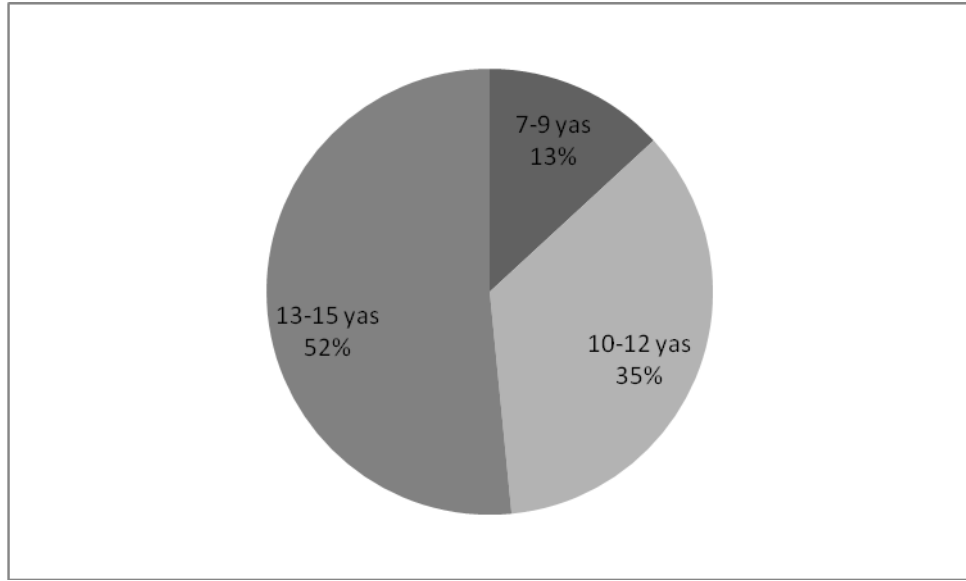

Grafik-7: Soru-15'e Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Grafik-7'de görüldüğü gibi öğrencilerin yanıtları dengeli bir biçimde dağılmıştır. Burada iki seçeneğin de -sür eylemini barındırması etkili olmuş olabilir. Yine de 53 katılımcının (Toplam katılımcının %30'u) soruda *kenara it-* seçeneğini işaretlemesi deyimim katılımcılar arasında bilinirliğinin düşük olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Grafik-8: Soru-15'in Doğru Yanıtı Olan "ileri sürdü" Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdeler Dağılımı

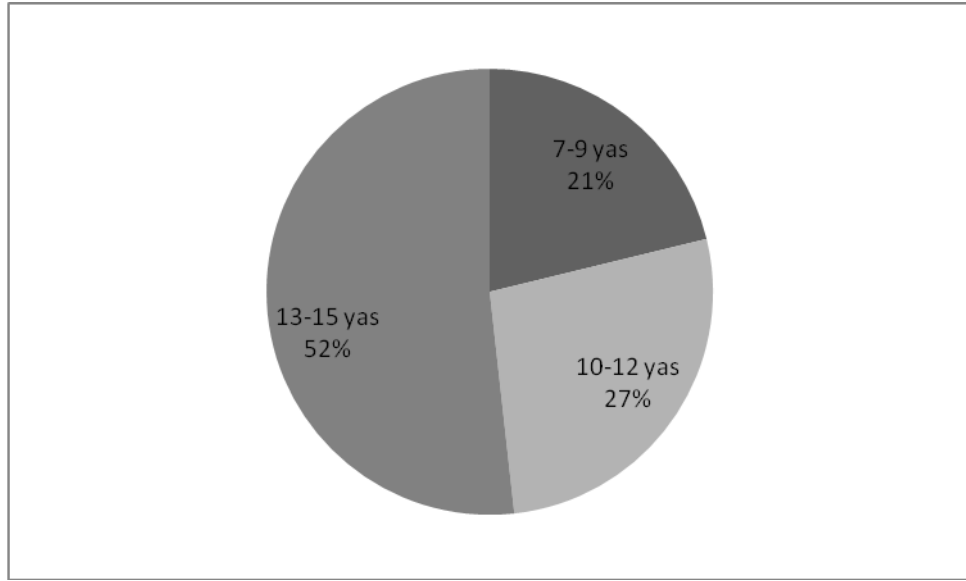
Grafik-10: Soru-16'nın Doğru Yanıtı Olan "kıl payı" Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdeleri Dağılımı

Grafik-10 incelendiğinde söz ettiğimiz anlamsal karışıklığın 13-15 yaş grubu için büyük ölçüde giderildiği söylenebilir.

19- Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____.

- altını çiziyorlar* *damgasını vuruyorlar* *farkına varıyorlar*

19. sorunun yanıtı "Üzerine dikkat çekmek" anlamına gelen (Aksoy, 1994:569) *altını çiz-*'di. Bu sorunun seçeneklerinde anlam olarak birbirine yakın seçenekler olmamasına rağmen öğrencilerin "farkına varıyorlar" yanıtını %40 gibi bir oranla seçmiş olmaları ilginçtir.

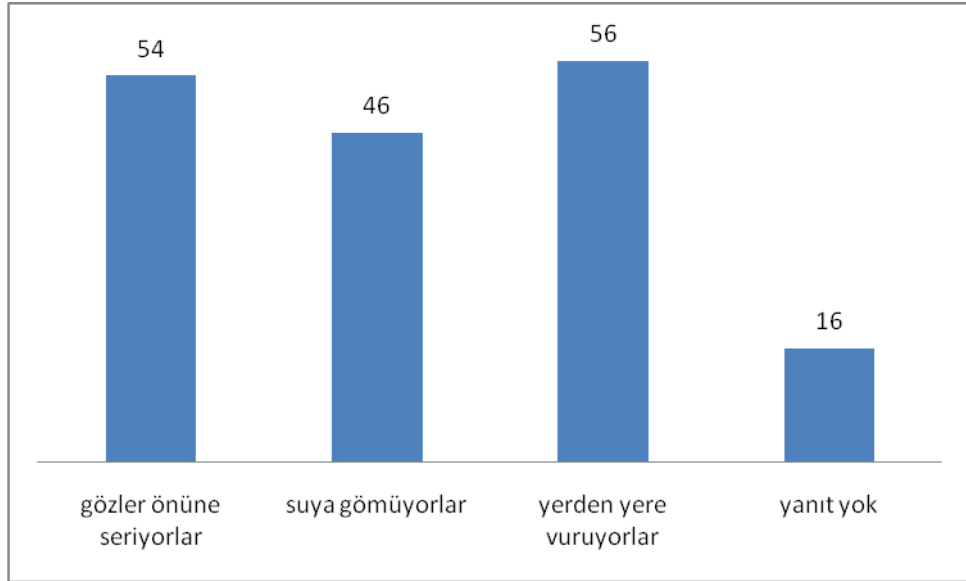
Grafik-11: Soru-19'un Doğru Yanıtı Olan "altını çizdi" Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdeleri Dağılımı

Sorunun yanıtı yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde 13-15 yaş grubunun doğru yanıt verenler içinde önemli bir bölümü oluşturdukları görülmektedir. 7-9 ve 10-12 yaş grupları arasında önemli bir fark olmamasına karşın 13-15 grubunun doğruluk oranında arayı açması, *altını çiz-* deyimini günlük konuşma dilinden çok yazılı ve görsel basında, özellikle de politik metinlerde karşımıza çıkan bir deyim olmasıyla açıklanabilir.

26- Eleştirmenler, beğenmedikleri için filmi _____.

- gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar

Doğru yanıtı "birini çok hırpalayarak acınacak duruma sokmak" (Aksoy, 1994:1115) anlamındaki *yerden yere vur-* deyimini olan Soru-26, yaş gruplarına dağılım açısından dengeli olmakla beraber verilen yanıtların sıklık dağılımı açısından ilgi çekicidir. Kullanılan tümcedeki eleştirmen sözcüğünün katılımcılar tarafından bilinmemesi, dolayısıyla tümcenin bağlamının da anlaşılmamış olması olasılıklar içindedir.

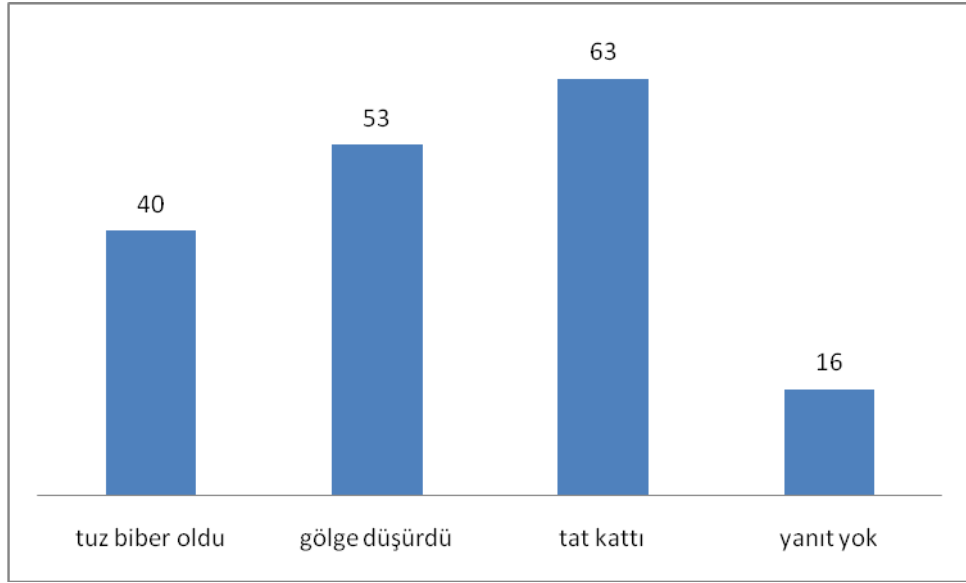

Grafik-12: Soru-26'ya Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Soru-26'nın yanıtlara göre sıklık dağılımını incelediğimizde yanıtların dengeli dağıldığını görüyoruz. Aynı zamanda bu soru en çok yanıtsız bırakılan sorular arasında yer almaktadır.

29- Yaşanan olumsuzluklar kutlama törenlerine _____.
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı

Doğru yanıtı “Bir şeyin değerini azaltacak işler yapmak, bir şey değersiz göstermeye çalışmak” anlamına gelen *gölge düşür-* deyimini olan Soru-29'da doğru yanıtın yaş gruplarına göre dağılımı 13-15 yaş için %43, 7-9 yaş için %38, 10-12 yaş için %19 olmuştur. Bu durumla bu soru, sormacanın kimi sorularında yaklaşık oranlar olmasına karşın 10-12 yaş grubunun 7-9 yaş grubuna göre daha fazla yanlış yanıt verdiği tek örnektir.

Grafik-13: Soru-29'a Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Soru-29'da kullanılan tümcede *yaşanan olumsuzluklar* biçiminde bir söylem bulunmasına karşın katılımcıların *tat kat-* gibi olumlu anlamı olan bir kullanımı seçmeleri dikkat çekicidir.

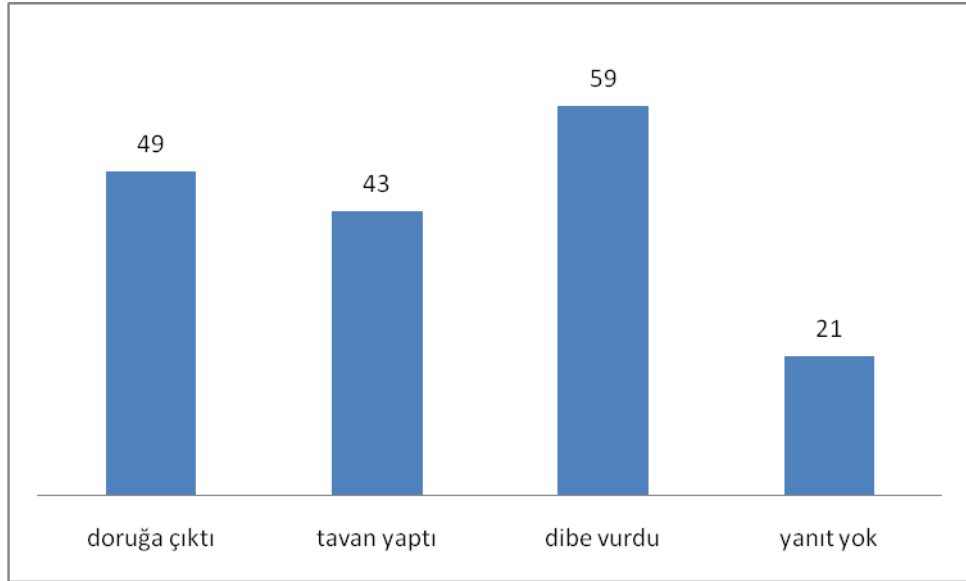
36- Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____.

doruğa çıktı

tavan yaptı

dibe vurdu

Soru-36, katılımcılar tarafından en çok boş bırakılan sorulardan biri olmuştur. Bunun bir nedeni daha önce de belirttiğimiz gibi katılımcıların son on soruda yoğunlaşmalarının zorlaşması olabilir.

Grafik-14: Soru-36'ya Verilen Yanıtların Sıklık Dağılımı

Grafik-14'te görüldüğü gibi doğru yanıt *dibe vur-* dışındaki *doruğa çık-* (% 28) ve *tavan yap-* (%25) deyimleri de katılımcılar tarafından seçilmiştir. Burada soruda geçen “fiyatlar ucuzladı” söyleminin katılımcılar tarafından doğru değerlendirilememesi de etkili olmuş olabilir. Yaş gruplarına göre doğru yanıt dağılımı ise dengelidir: 13-15 yaş %40, 10-12 yaş %33, 7-9 yaş %27.

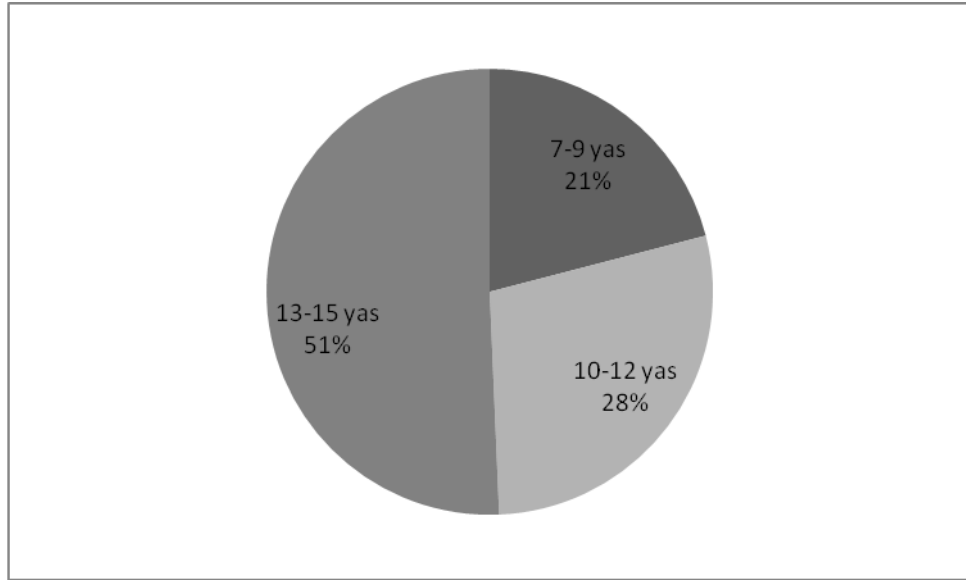
37- Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____.

el koydu

gözdağı verdi

damgasını vurdu

Soru-37 en az doğru yanıtı aldığımız üç sorudan biri olmuştur. Bu sonuçta “istenilen bir şeyi yaptırmak için korkunç sözler söylemek, korkutucu davranışlarda bulunmak” anlamına gelen *gözdağı ver-* deyiminin Grafik-15'te de görüldüğü gibi özellikle küçük yaş gruplarında bilinmemesi etkilidir. Bu sonucu küçük yaş gruplarının okuduğu metinlerde bu deyimle rastlamamış olmalarından doğuyor olabilir.

Grafik-15: Soru-37'nin Doğru Yanıtı Olan "gözdağı verdi" Deyiminin Yaş Gruplarına Göre Yüzdeleri Dağılımı

Grafik-15'te Soru-37'ye verilen doğru yanıtların önemli bir bölümünün 13-15 yaş grubundan geldiği görülmektedir. Sormacanın tüm sorularında yanıtların doğruluğu ile yaş grupları arasındaki bağlantı olağan sayılmakla birlikte, özellikle en yanlış yanıtlanan sorularda katılımcılar arası yaş farkının doğru yanıtlamada önemli derecede rol oynadığı görülmektedir.

6.TARTIŞMA VE SONUÇ

Yaptığımız çalışmanın ilk evresi “deyim nedir?” sorusuna yanıt aramaktı. Çünkü bu sorunun yanıtına göre bir tarama yapılacak ve oluşacak bütünce, bu tanıma göre biçim kazanacaktı. Gerek dilbilgisi bakış açısıyla gerekse dilbilim bakış açısıyla yapılan tanımlar birbirleriyle karşılaştırıldığında ulaşılan tanım **“Deyim, bir durumu bildiren, çekici anlatım özelliği taşıyan, anadil konuşucuları tarafından genel bilinirliği olan, öğüt vermeyen ve kesinlik içermeyen, öğeleri gerçek anlamlarından uzaklaşmış, başka dillere çevrilemeyen, kalıplaşmış anonim sözcük öbeklerdir”** biçimindedir.

Çalışmamızın ikinci evresinde, ortaya koyduğumuz bu tanım çerçevesinde gazete makalelerinde yer alan deyimleri tarayarak bir bütünce oluşturmaya çalıştık. Bu evrede öne çıkan en büyük sorun, büyük olasılıkla anadil konuşucusu olmamızdan kaynaklanan bir içselleştirmeyle, kimi deyimleri ilk okumada görememiş olmamızdır. Basılı metinler üzerinde tarama yapılırken fark edilmeyen ya da sayıca öngörülenden az sıklıkta bulunan deyimler, word programının “ctrl+f (bul)” komutuyla saydırılarak bulundular. Yine de gözden kaçan deyimler olması ya da deyim sayılarında küçük yanlışlıklar bulunabilmesi olasılığı var. Buna karşın en sık kullanılan ilk yüz deyimi ele alarak son bir tarama yaptık ve oluşan liste değerlendirmelerimizin temelini oluşturdu.

Çalışmamızda kullandığımız makalelerin 1 Ocak - 31 Aralık 2010 tarihlerinde yayınlanmış olmaları, kaçınılmaz olarak, üretilen dilin o tarihlerde ülkede ve dünyada yaşanan olaylarla koşutluk göstermesi sonucunu doğurmuştur. Tarama çalışmamızın sonucunda ortaya ilk yüz deyimi içeren listede yer alan deyimlerin bir bölümünün sık kullanılmış olmaları bu bakış açısıyla değerlendirilebilir. Örneğin: *oy ver-*, *sandığa git-* ve *fırsatı kaçır-* deyimlerinin 12 Eylül 2010 Türkiye Anayasa Değişikliği Referandumu ile doğrudan bağlantılı oldukları söylenebilir. Bunun yanında, sadece tek bir yazara özgü olan deyimler de karşımıza çıktı. Örneğin 6 kez kullanıldığı görülen *enseyi karart-*, yalnızca Çetin Altan’ın köşe yazılarına özgüdür.

Bir diğer dikkate değer bulgu, dört kez ya da daha fazla kullanılmış deyimler arasında *kısır döngü* ve *kıl payı* dışında tüm deyimlerin eylem içeren deyimler olmasıdır. Bu durumda Türkçe'deki deyim yapısıyla eylemler arasında sıkı bir bağ olduğu söylenebilir. Örneğin *çık-* eylemi 43 farklı deyimde toplam 210 kez kullanılmıştır.

Çalışmamızın bu evresinde, doğrudan ilgili olmasa da deyim kullanım sıklığının köşe yazarlarına ve gazetelere göre dağılımı da incelenmiştir. Başka bir çalışmanın konusu olabilecek bu incelemede kimi yazarların toplamda daha fazla deyim kullandıkları görülmüştür. Buna karşın yazarların köşe yazılarının uzunlukları birbirinden farklı olduğu için, her yazarın kullandığı deyim sayısı kullandığı toplam sözcük sayısına oranlanılarak bir sonuca ulaşmak daha yararlı olacaktır. Bununla beraber yazı uzunluğu göz önünde bulundurulmadan yalnız toplam deyim sayılarına bakıldığında gazetelerin politik duruşlarına göre belirgin bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu çıkarımı etkileyen bir neden de tarama çalışmasında kullandığımız gazetelerin en çok satan on gazete ölçütüne göre seçilmiş olmalarıdır. Geniş kitlelere ulaşmayı amaçlayan bu gazetelerin deyim kullanımında da belli oranda benzeştikleri söylenebilir.

Araştırmamızın ana konusunu oluşturan “Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk çocukları, yaşayan Türkçede en sık kullanılan deyimlerin ne kadarını bilmektedir?” sorusuna yanıt aradığımız sormaca uygulamasının sonuçları da dikkat çekicidir.

Sormacadaki sorulara doğru yanıt verme oranları yaş gruplarına göre incelendiğinde başarı sıralamasında en büyük yaş grubu olan 13-15 grubunun en fazla, en küçük yaş grubu olan 7-9 grubunun ise en az doğru yanıtı verdiği görülmektedir. Bu beklenen bir sonuç olmakla birlikte, 7-9 yaş grubunun başarısının bu derece düşük olması yine de önemli bir veridir. Melogno'nun deyişiyle anadilde imge dil öğreniminin 11-12 yaşına kadar gerçekleşmediğini savunan görüşe karşın, yapılan araştırmalar sonucunda çocukların 5 yaş civarı kendiliğinden mecaz üretmeye ve aynı yaşta da imge dili anlamaya başladıkları ortaya çıkmıştır (*Aktaran*

Güneş, 2009:4). Laurence Lentin, çocuğun, gerçekliğe girip dünyayı anlamlandırmaya başladığı andan itibaren belleğinde kayıt tutarak, zekasını geliştirdiğinden ve mantık örgüsünü ilerlettiğinden ve dili üretme anlama dizgesinin işleyişinin gelişmesinde en önemli etkenin etkileşim olduğundan söz eder (Lentin, 2009: 47). Bu görüşler deyim bilgisinin gelişiminde yaş grubunun yanında, içinde yaşanılan dil ortamının da önem taşıdığını göstermektedir. Sormacanın uygulandığı 7-9 yaş grubunda olan Türk çocuklarının Türkçe deyim bilgilerinin oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak Fransızca konuşulan Avrupa Birliği ülkelerindeki Türk çocuklarının deyim bilgileri anadil düzeyinin altında kalmaktadır. Çokdillilik, Avrupa Birliği ve çevresindeki toplumların birbirlerine uyum sürecinin önemli öğelerinden biridir. Göç ortamında büyüyen çocukların anadillerine önem verilmesi çokdillilik adına atılabilecek hem en kolay hem de en insani adımlardandır. Birliğin en önemli özelliklerinden olan ekinsel zenginlik ancak bu biçimde varlığını sürdürebilir.

KAYNAKÇA

A. SÖZLÜKLER

Aksoy, Ö.A. (1994). **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**. Ankara: İnkılap Kitabevi.

Çotuksöken, Y. (1994). **Deyimlerimiz**. İstanbul: Özgül Yayınları.

Çotuksöken, Y. (2004). **Türkçe Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**. İstanbul: Toroslu.

Flavell, L. ve Flavell, R. (2001). **Dictionary of Idioms and Their Origins**. London: Kyle Cathie Limited.

Galisson, R. ve Coste, D. (1976). **Dictionnaire de Didactique des Langues**. Paris: Hachette.

İmer K., Kocaman A. ve Özsoy S.A. (2011). **Dilbilim Sözlüğü**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Kocaman, A. ve Osam, N. (2000). **Uygulamalı Dilbilim-Yabancı Dil Öğretimi Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Hitit.

Kocaman, A. (1990). **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. Dilbilim Araştırmaları 1990, 155-190, Ankara: Hitit.

Korkmaz Z. (1992). **Gramer Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK Yayınları.

Mc Carthy M. (1998). **Cambridge International Dictionary of Idioms**. Cambridge: Cambridge University Press.

Özön M.N. (1943). **Türkçe Tabirler Sözlüğü**. İstanbul: Remzi Kitabevi

Püsküllüoğlu, A. (2002). **Türk Atasözleri Sözlüğü**. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Püsküllüoğlu, A. (2006). **Türkçe Deyimler Sözlüğü**. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Par A.H. (1989). **Türkçe Deyimler Sözlüğü**. İstanbul: Serhat.

Saraçbaşı, M.E. (2002). **Türkçe Deyimler Sözlüğü**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Türk Dil Kurumu (1978). **Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Vardar, B. (2003). **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Multilingual.

B. KİTAPLAR

- Akerson, F. E. (2007). **Dile Genel Bir Bakış**. İstanbul: Multilingual.
- Aksan, D. (1982). **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2006a). **Anlambilim**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2006b). **Türkçenin Sözcükçülüğü**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2008). **Türkçenin Gücü**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aktaş Ş. T. (2004). **Seçme Atasözleri ve Eleştirmeli Açıklamaları**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1986). **Türkçenin Grameri**. Ankara: TTK Yayınları.
- Başkan, Ö. (1969). **Yabancı Dil Öğretimi İlkeler ve Çözümler**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Yayınları.
- Carter, R. (1989). **Vocabulary: Applied Linguistics Perspectives**. London: Unwin Hyman.
- Çolpan, Y. (1963). **Ataç'ın Sözcükleri**. Ankara: TDK Yayınları.
- Davis, R., Hirtzel, M. ve North, B. (2000). **Avrupa Dil Portfolyosu**. Cambridge: Avrupa Konseyi.
- Elçin, Ş. (1997). **Halk Edebiyatı Araştırmaları**. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Gencan, T. N. (1975). **Dilbilgisi**. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günay, V. D. (2004). **Dil ve İletişim**. İstanbul: Multilingual.
- Günay, V. D. (2007). **Metin Bilgisi**. İstanbul: Multilingual.
- Günay, V. D. (2007). **Sözcükbilime Giriş**. İstanbul: Multilingual.
- Guiraud, P. (1999). **Anlambilim** (Çeviren: Vardar, Berke). İstanbul: Multilingual.
- Hatipoğlu, V. (1982). **Türkçenin Sözdizimi**. Ankara: TDK Yayınları.
- Hudson, J. (1998). **Perspectives on Fixedness: Applied and Theoretical**. Lund: Lund University Press.
- Karaalioğlu S. K. (1975). **Edebiyat Terimleri Kılavuzu**. İstanbul: İnkılâp ve Aka.
- Koç, N. (2002). **İslamıktan Önce Türk Dili ve Edebiyatı**. İstanbul: İnkılâp Yayınları.

- Kıran Z. ve Kıran A. (2006). **Dilbilime Giriş**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Lentin, L. (2009). **Apprendre à Penser, Parler, Lire, Écrire**. Paris: ESF éditeur.
- Martinet, A. (1985). **İşlevsel Genel Dilbilim**. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Palmer, F.R. (1986). **Semantics**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Read, J. (2001). **Assesing Vocabulary**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robins, R.H. (1968). **A Short History of Linguistics**. Bloomington: Indiana University Press.
- Salminen, N. A. (2003). **La Lexicologie**. Paris: Armand Colin.

Wray, Alison. (2001). **Formulaic Language and the Lexicon**. Cambridge: Cambridge University Press.

Wright, J. (1999). **Idioms Organiser**. London: Ltp.

C. TEZLER

- Cortès, C. (1995). **Effets Sur Le Lexique Des Mécanismes De La Métonymie Et De La Métaphore**. Yüksek Lisans Tezi, U niversité de Paris 7.
- Çevik, M. (2006). **Basın Dilinde Atasözleri Ve Deyimler**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HASIRCI, S. (2008). **Türkçe Sözvarlığı Açısından Gazetelerin İncelenmesi (Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah)**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Subaşı, L. (1988). **Dilbilim Açısından Deyim Kavramı ve Türkiye Türkçesindeki Örneklerin İncelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

D. MAKALELER

- Gökdayı, H. (2008). **Türkçede Kalıp Sözler**. Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı:44, 89-110.
- Günay, V. D.; Boyacıoğlu, U.; Perçin, Ü. (2012). **Türk Toplumunda İntikam Algısı. Bir Saha Araştırması Denemesi**. Dilbilim Dergisi. Cilt:1, Sayı: 25, 35-59.

- Güneş, S. (2009). **Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Öğretimi: Teknikler ve Uygulamalar. Dilbilim Dergisi.** Cilt 2, Sayı:2.
- Sağlam Musa Yaşar: (2001). **Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.** Cilt: 18, Sayı:1, 45-51.
- Sinan, A. T. (2008). **Deyim Kavramı Üzerine Notlar-I. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.** Cilt: 18, Sayı:2, 91-98.
- Topçu, N. (1999). **Fransızca ve Türkçede Rakamlı Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Fransızca Yabancı Dil Öğretiminde Kullanımları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** Sayı:15, 173-180.
- Topçu Tecelli, N. (2005). **Les Locutions Idiomatices Imagées Dans La Presse Turque et Leur Utilisation Dans Une Classe De Langue Étrangère. Turcica Dergisi.** Sayı: 35, 339-351.
- Uzun-Subaşı, L. (1991). **Deyimleşme ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri. Dilbilim Araştırmaları,** 29–39. Ankara: Hitit.
- Yüceol-Özezen M. (2001). **Türkçe Deyimler Üzerine Birkaç Söz.** Ankara: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.

EKLER

Çalışmamızın bütüncü oluşturma amaçlı tarama bölümünde incelenen köşe yazarlarının birer makalesi eklerde verilmiştir.

Ek-1

“ İşsizlikten umut yok”

Her şeyden önce, cebimizden başlayalım. Bu yılın en önemli gelişmesi, ekonomide yaşanacak. Ak Parti'nin politikalarından çok daha öncelikli, **Baykal-Erdoğan-Bahçeli** kavgalarından çok daha öncelikli, çok daha **dikkat çeken** ve toplumun çok daha ilgilendiği konu: **İşsizlik**. Beklenmedik gelişmeler yaşanmadığı takdirde, ekonomi yılın ortasından itibaren canlanmaya başlayacak. Özellikle de sonbaharda, hızlanma yaşanacak. Ancak işsizlik konusunda umutlanmak için erken. Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün işsizlik konusunda düzelmenin 2012'den itibaren başlayacağını söyledi. Ancak Türkiye'nin son yıllarda komşularıyla geliştirdiği olumlu ilişkiler beklentilerin beklenenden daha kısa zamanda gerçekleşmesini de sağlayabilir.

Türkiye, bu yıl içinde seçim ortamına gireceğinden dolayı, iktidarın **kemerleri gevşetmesi** ve kamu yatırımlarını özellikle işsizliğe yönelik arttırması bekleniyor. Bu durum da canlanmayı kamçılacak ve işsiz vatandaşların **yüzünü güldürecek**.

Anlayacağımız, 2010'un en ümitli haberi işsizleri ilgilendiriyor ve onları sevindirecek.

Açılım emekleyecek PKK direnecek...

2010'un en tartışmalı ve en önemli konusu yine **Demokratik Açılım** olacak. **PKK'nın tasfiyesi** diye hatalı şekilde başlatılan **açılım**, ne yazık ki kısa sürede **karaya oturdu**. Hem PKK, hem de muhalif kesimler iktidarın yaklaşım hatasından yararlanmayı bildiler. Toplum ve kurumlarıyla birlikte Türkiye'nin henüz barışa hazır olmadığı **ortaya çıktı**. Ancak süreç durmadı.

Önümüzdeki 12 ay bu açıdan son derece önemli.

Ak Parti nerede yanlış yaptığını gördü. Bundan böyle, hem PKK üzerindeki baskı sürecek, hem de genel yaklaşım değişecek. Daha önce tüm dikkatler ve adımlar PKK'nın tasfiyesine yönelikti, şimdi toplum psikolojisine daha fazla öncelik verilecek. Özellikle de hem Kürt kökenli vatandaşlarımızın beklentileri tatmin edilmeye çalışılacak, hem de siyasetin **önü açılacak**.

Ana dildeki yasaklar başta olmak üzere, birçok alanda iyileştirmeler yapılacak. Anayasa, hemen değiştirilemese dahi, gereken değişikliklerin hazırlıkları tamamlanacak.

Bu arada, PKK'nın direnişini arttıracığını ve çatışmaların yaygınlaşacağını da söylemeliyiz.

Avrupa ve Kıbrıs'ta yol ayrımı yaşanabilir

2010'da dış politika açısından en önemli gelişmelerin, **Avrupa Birliği** ile ilişkiler ve **Kıbrıs** konularında yaşanacağını tahmin ediyorum. **AB ile ilişkiler**, zaten yavaş yavaş durma noktasına geldi. Önümüzdeki dönemde, karşılıklı "**ilgisizleşme veya birbirinden uzaklaşmanın**" hızlanacağını söylemek, pek de iddialı bir yaklaşım olmaz. Ben yeni bir canlanma beklemiyorum. Avrupa, kendi içinde İslam'a karşı tutumundan kurtulamadıkça veya Türkiye gibi Müslüman bir ülkeyi **içine sindiremedikçe**, ilerleme sağlamak imkânsız görünüyor.

Bu durum sadece AB'den de kaynaklanmıyor. 2011'de genel seçime gidecek olan **Ak Parti**'nin, Avrupa Birliği projesini yeniden gündeme sokmak için, hem siyasi enerji, hem de parasal kaynak ayırabileceğini sanmıyorum. Muhalefetle yeni bir **cephe açmak** ve komisyondaki AB alerjisini tekrar tahrik etmek istemeyecektir. **Kıbrıs** konusunda da bir **yol ayrımı** görülüyor. Bugün, AB müzakerelerindeki 14 başlık (8'i AB kararıyla, 6'sı da Kıbrıs Rum yönetimi tarafından) Kıbrıs çözümüne (ya limanların açılması veya nihai anlaşma) bağlanmıştır. Ancak, Annan Planı'ndan **ağzı yanan** Türkiye, hele AB ilişkilerindeki blokaj ve duraklama karşısında, Kıbrıs'ta yeni ödünler vermeye yaklaşmayacaktır. Hele nisan ayında KKTC'de başkanlık, 2011'de de Türkiye'deki seçimleri dikkate alırsak, Türk tarafının Rumlardan jest bekleyeceğini söyleyebiliriz. Oysa o taraftan da bu yönde bir niyet görülüyor. Sonuçta, AB ile ilişkiler daha soğurken, Kıbrıs'ta da çözüm ümitlerinin tümüyle yok olabileceğini beklemeliyiz.

Ergenekon davası sürece de sürece

Bu yıl için en kolay tahmini **ERGENEKON** davası hakkında yapabiliriz: **Bitmeyecek.**

“**Ateş olmayan yerden duman çıkmaz**” diyen kamuoyunun önemli bir bölümünden destek alan bu davanın kolay kolay bitmeyeceği apaçık ortada. Genel olarak, iktidara yönelik bir komployu konu alan bu dava, ne yazık ki iyi yönetilemedi. Kapsamı öylesine genişletildi ki, işin içinden çıkılmaz bir noktaya gelindi. Muhalefet etmekle, darbe hazırlamak arasındaki çizgi kayboldu. Hele işin temelinde yatan 2004'teki darbe girişimleri iddiasının üstüne gidilmediği izlenimi, soru işaretlerini daha da arttırdı. Bir de, gözaltına alınan zanlıların, **hâkim yüzü görmeden** tutuklu kalmaları, vicdanları zedeledi.

Bu yıl, komutanların günlüklerinin yeniden **gündeme gelmesi** ve emekli bazı kuvvet komutanlarının yeniden sorguya alınmaları, hatta tutuklanmaları beklenmeli. Ancak, davanın bitmesi veya gözaltıların tümünün serbest bırakılması beklenmemeli...

Kim şampiyon olacak?

İşte bu sorunun yanıtı, tam anlamıyla papatya falı gerektiriyor. Nedeni de, üç büyük kulübümüzün **sapır sapır dökülmesi.**

BJK garip bir havada. Bazen kazanıyor, genelde istikrarsız. Adeta beraberlikle bitirdiği maçlardan memnun oluyormuş gibi davranıyor. Takım bir türlü **rayına oturamadı.**

FB, isimlerini alt alta yazdığımızda çok etkileyici bir kadro kurdu, ancak sanki oyun oynamak istemiyorlarmış gibi bir havaları var. Keyifsiz bir ekip görünümündeler. Olmadık maçları kaybediyor, sonra ite kaka maç alıyor.

GS, sezona iyi başladı. Dinamik ve prestijli bir direktör ve hırslı bir ekip görüntüsü veriyordu. Şampiyonluk hırsları hissediliyordu. Ne oldu, anlayamadık. **Sabun köpüğü gibi bir anda söndü** ve takım durdu. FB ve BJK'dan farklı bir yanı kalmadı.

İkinci devrede bu veriler değişir mi, bilemeyiz.

Eğer bu havada devam ederlerse, şampiyonluk gerçekten papatya falına bağlanır. Hangisi daha az kazaya uğrar ve şanslı olursa, o kazanır.

Benim favorim yine de **GS**. Neden mi? Benim **gönül verdiğim** kulüp olduğu için! Ne kadar tarafsız davranıyorum değil mi?

Bir defalık **göz yumun** gitsin... Nice yıllara...

Ermeni Açılımı, Rusya ve ABD'ye bağlı

Geçen yıla **damgasını** açılımlar **vurmuş,** bunun en önemlilerinden biri de **Ermeni Açılımı** olmuştu. Ak Parti'nin en doğru dış politika adımlarından biriydi. Uluslararası alanda da en büyük **alkışı alan** oldu. 2010'da bu açılımın sonuca varması ve Türkiye ile Ermenistan arasındaki kapının açılması, **ABD ile Rusya'nın Erivan ve Bakü** üzerinde **baskı yapıp,** Ermeni işgali altındaki 7 bölgenin Azerbaycan'a geri verilmesini sağlamalarına bağlıdır. Bu

adım gerekleŖemedike, Türkiye ile Ermenistan arasında imzalanan protokol TBMM raflarında bekleyecektir. Aslında, kapının açılması ve iliŖkilerin normalleŖmesi en çok Ermenistan'a yarayacaktır. Fakirlik içinde kıvranan bu ülke, kendi diasporası ile Rusya arasında sıkıŖmıŖ ve yılların birikimi olan **soykırım** inancını vicdanlardan silememektedir. Bu Ŗekilde devam ettikçe de, hiçbir yere varamayacaktır.

Mehmet Ali Birand, Posta, 02 Ocak 2010

Ek-2

“ Sivil vesayetten yargıç diktatörlüğüne mi?”

Şu hale bakın; bir taraftan "sivil vesayet"i tartışıyoruz, öbür taraftan da "parti kapatma davası"nın yeniden açılıp açılmayacağını.

Bu nasıl bir sivil vesayetmiş ki her lahza kapatılmakla tehdit edilebiliyor? Bu nasıl bir "sivil dikta" tehlikesiymiş ki başının üzerinde mevhum bir giyotinle dolaşılıyor? Bu nasıl bir "tek adam rejimine doğru" gidişmiş ki bir partinin genel başkanı haftanın neredeyse yedi günü medyadan "yüce divan" tehdidi alıyor ve bu tehdit altında iktidar **sefasını(!) sürebiliyormuş?**

Aslında "sivil vesayet" tartışması ile AK Parti'nin kapatılacağına dair dedikoduların çıkarılması arasında çok sıkı bir bağ bulunuyor. Sivil vesayet tartışmasını başlatanların amacı buydu demiyorum, zira bu işin başlangıç çizgisinde yargı diktatoryasına kaldırım taşı döşeyeceğine ihtimal vermediğim insanlar var. Ancak mesele, maalesef, bambaşka bir mecraya kaymıştır ve artık göstere göstere suistimal edilecek hale gelmiştir.

Bugün bazıları "sivil diktatörlük"ten bahsederken resmen savcılara suç duyurusunda bulunmanın histerik coşkusuyla hareket ediyor. Yani, "bu partiyi kapat; yoksa sivil vesayet bir **kâbus gibi üzerimize çökecek**" derken aslında tartışmanın sebep-i hikmeti (!) maksad-ı nihayeye dönüşüyor. Bir yönüyle ihbarmış gibi sarf edilen sözler ve yazılar, diğer bir yönüyle de "kapatma davası klasörlerine" delil haline getiriliyor.

Hâl böyle olursa bu tartışmaya talihsiz bir şekilde bulaşmış bazı aydınlar tarih karşısında pişman olmaz mı? Hem de nasıl! Geride yedi cedlerini utandıracak anti-demokratik bir miras bırakmış olurlar çünkü. Sebebi de gayet açık: "Sivil diktatörlük" gibi bir evhamdan kaçarken, ülkeyi anti-demokratik zorbalığın bulunduğu Jüristokrasi (yargı diktatörlüğü) uçurumunun kenarına getirmiş olurlar.

Aynen öyle! Bundan önceki kapatma davalarının arkasında bazı asker zevât vardı ve yargıdan bir kısım militan kişiler hakkı hukuku bir kenara iterek kendilerine verilen emri yerine getirdi. Unutmamak gerekir ki, her kapatma davasının intikamını bizzat millet aldı. Son **hesabı** millet **kesti**. Bu arada en kutsal emanetlerden biri olan üniformanın altında siyaset yapanlar çalıştıkları kurumun itibarını sarstı. Kamu vicdanının son sığınağı sayılabilecek adalet mekanizmasını **yerle bir eden** bazı yargı mensupları ise sadece kendi mesleklerini bitirip tüketmiş olmadı; sandığın yeni partiler yoluyla da olsa tokadını ensesinde hissetti.

Parti kapatmayı artık tarihe gömmek gerekiyor! Bunu tartışıyor olmak bile çağdışı, ilkel ve utanılacak bir durum. Hangi parti olursa olsun durum budur. Ergenekon davasından dolayı bir partinin lideri uzun zamandır hapisshanede; yargıdan tık yok. Olsun. Parti lideri ve kurmayları çetenin **hesabını** adalet karşısında **versin**; ama onların partisi bile kapatılmasını; çünkü partileri açan da kapatan da halkın bizzat kendisidir. Üç beş yargıç kafa kafaya vererek; üstelik kapalı kapılar arkasında emirlere uyararak parti kapatırsa bu milletin söyleyeceği son söze herkes hazır olmalı.

Bu ülke hiçbir diktatörlüğe artık **boyun eğmez**; eğemez de. Ne askerî darbe yapılabilir ne yargıç hegemonyası kabul edilebilir. Sivillerin demokratik çizgiyi aşmasından korkanlar varsa şuna itimat etmeliler ki bu millet iradesini hiçbir partiye ipotek etmez. Halkın demokratik şuuruna ve seçme zekâsına güvenmeyerek yeni ve kirli yollar arayanlar başka bir diktatörlüğün peşinde. Millet bu gerçeği saniye saniye takip ediyor; bu aynen böyle biline!

BALYOZ!

Taraf Gazetesi yine gazetecilik tarihine geçecek bir habere **imza attı**. 2003 yılında hazırlanan geniş kapsamlı bir darbe planını aşama aşama şerh ediyorlar. İçinde **tüyler ürperten** iddialar ve o iddiaların belgeleri var. Mesela, cuntacıların Fatih Camii'ni bombalama planını, plan çerçevesinde halkın **sokağa dökülmesini**, krokilerle ve eylem planında görev alacak asker kişilerin listesiyle anlatıyorlar. 2 9'u general 162 subayın görev aldığı söylenen darbe planlamasında ülkemizin savaşa sokulması bile düşünülmüş. İnsanın **kanını donduran** iddialar bunlar. Ancak hiçbiri "fasa fiso" değil; çünkü hiçbiri mesnetsiz, belgesiz değil.

Sıkıyönetim ilan edebilmek için "Oraj Hava Harekât Planı" yapmak, Ege'de uluslararası bir kriz çıkarmak, gerekirse bir jetimizin düşmesini sağlamak... Allah akıl, fikir, izan, vicdan versin! İnsan kendi milletine, kendi ordusuna bunları yapar mı? Cuntacılık böyle bir şey demek ki! **Gözlerini** iktidar **hırsı bürüyünce** akli denge **ortadan kalkıyor**. Sağduyu **yerle bir oluyor**... Türkiye çok önemli bir dönemden geçiyor. Yakın zamana kadar gizlice ve sinsice yapılan planlar tek tek **gün yüzüne çıkıyor**. Bazı güçleri rahatsız eden de bu: Şeffaflaşma süreci! Daha düne kadar psikolojik harekât yaparak ülkeyi kaosa sürükleyenler bugün istedikleri gibi halkı manipüle edemiyor. Bir oradan bir buradan gözükerek insanları **birbirine düşüremeyenler**; büyük bir çaresizlik yaşıyor. Çareyi demokratikleşmede göreceklere, aslı görev çerçevelerine döneceklerine yargıya baskı yaparak AK Parti'yi kapatılmak, yürütülen çete ve cunta soruşturmalarını **örtbas etmek**, sırtındaki mukaddes üniformanın kıymetini bilmeyerek halkına karşı eylem planları hazırlayanlara yeni imkânlar sunabilmek için yargıyı kirli **amaçlarına alet ediyorlar**.

Belli ki cuntacılar panik yaşıyor. Suçüstü yakalananlar çareyi yargı ve medyadaki dostlarını yardıma çağırmakta buluyor. Yargı mensupları, en başta da Başsavcı Abdurrahman Yalçınkaya, **elini vicdanına koyup** doğru düşünmeli, tarih huzurunda nesiller boyu yanlış bir icraatla anılmaktan sakınmalı. Olay artık daha da netleşti. Cuntacılar, onların medyatik ve lojistik destekçileri, hukukun pençesinden kurtulabilmek için yargıya baskı yapıyor. Şayet bu baskılardan sonuç alınırsa ortada ne adalet kalır ne siyaset; ne ülkenin itibarı korunabilir ne birlik-beraberlik. Bu ülke dünyanın saygın demokrasilerinden biri olmaya, bölgesinde lider ülke **rolü üstlenmeye** giderken cuntacıların haris ve hasis planlarının kurbanı edilemez... Taraf, 5000 sayfalık darbe planını yazmaya yarın da devam edeceğini duyurdu. Böyle bir gerçeği kamuoyuna taşıdıkları için alkışı **hak ediyorlar**. Bundan sonrası herkese büyük sorumluluk yüklüyor. Gazeteciler, siyasetçiler, iş dünyası... Herkes cuntacılar ve onların uzantıları üzerine **kafa yormak** zorunda...

Ekrem Dumanlı, Zaman, 21 Ocak 2010

Ek-3**Biz 5 gün önce yazmıştık!**

Geçtiğimiz hafta 4 ve 5 Şubat günlerinde Hürriyet gazetesinde Genelkurmay Başkanı ile yapılan güzel bir röportaj yayınlandı. Hürriyet Gazetesi'nin çiçeği burnunda yeni Genel Yayın Yönetmeni Enis Berberoğlu ekibi ile birlikte güzel bir iş çıkardı. Tebrik ediyorum. TSK ve TSK'nın sistem içerisindeki konumu ve birçok darbe iddialarının gündeme geldiği bir ortamda Genelkurmay Başkanı'nın ne düşündüğünü herkes merak ediyordu. Enis, sorulması gereken her şeyi sormuş. İç Hizmet Kanunu 35'inci madde ve Milli Güvenlik Siyaset Belgesi hariç bütün sorularının cevabını almış. Ancak asıl önemli olan, bu denli gergin bir ortamda röportajdan ortamı rahatlatacak bir sonucun alınmış olmasıdır. Provokatif, gerginliğe yol açacak bir cevaba sebep olacak maksatlı bir soru yok röportajın içinde. Gazeteci işini yapmış, sonucu da almış. Ortalığı karıştırmayı, daha fazla germeyi ve iktidarı köşeye sıkıştırıp zor durumda bırakmayı hedefleyen bir gazeteci, bu röportajı yapsaydı acaba aynı sonucu alır mıydı? Bu nedenle medyada sadece işi ile uğraşan, hiçbir siyaset mühendisliği projesinin parçası veya aleti olmayan gazetecilerin, yönetim kadrolarına gelmeleri, ülkemizin ve demokrasimizin geleceği açısından önemlidir.

Hürriyet Gazetesi'nin eski Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök, 5 Şubat Cuma günü köşesinde; "Hürriyet gerçekten büyük gazete. Dünkü manşet, Genelkurmay EMASYA'nın kaldırılışına sıcak baktığının işaretini verdi ve EMASYA kaldırıldı" diye yazmış. Ertuğrul Bey, sanıyorum Hürriyet'in dışında başka bir gazete okumuyor. Diğer gazeteleri de okusa Genelkurmay'ın EMASYA'nın kaldırılmasına sıcak baktığını Hürriyet'in bu manşetinden 5 gün önce öğrenebilirdi. Mesela 31 Ocak Pazar günü Türkiye gazetesine göz atsa idi, bu konunun manşetten verildiğini görürdü. Genelkurmay Başkanlığı adına açıklama yapma yetkisine sahip üst düzey yetkililerle yaptığımız sohbette, bu soruların hepsi (Emine Hanım'ın mağduriyeti hariç) sorulmuş, alınan cevaplar pazar günü Türkiye gazetesinde yayınlanmıştır. Birinci sayfadan, "EMASYA konusunda TSK, değişiklik hazırlıklarına olumsuz bakmıyor. EMASYA'nın sonlandırılması kimse için sürpriz olmayacak. Genelkurmay, İl İdaresi Kanununun yeterli olacağını değerlendiriyor" biçiminde 5 gün önce çıkan bir haberi yok sayıp, "Hürriyet aracılığı ile işaret verildi ve EMASYA kaldırıldı" demek ne kadar doğru. Ben, Sayın Özkök'e 31 Ocak 2010 tarihli Türkiye gazetesini okumasını tavsiye ediyorum.

Eğer hükümetler gazetelerdeki haberleri, işaretleri esas alarak iş yapıyorlarsa, biz o işareti 5 gün önce verdik!

Nuri ELİBOL, Türkiye, 07 Şubat 2010

Ek-4**Zıvalık, bilimselliği tavladı; zevzeklik, gerzekliği avladı**

Kapıcı dostlarımdan birinin eşi, Cihangir'deki apartmanın giriş kapısı önünde, az uzakta duran 10 yaşındaki kızını azarlıyordu.

Kendisine:

- Ne oldu, dedim; seni çok mu kızdırdı?

- **Dik başlılık** ediyor, dedi; okula gitmek istemiyor.

* * *

Sonradan öğrendim ki, aynı gün, belki de aynı saatlerde; Konya Tepeköy İlkokulu'nda, sınıfa kitabıyla gelmeyen ufacak bir kız öğrenciyi, önce kadın öğretmen tokatlamış, sonra da sınıftaki tüm arkadaşlarına tek tek tokatlatmış.

* * *

Bendeniz de 1934-35 ders yılında, Göztepe Beşinci İlkokulu'nun 2'nci sınıfına giderken; ilk ders zili çalmadan önce, bahçede her sınıf ikişer ikişer arka arkaya sıralanırdı.

Müdür Hikmet Bey mendil muayenesi yapardı.

- Çıkarın mendillerinizi, diye bağırdı.

Mendillerimizi çıkarır, havaya kaldırırdık.

* * *

Bizim sınıfın öğretmeni Melek Hocanım, çocukları seven anlayışlı bir öğretmendi.

Bir de Barika Hocanım vardı; küçücük öğrencilere, **yerli yersiz** çakardı tokadı.

* * *

Bir gün teneffüste bahçedeyken, yarı beline ancak gelen bir kız çocuğunu; sağlı sollu tokatlama tokatlama üstüne doğru yürüyerek, hıçkırarak kızcağızı bahçenin bir ucundan öteki ucuna kadar geri geri yürütmüştü.

* * *

Eski zaman ailelerinin, çocuklarını okula verirken, hocalara:

- **Eti senin, kemiği benim**, demeleri de;"sadık" bir ruhsal sakatlığın, yaygınlaşarak gelenekselleşmiş olması değil miydi?

* * *

Çocuklar, neden sevsinlerdi ki okulları?

* * *

Tepeköy İlkokulu'nda, kitabımı evde unutan bir kız öğrenciyi, önce kendi tokatlayan, sonra da sınıf arkadaşlarına tokatlatan kadın öğretmenin bir de çocukluğu incelense...

Acaba biraz da, Türkiye'nin "psikososyolojik" yapısı mı incelenmiş olurdu?

* * *

Bundan 2 bin 700 yıl önce Atina'daki Delfi Tapınağı'nın üstünde:

"Kendi kendini tanı" diye yazarmış.

Sokrates'in de çok benimsediği bir sözmüş bu.

* * *

İnsan kendini ne kadar tanıyabilir ki?..

Hele, "kadın"ın dışlandığı ve bir küfür mançımığı olarak kullanıldığı bir diyarda.

* * *

Türkiye'de 450 bin erkek erkeğe kahvesi var.

Acaba oralarda **vakit öldürenlerin** çocuklukları nasıl geçti; analarının, babalarının çocuklukları nasıl geçmişti?

* * *

Son 100 yılda, oralarda konuşulan konular, bugün ne kadar değişti?

Bendenizin o kahveleri merak ettiğim dönemlerdeki konular, **beş aşağı beş yukarı** şöyleydi:

Bizim başımıza **eli sopalı** biri gerek...

Sallandır 2 kişiyi, bak her şey nasıl düzeler...

Önce ahlakı düzeltmek gerek...

* * *

Bazıları da, filozofça başını yana çevirerek:

- Biz adam olmayız, derlerdi.

* * *

Acaba onların bugünkü kız torunları, erkek torunları nerelerde, nasıl yaşamakta?

* * *

Bir de beslenme bozukluğu sorunu var; enerji eksikliğinin yarattığı üşenmeler, ertelemeler, savsaklamalar...

Sonra da bol bol övünme...

* * *

“Uzay çağı”nın potasında eriyip gidecek bir garip dönemden geçilmekte.

* * *

2110 yılında, şöyle bir göz atabileseydik İstanbul’a; kim bilir ne kadar şaşırırdık?

1910’da yaşamış olanlar da, şimdi bir göz atabilseler İstanbul’a, şaşırıp kalmazlar mı?

* * *

Kimsenin merak etmediği konulardan biri de, yabancılarla evliliklerin artıp artmadığı...

Küreselleşme sürecinin, ne kadar dışında kalınabilir ki?

* * *

Nasırlanmış koşullanmaların kabuklarını kırmak da kolay değil; övünüp durmanın, uçamadan kanat çırpmasına alışılmışken...

* * *

28 yaşından küçük 40 milyon gence Tanrı kolaylık versin.

Neyse ki onlar pek farkında değiller, neler ve neler yaşayacaklarının; tek istedikleri “iyi yaşamak”...

Demek ki, bir de “kötü yaşamak” var...

* * *

Sorun büyük ölçüde “ekonomik” gibi görünmekte...

“İyi yaşayamayanlar”ın da, neden yoksulluk çektiklerini bilimsel bir süzgeçten geçirmek gerekmez mi?

* * *

Ne demişler:

- Düşün düşün, boktur işin, demişler.

Descartes da:

- Düşünüyorum, demek ki varım, demiş.

Shakespeare’in Hamlet’i ise:

- Var olmak, yahut olmamak; işte sorun bu, diyor.

* * *

Seç seç al, hangisini istersen...

Ancak ola ki, düşünmeden var olmaya çalışmak da, akıntıya kürek çekmek belki...

* * *

En iyisi bizim Temel Reis’in fıkrası...

Temel, dostu Dursun’la yan yana yürürken; Dursun birden bayılıp yere düşmüş.

* * *

Temel, hemen saatine bakarak nabzını tutmuş Dursun’un, sonra da:

- Ha ya pizum Dursun öldi,ha ya penum saat durdi, demiş.

* * *

Sanırım ne siyasetçiler, ne üst düzey yargıçlar, ne de militerler alınır böyle bir fıkradan...

* * *

Havalar da ısınıyormuş, ne güzel...

Çetin Altan, Milliyet, 18 Mart 2010

Ek-5

“Askerin itibarını kimler yere serdi?”

Bazen bir tek olaya odaklanarak gerçeğe yaklaşmak mümkün. Kimin taklalar atarak suret-i haktan görüldüğünü, kimin samimi davrandığını ve tabii sağ gösterip sol vuranların neyin peşinde olduğunu, bazen bir tek örnek size ayrıntısıyla anlatabilir.

Eşi, emekli Tümamiral İlker Güven için "TSK'daki köstebek" dedikten ve peş peşe suçlamalarda bulunduktan sonra, bu aile kavgasına basının gösterdiği ilgiden söz ediyorum. Medya, bıçakla kesilmiş gibi ikiye ayrıldı. Ergenekon'a uzun süre direnen, Danıştay suikastını ve Cumhuriyet bombalarını ağzına almayan medya, mal bulmuş mağribi gibi bu olayın üzerine atladı. Manşet ve sürmanşetlerden, emekli Tümamiral'in eşi Sunahanım Güven'in casusluk, hırsızlık, sahtekârlık faslından sıraladığı suçlamaları ayrıntısıyla verdi. Ayrıntı çok olunca hikâye uzuyor; uzayınca müşterisi çoğalıyor. Tümamiral düzeyinde donanmada görev yapmış biri için çok fazla suçlama var. Detayların her biri, askerlik mesleğinin itibarına indirilmiş ağır darbelerden oluşuyor.

Başta Zaman Gazetesi olmak üzere, başından beri Ergenekon ve askerlerin bulaştığı çete örgütlenmeleri konusunda çok hassas, dikkatli ve tavizsiz yayınlar yürüten medya organları ise, bu olaya değer vermedi ve gündeme taşımadı. Gazetemiz sadece emekli Tümamiral'in suçlamalara cevap niteliğindeki basın toplantısını haber yaptı.

Sebepler, hepimizin paylaşması gereken sağduyu. Her ne sebeple olursa olsun, kocasından intikam alma peşinde olan bir kadın, tümamiral düzeyine gelmiş bir askerın casus olduğunu iddia ediyor. Suçlama çok ağır. Karı-koca birlikte hayatı paylaşırlar. Asker eşleri daha fazlasını. Medya ise sorumlu davranmalı. Bir kıskançlık hikâyesinin peşine düşüp askerleri töhmet altında bırakırken kılı kırk yararcasına dikkatli olmak gerekmez mi?

Emekli Tümamiral İlker Güven, eşinin "Harp Okulu'ndan bir iş "bağlamaya" çalıştığı" iddiasına cevap verirken, tarihe çok önemli bir kayıt düşüyor: "Uyduracak bir şey bulamayınca bunları söylemiş. Harp Okulu'na iş almak için başvurduğum iddiası da komik. Askerin adının yerlerde sürüldüğü bir dönemde askerden iş alacak babayığit var mı?" Demek ki içinde yaşadığımız dönem

"askerin adının yerlerde sürüldüğü" bir dönem. Bir tümamiral söylediğine göre, bu ifadeyi ciddiye almalı ve üzerinde dikkatle durmalıyız. Peki sorumlusu kim? Askerin itibarı neden yerlerde sürükleniyor?

Bir eşin kıskançlık krizlerini, manşetlerde haber yaparak günlerce kamuoyuna taşıyanları, bir tümamirali yargısız "vatan haini" ilan edenleri ilk sıraya yerleştirmek gerekmez mi? Ya bu konuda kimin sorumlu ve dikkatli davrandığı, askerın itibarını kimin değer verdiği ortada değil mi?

Askerin itibarını, darbe yapmak için çete kuranlar ve kendi halkına suikast planları yapanlar yerlere serdi. Bu itibarı iade etmenin tek çaresi, "gerçek asker"le "sözde asker"i birbirinden ayırmamızı mümkün kılacak şeffaf bir iklimin oluşması ve sadece suç işleyenleri koruyan ayrıcalıkların kaldırılması idi. Askerî yargı ayrıcalıklarından kurtulup, bağımsız yargı önüne çıkacak cesareti olan bir askerın itibarını kimse zedeleyemez. Şaibeler ve karanlık ithamlar karşısında her şeyini denetime açan bir askerın itibarı ile kimse oynayamaz.

Anayasa'nın 144. ve 145. maddelerinde yapılan ve Meclis'te görüşülen iki değişiklik askerın yerlerde sürünen itibarını yeniden ayağa kaldıracak iki ciddi teşebbüstü. İhraçlar yargı denetimine tabi olunca, kimse bu ihraçların meslekî kıskançlığa, keyfiliğe ve ideolojik gerekçelere dayandığını düşünmeyecek. Diğer madde gereği, askerler topluma ve devlete karşı suçlardan hiçbir koruma görmeden bağımsız yargı önüne çıkınca, bizler ordumuzun itibarını düşüren "suç işleme ayrıcalığı"nın sona erdiğini düşüneceğiz.

Askerin itibarını kim ayaklar altına alıyor? Emekli Tümamiral İlker Güven'in başından geçen aile sorununu, askerlerin itibarını beş paralık etmek için kullananlar kimler? Peki ordu içindeki çetelere kol kanat gerenler ve suç bastırınlar nerelerde iş görüyor? Bu soruya önce gerçek askerlerin durup, sakın bir şekilde cevap araması gerekmez mi?

Ek-6**Kemal Bey**

Sakin: Siyasette ton değişiyor... Türkiye'de her kurum ve her kesime mensup insan aşağılanmaktan, azarlanmaktan, **küçük düşürülmekten**, **ayar yemekten** bıktı. Gazetecisinden sokaktaki vatandaşına kadar 'Ananı da al git' tonu, sokaktaki gerginlik, en ufak fikir ayrılıklarının düşmanlığa dönüşmesini körükleyen bir siyaset **iflas etti...** Kemal Bey bir sükunet ve serinkanlılık ihtiyacının sonucudur...

Dürüst: Hepimiz her gün fakirleşirken en ufak bir pis kokuya, en ufak bir yolsuzluk söylentisine tahammülümüz yok... Beyoğlu'nun taşları yenilenirken ya da Ankara'da sayaçlar değiştirilirken her geçen gün paralarımızın sokağa atılmasından **canımız yandı**. Üzerine bir de Deniz Feneri'ni, garibanın parasından milyarlarca dolarlık servet edinenleri ekleyin... Kemal Bey bu **isyan bayrağını açan** kahramandır...

Halktan: Kimler denenmedi ki solun çehresini düzeltmek, CHP'nin vitrinine yerleştirilmek için... Adnan Polat'ı mı istersiniz... Habire Cem Kozlu'nun **adının geçmesini** mi... Yıllarca büyük beklentiler İsmail Cem İpekçi yönündeydi... Amerika'dan Kemal Dervish getirildi, o da olmadı... Bugüne kadar beyaz yakalılara, Beyaz Türklere **yatırım yapıldı** ve hepsi ters tepti. Halktan uzak, kendi çevresinin gazıyla bir yerlere getirilen siyasetçi tipi bitmiştir artık. Kemal Bey yeni döneminin habercisidir...

Antitez: Günümüz siyasetinde ne prim yaptıysa onun tam tersini uyguladı Kemal Kılıçdaroğlu... Bağırmadı, ama tartışmalardan galip ayrıldı... Öfkesini kontrol etti... Din sömürüsü yapmadı... Vücut diliyle, öfkeli bakışlarıyla kitleleleri manipüle etme yöntemlerine hiç mi hiç **yüz vermedi...** Bu ton karşılık buldu. Kemal Bey, Anti-Erdoğan'cılığın yükselişinin sonucudur...

Karizmatik: Karaoğlan'dan yıllar sonra sol siyaset sahnesinde ilk defa bir figür geniş halk kesimlerinin **ilgisini çekmeyi** başardı... Müthiş bir heyecan dalgası yarattı... Üstelik bütün bunları mevcut karizma kalıpları ya da Amerikan'vari siyaset taktikleriyle yapmadı. Cem Uzan'ın milyonlarca dolar harcayarak beyaz gömleğine kadar özenle hazırladığı, Mesut Yılmaz'ın gülmek için Fransız reklamcıya başvurduğu modern siyasette karizmanın mevcut bütün kurallarını yıkıp kendi kendine popüler oldu... Kemal Bey yeni bir karizma tanımının karşılığıdır...

Mücadeleci: Kendisine yapılan Gandhi benzetmesi boşuna değil... Milyonları **arkasına alıp** bir tuz yürüyüşüne başlamaya hazırlanıyor. Ama bu mücadeleyi de **kırıp dökerek**, **hiziplerle**, bölerek yapmıyor. İlk günden beri uzlaşmacı bir **yol arıyor**, Deniz Baykal'ın **icazetini almak** için her türlü eli uzatıyor. 'Hevesli', 'gözü yükseklerde', 'aç gözlü' biri olarak asla anılmak istemiyor. Nezaketle siyaset yapıyor. Ağır ve sağlam adımlar atmak peşine... Kemal Bey birleştirici bir lider arayışının adresidir...

Açılımcı: Tunceli'den çıkmış, çok iyi yetişmiş, iyi eğitilmiş, devlete iyi hizmet vermiş bir Kürt-Alevi vatandaşımız... Alevi çalıştayının birkaç liberale teslim edildiği, Kürt Açılımı için Ajda Pekkan ve Cem Yılmaz'dan medet umulduğu, siyasetin sadece kozmetik oyalamalarla geçiştirildiği bir dönemde asıl ihtiyaca **karşılık verecek** bir isim. Çünkü bizzat kendinden biliyor; Kürtlerin de Alevilerin de sorunlarına hakim, barışçıl bir isim... Bu konuda devrimci, yenilikçi, kalıcı çözümlerle gelmek zorunda halkın karşısına. Kemal Bey şarkıcı kahvaltılılarıyla karnı doymayan bir halkın cevabıdır...

Perestroika: CHP'yi yıllardır ne uzalır ne kısalır bir siyasi parti haline getiren bir ihtiyar heyeti var. Lacivert takım elbiselilerden oluşan politbüro partideki tek belirleyici olmak

istiyor. Statükonun yılmaz bekçileri... Dün, yine harekete geçtiler ve başından beri karşı oldukları Kemal Kılıçdaroğlu'nu yok etmek için operasyona başladılar. Tarihi sorumluluk CHP delegesinde: Ya 'Yes we can' diyecek ve değişime onay verecek ya da politbüroya teslim olacak. Eğer politbüro başarıya ulaşırsa dileyelim ki bu Türkiye'ye ve CHP'ye yaptıkları son kötülük olsun... Kemal Kılıçdaroğlu CHP'nin 'perestroika' ve 'glasnost' mesajıdır...

CHP krizinde ekranın en'leri

- **En iyi anchorman (büyük kanal): Uğur Dündar...** Deniz Baykal'ın istifasının hemen ardından Kemal Kılıçdaroğlu'yla 'Arena' çekip aynı akşam büyük özetini de ana haber bülteninde yayınladı. Güvenilirliği ve duruşuyla fark yarattı.

- **En iyi anchorman (haber kanalı): Oğuz Haksever** 'Büyük gelişmelerde izleyici ekranda tecrübeli bir yüz bekler' ilkesinin gerçekliğini bir kez daha hatırlattı. Sıcak gelişmelerde gün boyu NTV yayınlarını çok iyi yönetti, spikerlere teslim olan haber kanalları arasında fark yarattı.

- **En iyi Ankara temsilcisi:** Star Haber'den Murat Çelik her akşam ekranda Deniz Baykal'ın evinden en taze haberleri verdi. Herkesin konuştuğu büyük meselelere net yanıtlarla beraber ufak ayrıntıları da aktardı. Mesela Arda Turan'ın Deniz Baykal'ı aradığını ondan öğrendik.

- **En iyi muhabir:** CNN Türk'ten Sema Ecer herkese fark atarak Deniz Baykal'ın istifaya hazırlandığını duyurdu. Sonraki günlerde de önemli gelişmelerde ilk bildiren o oldu. Sonraki günlerde de MYK'daki gerginliği içeriden en net o anlattı.

Tarkan'ın yazı

Ne Demet Akalın, ne Hande Yener... Ne de Işın Karaca'nın arabesk şarkıları... Bu yazın galibi açık ara Tarkan olacak gibi görünüyor. Bir kere çocuk dünya starı olma hevesinden vazgeçmiş. Piyasa şarkı yapayım, içine oryantaller koyayım, hem dünyada hem Türkiye'de tutsun takıntısını bir kenara bırakmış. Dahası, bir şey yapmazsa kendisinin yok olmaya yüz tuttuğunu da anlamış.

Belli ki çalışmış da çalışmış... Sonunda da çok güzel bir şarkı çıkmış. 'Piyasa' şarkısı kadar ucuz değil. Belli bir çıtanın üstünde, burası kesin. Ama piyasada tutar.

Hareketli mi hareketli... Hemen dile takılıyor. Garanti slogan değil ama slogan olabilecek sözler barındırıyor içinde: 'Sen aşkı çiçek böcek güneş bulut sanmışsın / Mevsimlerine göre uyuyup uyanmışsın / Sen artık benden sonra sevemezsin / Yanmışsın / Yüreğimden çıkardım attığın kör kurşunu.'

Hadi şunu da itiraf edeyim: Tarkan'ın yeni şarkısı çalkalı bir hafta oldu neredeyse, hiç merak etmedim. Ortalıkta dolaşan 'Bu sefer iyi' sözlerine bile aldırmadım. Ama sonra sadece gazeteci merakıyla dinledim. Haberdar olmak için.

İyi de ki dinlemişim... Bu yazın şarkısı Tarkan'dır.

Oray Eğin, Akşam, 18 Mayıs 2010

Ek-7**“ Baykal post-modern siyasi trajedinin kurbanıdır”**

CHP'deki gelişmeleri siyasi açıdan değil de insani açıdan **ele aldığımız** zaman antik Yunan trajedilerine **taş çıkartan** bir ihanetler zincirinin Deniz Baykal'ın tasfiyesine dayandığını görürsünüz.

Belki bir tiyatro festivalinde Aiskhylos'un "**Agamemnon**"unu (MÖ 5'inci yüzyıl) görmüşsünüzdür.

Bu trajedide Truva Savaşları'ndan dönen Argos Kralı Agamemnon'un öldürülmesi için eşi Clemenstra'nın hazırladığı komplo sahnelenir. Clemenstra kral kocası savaşırken, kocasının yeğeni Aegistus ile **ilişkiye girmiştir.**

Aegistus yengesine karşı duyduğu cinsel tutkusunun yanında, kral olmak istemektedir de. Bir trilojinin ilki olan trajedinin sonunda Agamemnon'un cesedi sahnedir. Cesedin yanında ileride babasının intikamını alacak ve annesi Clemenstra'yı da öldürecek olan maktul kralın oğlu Orestes, kız kardeşi Elektra ile durmaktadırlar.

Ancak bizim post-modern trajedimizde sahnedeki koro Agamemnon'a ağıt yakacak yerde, komployu hazırlayanlara övgü düzmektedir.

Nasrettin Hoca'lık olay

Deniz Baykal'ın şu andaki durumunu Nasrettin Hoca'nın ünlü fıkrasındaki tabloya benzetirseniz de, **ortaya** trajikomik bir görüntü de **çıkabilir.**

Daha önce de yazdığım bu fıkrayı belki hatırlıyorsunuzdur.

Önde tabut, tabutun yanında Nasrettin Hoca, arkada cemaat, cenaze alayı mezara doğru ilerlemektedir.

Birden tabutun kapağı aralanır.

Ölü bilinen kişi başını kaldırır, Nasrettin Hoca'ya yalvarmaya başlar,

- Hocam durdur şu cenaze alayını... Ben ölmedim... Bir baygınlık geçirdim, beni öldü sandılar. Yıkadılar, namazımı kıldılar, duamı ettiler, şimdi diri diri gömecekler. Ne olur durdur şu cemaati!

Nasrettin Hoca arkaya dönüp yürüyen cemaate bir bakar...

Sonra tabuttaki adama dönüp, konuşur:

- Kardeşim bu kadar kalabalık cemaate ben laf anlatamam... Sana Allah rahmet eylesin!

İş işten geçti

Dün Baykal'ın avukatları, Ulusal Kriminoloji Bürosu'nun araştırmasına dayalı olarak "**Kasettekiler ne Baykal'dır ne de Baytok'tur**" diye açıklamalar yapmaktaydılar. Baykal'ın kendisi de kaç gündür, **ihanete uğradığını** vurgulayan sözde "**Birliğimizi koruyalım**" içerikli mesajlar vermektedir.

Ama cemaat, yürüyüşe hiç ara vermeden Kurultay'a doğru ilerliyordu.

Artık mesele Baykal'ın ne olacağına değil, Parti Meclisi'ne kimlerin ne tür bir listeleme ile gireceğine kilitlenmiştir.

Baykal istediği kadar "**Ben onursal genel başkan olmak istemiyorum**" desin. CHP'nin gayrı onursal genel başkanının Kemal Kılıçdaroğlu olmasına karar verilmiştir. Siyaseten ne dersiniz deyin, Kılıçdaroğlu'na istediğiniz kadar bütün beklentilerinizi endeksleyin, ortada trajik bir ihanetler zinciri vardır.

Pensilvanya değil Ankara

Baykal'ın Pensilvanya'ya güvenmesinin haklılığı **ortaya** çıkmıştır. Çünkü onu Pensilvanya'dakiler değil Ankara ve İstanbul'dakiler vurmuştur. Kasetin "**K**"si duyulduğu anda "**Baykal'ın siyasi sonu geldi**" diye **yazıp çizenler** onu vurmuştur.

Yarım yüzyıllık kader arkadaşları ve kendisinin belirlediği örgüt mensupları vurmuştur onu. Deniz Baykal zorunlu emekliliğinde şiire ve gazele **kendisini verirse**, belki Yahya Kemal'e de takılır ve şu dizelerde kendisini bulur:

**"Ölmek değildir ömrümüzün en feci işi
Müşkil odur ki ölmeden evvel ölür kişi"**

Mehmet Barlas, Sabah, 21 Mayıs 2010

Ek-8

Gazze'deki Vietnam

İsrail şu son üç günde, tarihi boyunca görmediği, görmeye alışık olmadığı şok dalgalarıyla karşılaştı. Hepsi de Türkiye'den:

- "Kimse Türkiye ile **aşık atmaya**, Türkiye'nin sabrını test etmeye kalkmamalıdır."
- "Masum insanları katletmek, sivillere terörist muamelesi yapmak, alçaklık ve pervasızlıktır."
- "Alenen katliam yapan bir devletin, pişmanlık dilemeden ve **hesap vermeden** uluslararası toplumun **yüzüne bakması** mümkün değildir."
- "Herkes bu hukuksuzluğa **göz yumabilir**, görmezden gelebilir, sinsice destekleyebilir ama İsrail, Türkiye'yi başkalarına benzetmek gibi bir **hataya düşmesin**; bedeli ağır olur." Ve peş peşe iki ultimatoma:
- "**El konulan** gemiler, personel ve gönüllülerle birlikte derhal serbest bırakılmalıdır."
- "24 saat içinde vatandaşlarımız serbest bırakılmazsa, İsrail ile ilişkilerimizi tümüyle **gözden geçiririz**."

Türkiye'nin bu kararlılığı, "Ya herru ya merru" resti, Başbakan Erdoğan'ın ifade ettiği gibi, bir "Milat" oldu. "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak." İsrail, "Mavi Marmara" katliamının bedelini, Güney Afrikalı -Yahudi- hukukçu Richard Goldstone'un Gazze Operasyonu'nda işlenen savaş suçlarıyla ilgili raporunda olduğu gibi, bazı güçlerin gizli desteğiyle yine az hasarla atlatamayacağını görecektir. Çünkü Türkiye'nin ısrarlı ve kararlı girişimleriyle uluslararası hukuk bu kez işletilecek. **Silahsız ve yolcularının tümü de sivil olan bir gemiye üstelik uluslararası sularda saldırmanın bedelini mutlaka ödeyecek.** Ya BM Uluslararası Mahkemesi'nde ya da Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nde.

O kadarla da kalmayacak; insan hakları çerçevesinde Gazze Şeridi'ndeki işgali ve zulmü de sorgulanacak.

Zira İsrail'in Gazze Operasyonu'nda işlediği savaş suçlarıyla ilgili olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne başvuran bir grup hukukçunun sözcüsü Gilles Devers'in her fırsatta hatırlattığı gibi, İsrail evrensel hukukun dışına düştü. Haydut devlete dönüştü. Neden? Yanıtını Gilles Devers versin:

- 1- "**Uluslararası hukuka göre işgal, barışçıl çözüm arayışları için tanınan geçici bir durum.** 43 yıldır süren bir işgalin hiçbir haklı yönü olamaz."
- 2- "**Cenevre Sözleşmesi'nin 4'üncü protokolüne göre, işgalci güç, işgal altındaki halkı korumak zorunda.** İsrail tam tersine, uyguladığı ekonomik ablukayla bir halkı topluca cezalandırıyor."

3- "**Ve İsrail, abluka altında tuttuğu, tecrit ettiği, bir açık hava cezaevinde topladığı bu halka karşı askeri operasyon düzenleyerek en vahim savaş suçunu işledi.** Zira abluka nedeniyle halkın ne kendini koruma imkânı vardı, ne de kaçma."

İsrail istediği kadar Gazze'de ablukayı sürdüreceğini söylesin; göreceksiniz, yakında **pes etmek zorunda kalacak.** İsrail'e, gizli veya sinsî destekçilerine, hatta işbirlikçi Arap rejimlerine rağmen, "Free Gazze" mutlaka gerçekleşecek. Bunda da onur payı Türkiye'nin olacak.

ABD, "Gazze'deki durum sürdürülemez" uyarılarıyla bunun ilk **ipuçlarını verdi.** İsrail ablukasının işbirlikçisi Mısır da Refah kapısını apar-topar açarak **havluyu attı.** **Aklı başında, vicdanlı İsraili aydınlar ve gazeteciler başlarına gelebilecekleri görüyorlar: Gazze ya özgürleşecek ya da İsrail'in Vietnam'ı olacak. Olmaya başladı bile...**

Erdal Şafak, Sabah, 03 Haziran 2010

Ek-9**Duygu ve diplomasi**

BAŞBAKAN Erdoğan, “eksen kayması”nı reddediyor. Batı’ya verdiği önemi yansıttığı için bu reddedişi sevinçle karşılıyorum. Fakat, Türkiye ile Batı arasında sorunlar çıkabileceğini yazan gazeteleri Başbakan’ın “İsrail’den talimat alıyorlar” diye suçlamasını kaygıyla karşılıyorum.

Şu sözler Sayın Başbakan’ın:

“Açın bakın İsrail basınına, inadına aynı şeyleri söylüyorlar. İsrail destekli uluslararası basın da aynı şeyleri söylüyor. Talimatı aynı yerden alıyorlar...”

Peki, terörün tırmandığı ve daha da tırmanacağı bir konjonktürde ABD ile ilişkilerimizde problem işaretleri **ortaya çıkıyorsa** akılcılığın gereği nedir?

Bunları görüp gidermeye çalışmak değil mi? Ama “İsrail’in talimatı” diye bakarsanız bu işaretleri doğru okumak da çözüm üretmek de çok zor olur.

Talimat değil uyarı!

Önce, Sayın Başbakan’ın da güvendiği iki gazeteden **örnek vereceğim**. Sabah’ta Ömer Taşpınar, Washington’dan yazdığı analizde “Obama yönetiminin yani ABD devletinin” son gelişmeler üzerine Türkiye’ye bakışını anlatıyor:

“Buradan bakınca tablo maalesef pek parlak değil. Obama yönetimi Türkiye konusunda gittikçe büyüyen **hayal kırıklığı** yaşıyor... Hayal kırıklığı ve öfke devreye giriyor...”

Değerli bir uzman olan Taşpınar başımızdaki terör belasını ve Ermeni sorununu da hatırlatarak ABD’nin artık Türkiye’ye “stratejik ortak” gibi değil, **“al gülüm ver gülüm”** politikasıyla bakmaya başladığını yazıyor! (Sabah, 14 Haziran)

Yine Washington’dan yazan değerli bir gazeteci, Ali Aslan, “Amerika’nın bir süredir Türkiye’ye ciddi bir şamar vurmaya **can attığını**”, stratejik nedenlerle **kendisini tuttuğunu** yazıyor ve terör konusunda ABD’den aldığımız “anlık istihbarat”ın önemini hatırlatıyor! (Zaman, 11 Haziran).

Milliyet’te diplomasi uzmanı arkadaşımız Semih İdiz’in yazdıkları da bunlardı! İdiz de ABD ile “stratejik ortak” olmanın sağladığı “güvenlik şemsiyesi”nin önemine **dikkat çekiyordu!**(Milliyet, 12 Temmuz)

Bu yazılanlara “İsrail talimatlı” denilebilir mi?!

‘Benzerlik’**yanılgısı**

Önce bilimsel bir kural: Dış benzerlikler organik ilişki kanıtı olamaz!

Kemalist yazarlar da Erdoğan’ın ve Gül’ün konuşmalarıyla, Amerika’daki Neo-Con’ların “ılımlı İslam” yazıları arasındaki ‘benzerlik’leri yan yana koyarak Ak Parti’yi “emperyalizm işbirlikçisi” diye suçlamışlardı!

Ben o zaman da ‘benzerlik’ metodunun yanlış olduğunu defalarca yazmıştım. Hükümet, Türkiye’nin AB üyeliğini canla başla istiyor değil mi? Bunu İsrail de destekliyor. Erbakan ise böyle ‘benzerliklere’ bakarak iktidarı “siyonistlerden talimat almak”la suçlamıyor mu?!

Batı ile ilişkilerimizde **ortaya çıkan** pürüzleri İsrail gazeteleri de Türk gazeteleri de haber yapar elbette. Fakat İsrail gazeteleri Türkiye’nin Batı’dan kopmasını körüklemek niyetiyle, Türk gazeteleri ise Batı’yla ilişkilerimizin düzeltilmesi niyetiyle yazmış olamaz mı? Öyledir zaten...

Cumhurbaşkanı Sayın Gül’ün “ya bilgisizlikten, ya kötü niyetten” şeklindeki sözlerini de yadırgadığımı belirtmeliyim. ‘Niyet okumak’ yerine, “yanlış yorum” falan demesi daha şık olmaz mıydı?

Duygusallık boyutu

Sayın Başbakan’ın bir sözü vardır; “Devlet idaresinde duygusallık olmaz!” Çok doğru fakat “**Yüreğimiz kan ağlıyor**, yüreğimizi **ortaya koyduk**, insanın çıldırması geliyor, Yavuz Selim’in **kemikleri sızlar**” gibi sözleri öfke ve coşkunun ifadesi değil midir?

“Atatürk’ün kemikleri sızlar” diyerek de “Yavuz’un kemikleri sızlar” diyerek de rasyonel diplomasi yapmak zordur.

Dış ilişkilerimizi bütün coğrafyalarla geliştirmek çok iyidir de siyasi çatışmaya sürüklenmek tehlikelidir.

Temel endişem, doğru yolda giderken Türkiye’nin bir kazaya maruz kalması ihtimalidir.

İç bünyemiz çok mu sağlam? Hangi kazaya ne ölçüde dayanıklıyız?!

‘İyi niyetle’ ve tarihe not düşmek için yazıyorum bu satırları.

Taha Akyol, Milliyet, 15 Haziran 2010

Ek-10**Gaflet ve hıyanet!**

PKK ne kadar bölücü ise, PKK terörünün acısını Kürt vatandaşların **üstüne yürüyerek** çıkaracağını zanneden şaşkınlarda o kadar bölücüdür!

Bu zavallıları kullanmak için pusuda bekleyen siyasetçileri veya beşinci kol ajanlarını yakalamak kolay değildir.

Çünkü onlar Türkiye'nin zaaflarını iyi öğrendiler. Kitleleri kışkırtıyorlar ama parmak izi bırakmıyorlar.

En iyisi, her tuzağa balıklama atlayan gafillemeye emek ve zaman vermektir.

Yaptıkları işin bölücülere ceza değil yardım olduğunu **kalın kafalarına** sokmaktır. İnegöl ve Dört Yol'daki öncü göstergelere bakarak herkesin şunu bilmesi gerekiyor: Artık kimse hata yapma lüksüne sahip değildir.

Güven kayboldukça

İktidar öncelikle şunu düşünsün: Bundan on yıl önce etrafımız düşmanlarla çevrili iken Öcalan'ı ele geçiren ve PKK terörünü asgari seviyeye düşüren Türkiye şimdi neden bu hale düştü?

Buradaki en önemli olumsuz değişken ülkenin sekiz yıldır AKP tarafından idare ediliyor oluşudur.

İktidarın etnik kimlik siyaseti, ulus devletin çimentosunu çürütmüş, darbe yapılacağı korkusuyla kapıldığı paranoya Türkiye'nin geleneksel gücü olan Silâhlı Kuvvetler'i zayıflatmıştır.

Birlik hiçbir dönemde bu kadar sahipsiz kalmamıştı. Ülkenin birliğine bağlı olan kitleler güven duygularını kaybettikçe tedirginlik artmakta, provokasyonlar **hedef alınan** toplulukları daha kolay **tuzağa düşürmektedir**. Siyasetçiler küçük hesap **peşinde koştukça** meydan kışkırtıcılara kalacaktır.

'Kim temizleyecek?'

Türkiye'de **gaza getirilmeye** hazır insanlar çok. Yoksul, işsiz, çaresiz gençler patlamak için küçük bir kıvılcım bekleyen dinamit depolarına benziyor.

Bütün akıllı ve sözü dinlenen insanlar bu gençlere hiç usanmadan şunu anlatmalıdır:

"Sizin öfkeniz, ülkeyi bölünmekten korumayacak, tersine bölünme tehlikesini büyütecektir!" İnegöl ve Dört Yol bir felâketler zincirinin ilk halkaları olmamalı, bu gaflet, bu hıyanet derhal son bulmalıdır.

PKK'nın kanlı kışkırtmaları eğer bir etnik kimliği, yani Kürt vatandaşları öteki vatandaşların gözünde düşman haline getiriyorsa, terör örgütü en büyük zaferini elde ediyor demektir.

Tekrar ediyorum: PKK ne kadar bölücü ise onun oyununa gelerek Kürt vatandaşlara saldıranlar da en az PKK kadar bölücüdür!

Çünkü böyle bir tablo PKK'nın varmak istediği hedeftir.

Şu tersliği herkes görmek zorunda: Bölücü ihanet **gemi aziya aldı**. Ama onunla savaş halindeki Ordu, sebebi anlaşılabilir bir düşmanlığın hedef tahtasına konulmuş, sürekli yıpratılıyor.

Şehit edilen dört polisin cenaze töreninde İçişleri Bakanı “Komutanlar burada, emniyet burada. Bu Amanos Dağları’nı temizleyin” deyince CHP’li bir yerel yönetici “Komutanları içeri atıyorsunuz; kim temizleyecek?” diye tepki göstermiş.

İktidar sürekli kendi ayağına ateş ettiğini ne zaman görecektir?

Güngör Mengi, Vatan, 28 Temmuz 2010

Ek-11
Bir adım

Falan Paşa, Sincan'a tankları sürmüştü.

Ne yapalım?

- **Öyle emir almıştı.**

.....

Falan Paşa, Cumhurbaşkanının eşinin **elini sıkmamıştı.**

Ne yapalım?

- **Paşaların ortak tavrıydı o.**

Herhalde **köprülerin altından çok sular geçmiş** olacak ki, bugün aynı paşalar, **Abdullah Gül**'le birlikte çalışacak bir komuta zinciri oluşturuyor.

Öyleyse güven ortamı doğmuştur.

Sincan'a tanklarla girmeye gerek kalmadığı gibi, **Bayan Gül**'e nezaketsizlik etmenin de anlamı kalmamıştır.

Acaba şöyle özetleyebilir miyiz:

- **İrtica korkusu uzaklaştı.**

Sahiden de çoktan beri **irtica** lafını duymuyoruz.

Tartıştığımız konular, hep şunlar: **Anayasa, referandum, yargı, darbe, tutuklamalar, bölücü terör**, vs...

İrtica'yla ilgili ne bir laf var, ne bir evham, ne de bir alarm.

Yani, türban meselesini kaşımazsanız, sanki **sessiz bir uzlaşma**'ya doğru gitmekteyiz.

Fena sayılmaz. **Rıfat Hisarcıkloğlu**'nun dediği gibi herkes bir **adım atarsa**, her yerde gül biter.

Azizim.

Siz Sincan'a giren tankları unutun gitsin, çünkü bakın, öbür zevat da, dine imana küfretmekten vazgeçmiş, Ramazan'ı saygıyla karşılıyor.

Böyle bir ortam kolay bulunmaz.

Nazar degecek diye **ödüm patlıyor.**

Hayırlı Ramazanlar.

Rauf Tamer, Posta, 10 Ağustos 2010

Ek-12

Reşad Ekrem'in ansiklopedi macerası: 2

Geçen cuma günü Reşad Ekrem Koçu'nun "G" harfinin sonuna kadar olan bölümünü yayınladığı ama vefatı yüzünden tamamlayamadığı İstanbul Ansiklopedisi'nden bahsetmiş, şimdi birilerinin "Geri kalan kısmı kayıp değilmiş, keşfettik" dedikleri eserin tamamını 2000'lerin başında bulduğumu ama müsveddeleri **elinde tutan** aile ile maddî anlaşmaya varılamadığı için yayınlamadığımı yazmışım.

Bugünlerde, İstanbul Belediyesi'ne ait bir şirketin sponsor temin edebildiği takdirde ansiklopedinin tamamını yayınlayacağı söyleniyor...

İstanbul'un kültürüne ve tarihine, böyle bir projenin hayata geçirilmesinden daha büyük bir hizmetin olamayacağını peşinen söyledikten sonra, bazı endişelerimi ifade edeyim: Son zamanlarda yayıncılık camiasında tuhaf bir âdet çıktı: "Editör", "redaktör", "yayına hazırlayan" yahut **"gözden geçiren"** gibi unvanlar takınmış birileri çıkıyor, daha önceden yayınlanmış ve hiçbir ilâveye yahut **gözden geçirmeye** ihtiyacı bulunmayan eserleri alıyor, kesip biçiyor, ilâveler yapıyor, hattâ eserin dilini bile **akıllarına estiği** gibi değiştirip bambaşka hâle getirdikten sonra yazarın isminin yanına kendi isimlerini de hiç sıkılmadan bir güzel yerleştirerek yayınlıyorlar. Kendileri eser veremedikleri için başkalarının yazdıkları ile oynamaktan, "Bakın, adam ne hatalar yapmış" veya "Çok eksik yazmış, sayemde tamamlandı" deyip elâlemin hayratını berhad hâle getirmeyi **iş edinen** bu zevât, böyle yapmakla aslında esersiz olmanın verdiği ezikliklerini tatminle meşguller...

PUSUDA BEKLEYENLER

Ama, eserlerin berbâd edilen kısmı sadece metinden ibaret değil; resimlerle ve çizimlerle de oynanıyor, yazarın binbir emekle bulup yayınladığı fotoğraflar değiştiriliyor, ilk baskıdaki çizimler atılıyor, bunların yerini eşe-dosta yaptırılmış zevksiz karalamalar alıyor. İşgüzarlığın tatmin çabasından sonra gelen sebebi ise, mâlum: Her vesile ve her bahane ile birkaç kuruş götürebilmek! Eser berbâd oluyormuş, sahibinin kemikleri çatır çatır çatırdıyormuş, doğru bilgiler bile yanlış hale geliyormuş ve bir zamanların zevkinin yerini zarafet fukaralığı alıyormuş, onlar için **ne gam!**

Söylenenlere bakılırsa, şimdi Reşad Ekrem'in ansiklopedisinin başına da birileri üşüşmüş ve **her kafadan bir ses çıkıyormuş...** Rahmetlinin tek başına hazırladığı ve binbir emekle ancak yarından az bir kısmını çıkartabildiği ve parasızlık yüzünden tamamını yayınlamadığı eseri kitapçı, yayıncı, müdahaleci, bilir, bilmez, az bilir, ümmî, işbiririci, vesaireden müteşekkil kalabalık bir âlimler hey'eti yayınlayacakmış! Ulemeden birileri kimi maddelere itiraz ediyormuş, bazıları da **akıllarını** ilk baskıdaki çizimlere **takmış!**

YAKARIŞ MEKTUPLARI

Bundan birkaç sene önce, ansiklopedinin yayınlanmamış kısmını incelediğim sırada, kolilerdeki bir dosyanın içerisinde Reşad Ekrem'in o zamanın servet sahiplerine yazdığı "Himmat buyurun, sadece kâğıt ve baskı için gereken meblâğı lütfedin! Kendim için tek kuruş istemiyorum, yeter ki eser yarım kalmasın" meâlindeki yakarış mektuplarını görmüş ve hayli üzülmüştüm. Ansiklopedi, Reşad Ekrem'in müracaat ettiği zenginler alâka göstermediği için yarım kalmıştı!

İstanbul Belediyesi'ne düşen, şehrin bu büyük evlâdının eserinin başına şimdi bir iş gelmesine mâni olmaktır. Yapılması gereken, ansiklopedinin asıl sahibinin, yani Reşad Ekrem Koçu'nun yanısıra madde yazarlarının ve ressamaların karmaşık vaziyetteki telif

meselerinin hallinden sonra mevcut cildlerin tıpkıbasım şeklinde, çıkmamış kısımların da önceki yayındaki sisteme uyarak aynı mizanpajla yayınlanmasıdır. Meselenin âcil tarafı ise "editör", "redaktör", "yayıncı" vesaire gibi unvanlar takınıp dolaşan ve ortak noktaları işbiricilik ile eski harfleri okuma özrü olan bazı fırsatçılar ile elâlemin eserine **musallat olmayı** âdet hâline getirmiş zevâtı kolilerin başından **uzak tutmaktır.**

Murat Bardakçı, Habertürk, 23 Ağustos 2010

Ek-13

“Başbakan Diyarbakır dönüşü BDP'yi topa tuttu, askere sahip çıktı...”

Referandum mitinglerinin iktidar açısından en kritik virajı olan Diyarbakır dönüşünde Başbakan Erdoğan'la uçakta güncel olayları değerlendirdik. Erdoğan'la referandum yarışındaki son durumu, BDP'nin pozisyonunu ve anayasa değişikliklerini konuşma **fırsatı bulduk**. CHP'nin önerisi, BDP'nin 'olmazsa olmaz' konumundaki barajın inmesi konusunda çok net **tavır alan** Başbakan, 'Yüzde 10'a devam' dedi.

Erdoğan, BDP yöneticilerine sert eleştiriler yönelttiği açıklamaları arasında asker-sivil ilişkileri konusunda **ses getirecek** açıklamalar yaptı. Sıcak, uzun ve yorucu bir günün ardından, Ankara semalarına yaklaşırken Erdoğan'ın yanına gittiğimizde yüzü gülüyordu, mitingden memnun kalmıştı, korktukları yaşanmamıştı.

Önce o bizim izlenimlerimizi öğrenmek istedi. Konuştuk, kalabalık mükemmel değil ama iyiydi. Coşku da iktidarı sevindirdi. O şartlarda daha iyisini beklemek gerçekçi olmazdı. Hemen kendisine sordum, 'Siz nasıl buldunuz?'

İşte yanıtı:

'Kalabalık açısından iyiydi, 22 Temmuz'a benziyordu. Ama asıl coşku açısından çok memnun olduk. Coşkusu yüksek bir miting oldu.' Söz CHP'lilerin astırdığı söylenen afişe geldi. Hani Kılıçdaroğlu'nun 'Bize ait değil' diyerek reddettiği tartışmalı afiş. Başbakan'ın **yüzü asıldı**, değerlendirmesi net oldu: 'O felaket bir ilan.'

'SON ANKETE GÖRE 65 İLDE BİRİNCİ PARTİYİZ'

Sonra bir CHP ve Kılıçdaroğlu analizi yaptı Erdoğan. CHP'de **kafa karışıklığı** olduğunu, hazırlıklı işler yapılmadığını, tesadüfi söylemler kullandıklarını ondan dolayı yalpaladıklarını anlattı. Bunun örneklerini de verdi. Buradan MHP ve BDP'yi de dahil ederek 'diğer partiler üzerinden' Adalet ve Kalkınma Partisi analizini şöyle anlattı: 'BDP Kürtlerin partisi olduğunu söylüyor; CHP sahillerin, MHP'de milliyetçilerin. AK Parti dışında 'Türkiye'nin partisiyiz' diyen yok. Biz yeni bir kamuoyu yoklaması yaptırдық, 65 ilde birinci partiyiz. Kalanların hepsinde az farkla ikinciyiz. Yani biz bütün Türkiye'de varız.'

ALLAH'IN İZİNİYLE EVET ÇIKACAK Ardından 12 Eylül tahmini: 'Ortam farklı bir yere doğru kayıyor. Evet'e doğru hızla kayıyor. Kayacak.'

Ve güvenle devam ediyor: 'Evet çıkacağına inanıyorum. Allah'ın izniyle evet çıkacak. Sınıf atlayacağız. İleri demokrasiler arasına gireceğiz. Ekonomik alanda da sıçrama yapacağız. Kimsenin endişesi olmasın. Küresel sermaye daha çok akacak. Güven ve istikrar, ikisini de göreceğiz. Allah göstermesin, bunu düşünmek bile istemiyorum ama, hayır çıkarsa demokrasimizde travma, ekonomimizde daralma meydana getirir. Her şey **sütlüman** değil. Muhalefet de bunu görsün. Onlar ne anlatıyorlar, referandum adına, genel seçim adına ne anlatıyorlar? Yüce Divan... Ne alakası var? Yüce Divan'a gideceksen 17 üyeyle de gidersin.'

Tam bu noktada Başbakan Erdoğan'a bir soru yönelttim. 'İzninizle' diyerek, 'Muhalefet partileri ağırlıklı olarak paketin içeriğinden ziyade sizin tarzınızla ilgili bir kampanya yürütüyorlar. Dışarıda da aynı söyleme rastlıyoruz. Sizin evet çıkması halinde, hele yüksek bir oranı yakalamanız halinde kontrol edilemez olacağınız söylemi... Buna ne söylersiniz?'

SEÇİMİ HAZİRANA PLANLADIK

Başbakan sakın sakın bu soruyu yanıtladı. Orada bir vaatte bulundu: 'Bu bir AK Parti oylaması değil. Genel seçim değil. Güvenoylaması değil. Seçimi gelecek yıl hazirana planladık, kampanya ilkbaharda başlar. Onun **hesabı** orada **görülür**. Bilgi kirliliği,

kara propaganda yapıyorlar. Evet'i Habur'la özdeşleştiriyorlar. Bu bir halk oylaması. Evet oylarıyla neyi vaat ediyorsak onu yapacağız. (Referandum sonrası)... 'AK Parti, şu kadar oy almıştır' bunu duymayacaksınız. Bizden, 'güvenoyu aldık' duymayacaksınız.'

BARAJA 'AYNEN DEVAM'

Uçakta Taraf gazetesinden Yıldray Oğur da vardı, o barajın inmesiyle ilgili peş peşe iki soru yöneltti.

Erdoğan, daha önce olduğu gibi bu konuda net bir tavır takındı ve barajın inmeyeceğini şöyle vurguladı:

'Kişisel kanaatimi söylüyorum, bütün samimiyetimle... Barajın düşürülmesini ülkenin kalkınması noktasında **doğru bulmuyorum**. Avrupa'da bile bunu yapanlar pişman oldular. 'Yanlış yaptık' diyorlar. Koalisyonlarla ülke zor yönetiliyor. En iyisinde bile parti **çıkartı gözetiliyor**. Kişisel çıkarı bırakın, parti **çıkartını gözetiyor**. Berlusconi bana 'çok büyük yanlış yaptık' dedi. Geçen dönemde biz yasama ve yürütme olarak iyi çalıştık. Yasamada sorunlar çıkarıldı ama yürütmede iyi çalıştık. Yargı ise **prangayı vurdu**. Adeta bizi çalıştırmadı. Yüzde 10 aşığıya inerse şu Meclis'ten **yasa çıkaramayız**.'

- Türkiye vekilliği o handikapları gidermez mi?

Onu da hesapladık, incelettirdim. Olmuyor. **Aleyhe dönüyor**. Orda da pazarlık dönemi başlar. İstikrar için yüzde 10 şart.

- CHP yüzde 7 önerisinde bulunuyor...

'Bir kere CHP samimi değil. Daha önce hep **karşı çıkıyorlardı**. Bahçeli zaten barajın inmesini ihanetle eş tutuyor. Baraj konusunda bir değişiklik düşünmüyoruz.'

OSMAN BAYDEMİR TEHDİT EDİYOR

Başbakan, barajla ilgili kararında BDP'nin Meclis'e girmesinin engellendiği iddialarını reddederken çok ilginç ve çarpıcı bir söylem geliştirdi. Sözleri şöyle:

'BDP gelir, gelmez onun hesabında değilim. Zaten parlamentodalar. Ne yaptıkları ortada. **Estek köstek** dışında, **kavga çıkarmanın** dışında bir katkıları yok. Bunlar maalesef bir türlü parti olamadılar. Türkiye'nin partisi olamadılar. Sandığın üzerine çarpı koyuyorlar, milli iradenin üzerine çarpı atandan parti olur mu?

BDP'liler Kürtlerin tek temsilcisi olduklarını iddia ediyorlar, asla... Dün akşam Osman Baydemir'i dinledim. Bana göre bir tehdit. Her sandığa 4 temsilci koyacaklarını söyledi. **Çetele tutacaklar**. Böyle bir şey olabilir mi Allah aşkına?'

BDP YANLIŞ YOLDA

Erdoğan sözü tekrar Kürtlerin siyasetteki temsili sorununa getirdi. Şaşırtıcı yorumlar yaptı: 'Selahattin Demirtaş... Sen önce bir Kürt ol bakalım. Sen Diyarbakırlı değilsin bir defa. Galip Ensarioğlu söyledi bunu. Akın Birdal, Niğdeli. Kürtlükle ne ilgisi var? Ufuk Uras aynı şekilde... Birçok şey **şirazesinden çıkmış** durumda. Oysa Türkiye bunları aşmış. Kız alıp vermiş. İngiltere-IRA, İspanya-ETA örnekleri ile karıştırmaları. Onlar apayrı. Çok yanlış düşünüyorlar. Yanlış yere kanalize oluyorlar. Dünyadan yanlış **örnekler veriyorlar**. Çok konuşmayayım ama bunun **faturasını da öderler**. Kendileri öderler. 'Sohbetin son bölümüne doğru sorular asker-sivil ilişkilerine yöneldi. Öncelikle İmralı'daki Öcalan'la görüşme tutanakları hakkında soru.

Erdoğan'ın yanıtı kısa:

'Bunların hiçbirisi Başbakanlık'ta birikmez. MİT'tedir. Yoksa bugünlerde olduğu gibi **elden ele dolaşır**. Devlet ciddiyetinden bizleri uzaklaştırır.'

DİNLEME CİHAZLARI ECEVİT DÖNEMİNDE SİPARİŞ EDİLMİŞ

Ve askerle ilişkiler...

Taraf'tan Yıldırım Oğur'un soruları. Erdoğan'ın bence çok önemli açıklamaları ve değerlendirmeleri. Başbakan, askere **sahip çıktı**. Anlattıklarından anlıyorum ki, yeni Genelkurmay Başkanı Işık Koşaner'le yaptığı görüşmeler de verimli geçmiş. İyi bir diyalog kurulmaya başlandığı belli. Türkiye adına sevindirici.

İşte Başbakan'ın 'yeni dönemin şifrelerini' de veren o değerlendirmeleri: 'Askerle ilgili olaylar, dinleme demeyelim de... Aslan Güner konusunda, 2006'da istihbaratın başında değil. Ecevit'in Başbakan olduğu dönemde, 2002'de siparişi verilmiş. 4 cihaz var. İki aktif, ikisi pasif. İki çalışmıyor yani. Yurtdışına dönük. İstedikleri başarıyı elde etmiş değiller. (Basını eleştiriyor) Tekdüze servis var. Kuşatılıyor. İster istemez Aslan Güner üzerinden TSK'yı yaralıyor. Ben başlığı atayım onlar cevap versin olmaz. Önceden sormak lazım. Askeriyenin cevap verebileceği konular var, veremeyeceği konular var. Bizimle ikili görüşmede anlatabilir de basına anlatamayabilir. Ben de bu nedir diye merak ettim, baktırdım. Bugün de Işık Paşa'yla konuştuk. Bilgilendirdi beni. 2002-2006 böyle bir şey var. Yenilenmesi, arıza giderilmesi var. O 2004'te. İlegal dinleme yapılmış mı yapılmamış mı o araştırılıyor.'

AKREDİTASYON

(Basın) Bize de olmadık şeyler yapıldı. Affedersiniz haremimize kadar girildi. Yapılmadık şeyler bırakmadılar. Keşke akreditasyon hiç olmasa, ama tamamen kalkması zaman ister. İlker Başbuğ zamanında önemli oranda kaldırıldı. **Zeminini de oluşturmak** gerek.

İsmail Küçükkaya, Akşam, 05 Eylül 2010

Ek-14

Bir yıkım hikâyesi

BİZ Türklerin iyi bilinen bir hasleti(!) vardır. Çok iyi kurumlar kurarız. Ama başarılı sonuçlar almaya başlayınca ondan bıkarız. Bir yolunu bulup ondan kurtulmaya bakarız. Ve herkes hayranlık duyduğu sırada biz kendi eserimizin cenaze namazını kılarız. ÖSYM'den söz ettiğimizi anlamadınız mı?

ÖSYM biliyorsunuz Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi anlamına geliyor. Söze devam etmeden yıkımlarımıza örnek verelim:

1930'larda kurulan Halkevleri bir büyük “kültür devrimi” kurumu idi. Onları 1951'de kendi elimizle mahvettik.

Köy Enstitüleri bizim gibi -o tarihteki tanımlamayla- “geri kalmış” ülkelerde büyük bir eğitim ve kırsal kalkınma kurumu olarak önce 1930'lu yılların sonlarında kuruldu. Çok kısa zamanda çok büyük bir kalkınma aracı olduğu görüldü. Başarısı bizzat kuranların başını döndürdü. Bu kurumları kendi ideolojilerinin fideliği olarak gördüler. Bu tepki doğurdu. Ve 1950'de Köy Enstitüleri'nin ocağına incir dikildi. Bu iki kurum yaşasaydı, Türkiye bugünkünden 50 sene ileride olurdu.

Siz bu listeye -Süleyman Demirel'in ifadesiyle- “son derece iyi kurulmuş” olan modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni de ilave ederseniz yanlış olmaz.

Ama onun temeli sağlam olduğu için istedikleri sonucu yıllardır alamadılar. İnanıyoruz ki alamayacaklar da... ÖSYM de öyle iyi bir kurum idi ama son Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) skandalı bu kurumun belini kırdı.

Bu defakinde “ÖSYM'yi ele geçirme” amaçlı ve uzun vadeli bir tertip mi daha çok rol oynadı yoksa sistemdeki zaaf noktalarını göz ardı eden ihmaller mi sebep oldu, doğrusu emin değiliz.

Eğer ÖSYM sistemini yasal bir zemine kavuşturmak amacıyla 3 yıl önce hazırlanıp hükümete sunulan yasa taslağı önemsenip Meclis'ten geçirilseydi; ÖSYM'ye yeter “kadro” verilseydi; sınava giren adayların ödemeleriyle oluşan maddi kaynağın 80 milyon TL'lik kısmı son 3 yılda YÖK'e (Yüksek Öğretim Kurulu) aktarılmaya da, “kopya” yeni teknolojilerin ve ekipmanların alınmasına harcansaydı, böyle bir skandalı yaşar mıydık?

Bu tabloya bakınca, özellikle de Türkiye'yi son derece meşgul eden “cemaat” örgütlenmelerine ilişkin hikâyeleri göz önünde tutunca insan ister istemez yukarıdaki ihtimalleri düşünüyor.

O ihtimallerin aydınlanması bilmiyoruz ne kadar zaman alır. Ama şimdi önümüzde somut olaylar var. Anlaşıyor ki “ortam dinlemesi” yoluyla, sorular da kaçırılmış, yanıtlar da öğrenilmiş.

Anlıyoruz ki bazı sınavlarda kopya çekileceği Emniyet teşkilatına önlem alınması için bildirilmiş. Dahası profesyonel “sınav çeteleri” oluşmuş.

Kendisinde bir kusur olmasa da, Prof. Yarımağan'ın görevden ayrılması bu durumda kaçınılmazdı. Ama ondan önemlisi yeni ve herkese “güven veren” bir sistemin tekrar nasıl kurulabileceğidir. İyimser olabilir miyiz?

Oktay Ekşi, Hürriyet, 22 Eylül 2010

Ek-15**Aleviler ve iftira silahı**

Hiç küçümsemeyin: İftira bu ülkede çok güçlü bir silahtır ve mücadele edilmesi çok ama çok zordur.

Atasözlerimize bakın: “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz!”

Yani bir söylenti çıkmışsa, mutlaka gerçektir.

Alın size bir başka inci: “Adı çıkmış dokuza, inmez sekize!”

Bu durumu saptayan söz ise şöyle: “Bir şeyin şuyuu, vukuundan beterdir.”

Yani söylentisinin yayılması gerçekten olmasından beterdir.

Hayatı boyunca iftirayla bunaltılmaya çalışılmış bir insanım.

Affınıza sığınarak iki örnek vereyim:

2002 seçimlerinde milletvekili adayı olduğum sırada, bütün CHP örgütleri benim şarkıları kullanmak istiyordu. Yönetim yasakladı. “Sadece partinin seçtiği parçayı kullanacaksınız!” dediler. (O parça da içinde Ak, ak, ak kelimelerini tekrarlayan, böylece bilmeden AKP propagandası yapan bir şarkıydı.)

Duruma çok üzüldüm ama sineye çektim. Şimdi öğreniyorum ki, o dönemde Türkiye’deki birçok il ve ilçeden gelen Livaneli şarkıları talebine “Çok yüksek telif hakkı istiyor, onun için kullanamıyoruz” demişler.

Yasaklama değil ama bu iftira kanımı beynime sıçratıyor. O meşhur hipodrom konserleri ve Taksim konseri dahil, beş kuruş almadan sahneye çıkan ve ülkenin en çok “dayanışma konseri” veren insanına bu iftirayı hangi vicdan sahibi atabilir?

İkinci iftira şöyle; 12 Mart cuntasına kafa tutarak yaptığım ve içinde Deniz Gezmiş, Ulaş ağıtları bulunan albümü reddetmişim. Bunu hangi alçak uydurmuş bilmiyorum. Bu parçaları hâlâ bazı konserlerimde söylüyorum, kitabımda “Bu albüm benim onurumdur!” yazıyorum ama iftira, doğrudan daha hızlı yayılıyor.

Bu iki örneği çoğaltabilirim ama benim bu öfkemin, koskoca Alevi toplumuna yüzyıllardır uygulanan iftira ve zulüm kampanyası yanında sözü bile edilmez.

Bu toprağın en namuslu, en dürüst, en aydınlık ve “eline, diline, beline sahip olmak” ilkesiyle yaşayan kitlesine utanmadan “mum söndü” iftirasını yakıştırmışlar.

Hem de kimler: Dört karı ve bir sürü cariyeye alanlar.

Ve bu yalan yüzyıllardır sürüp gidiyor, bakanların ağızından duyuluyor, bugün bile TV programlarında kullanılıyor.

Gerçek şu: Bu ülkede en büyük zulmü gören kitle Alevilerdir. İnançlarından dolayı iftiraya uğradılar, katledildiler, yasaklandılar ama “insan kalmayı”, erdemli yaşamayı sürdürdüler. Bir tek TV kanalı değil, bütün Türkiye onlardan af dilemeli.

Zülfü Livaneli, Vatan, 08 Ekim 2010

Ek-16**AK Parti 16. İstişare Toplantısı**

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Kızılcahamam söylevi şahane idi. En uzun, en düzgün ve nev'i (türü) için örnek siyasî nutuklardan biri olarak politika **tarihimize geçti**. AK Parti milletvekilleri ve hanımları, genel başkanlarını, **çit çıkarmadan**, uzunluğu dolayısıyla hiç sıkılmadan, iftihar ederek nefessiz dinlediler. Doğrusu biz de televizyon başında merakla dinledik, kanalı hiç değiştirmedik. Başbakan, Türkiye'nin en büyük hatîbi sıfatını artık kanıtladı. Ne durakladı, ne yanlış bir telaffuzda bulundu.

Başbakanın bu yeteneği, önümüzdeki 2011 baharında genel seçim kampanyasında çok işine yarayacaktır. Bugünkü duruma göre değerlendiriyorum, gene 3 parti milletvekili çıkaracak. Yüzde 10 barajı, 3 partimizin de **işine geldiği** için savunmuş veya **ses çıkarmamışlardır**. Bu sebeple Kürt ve Kürtçü parti milletvekillerinin parti hâlinde seçime gireceklerini sanmam. Zira en iyi ihtimalle oyları yüzde 5'e yaklaşabilir. Tek tek seçime girip Meclis'e gelecektir.

Sayın Başbakan'ın Kızılcahamam'da söylediklerinin en önemlisi, Kürtçe konuşan vatandaşlarımızın hakları üzerindeki kesin mütalaalarıdır. Spekülasyonları **kesip atmıştır**. Müslüman dil azınlıklarının bizde de Avrupa Birliği emsaline uydurulacağı açıktır. Federal yapıdaki devletler bizi ilgilendirmez. Ayrı bayrak, anadilinde eğitim gibi Türkiye'yi parçalayacak hayalî teklifler kat'î ifadeyle reddedildi.

Avrupa Birliği için söylenenler keza veciz, derin ve yoğun anlamlı idi. Başbakan, Avrupa'yı uyardı. Dışarıda bırakılacak bir Türkiye'nin, ufuksuzların işi olduğunu belirtti. Bu perspektif yetersizliğinin, Avrupa'yı dara ve **zora sokabileceğini** söyledi.

Bu ufuksuzluğun Avrupalı taassubundan da beslendiğini söylemeyi tabiatıyla politikaya ve nezakete aykırı bularak telaffuz etmedi. İsrail'i tekrar sert şekilde uyardı. Baş örtüsü konusunu öyle kapsamlı **ele aldı** ki, bizim bir şey eklememiz, hele sahamız dışında bulunan hukuk tarafına girmemiz füzuli olur. Yalnız ileride tarihçilerin, uzun yıllar Türkiye'de gündem oluşturan bu mevzuu, her yönüyle inceleyeceklerini söyleyebilirim. İslam'da tesettür, tarihte tesettür, beşerî coğrafyada tesettür, çağımızda tesettür konuları tarihçilere açıktır.

Yılmaz Öztuna, Türkiye, 18 Ekim 2010

Ek-17**“ Tamil benzetmesi boşuna değildir!”**

TAKSİM’deki olayı PKK “üstlenmedi”.

Beklenen de buydu.

Son dönem politikalarına uygun düşmeyen bir eylemi üstlenmeleri, hele hele böylesine kanlıysa, şaşırtıcı değil.

Ancak geçen yıl da Amberin Zaman, Habertürk için Kandil’e gidip örgütün “serbest” elebaşısı Karayılan’la görüşmüş, Karayılan orada da “eylemsizlik” içinde olduklarını söylemişti.

Ardından kanlı saldırılar başladı.

Amberin’den rica ettim, “Bir konuş tekrar bakalım ne diyor. Bu mu eylemsizlik diye sor” dedim.

Amberin Zaman konuştu. Karayılan, “Biz yapmıyoruz. Cemil Bayık, İran’ın kontrolüne geçti. O yapıyor olabilir” dedi.

Sanki Cemil Bayık başka bir örgütün adamıymış gibi.

Sonuç olarak, terör ortamı sürdükçe, birileri bir şey yapıyor.

Terör zaten “irrasyonel” bir tavır olduğu için, terör örgütlerinden “rasyonel” tavır beklemek de yanlış.

Terör varsa her şey olabilir.

Terörist varsa her şeyi yapabilir.

Bu açıdan PKK’nın “ateşkesini” seçime kadar uzatmış olması önemli.

Yıllardır yazıyorum, “Silah gürültüsü varken konuşulamaz” diye. Silahlar susunca sesler biraz daha anlaşılır hale gelecektir.

Kimse, “Teröristle pazarlık olur mu?” demesin.

Resmen elbette olmaz. Ama gayri resmi olarak her zaman olur.

Tabii bunlardan bahsederken Devlet Bakanı Cemil Çiçek’in geçen hafta kullandığı bir cümleyi unutmamak lazım.

Boş konuşan bir adam olmayan Cemil Çiçek, geçen hafta benim çok önemseydiğim bir **laf etti**.

PKK’yı, Sri Lanka’yı yıllarca kana bulayan “Tamil Kaplanları” adlı örgüte benzetti.

Bu benzetme yeni değil.

Yıllar önce, 1990’ların ilk yarısında Fransız istihbarat örgütü “SDECE”e yakın birimlerin hazırladığı bir rapor vardı.

Fransız istihbaratçılar, “Dejenere olmuş terör örgütleri” başlığı altında bir dosya hazırlamışlardı.

Dosyada ele alınan iki örgüt vardı: PKK ve Tamil Eelam.

Fransızlar bu iki örgütün “özgürlük mücadelesi” adı altında çıktıkları yolda nasıl bir “uluslararası suç şebekesine” dönüştüklerini, uyuşturucu başta olmak üzere kaçakçılık yaptıklarını anlatıyordu.

O dönem ben bu konuyu birkaç kez yazdım ama Türkiye’de hiçbir yetkili veya siyasetçi, iki örgüt arasındaki benzerliği **ağzına almadı**.

Bu yüzden Cemil Çiçek’in geçen hafta yaptığı benzetme ilginç geldi bana. Çünkü Sri Lanka’nın Tamil Kaplanları’na ne yaptığını hepimiz biliyoruz.

Geçen yıl Sri Lanka ordusu, Tamil’in **üzerinden silindir gibi geçti** ve örgütü tamamen **ortadan kaldırdı**. Bütün kadrolarını öldürdü.

Çiçek’in benzetmesi bu bakımdan anlamlı.

Hükümetin çözüm için uğraştığını biliyoruz.

Ancak çözüm adımları karşılıksız kalırsa, bu benzetmenin ne anlama geldiğini o zaman görebiliriz. Tamil benzetmesi boşuna değildir!

Tenekeçiler

OKTAY Ekşi'nin istifası üzerine epey bir sevinç çılgınlıkları yükseliyor medyamızdan.

Dahası Ekşi'nin başyazarı olduğu gazeteden. Şaşırtıcı.

Oktay Ekşi'yi çok eleştirdim.

Okunan bir yazar olmadığını biliyorum.

Zaman zaman güzel yazıları olduğunu ama bunun da "keçiboynuzu" gibi bir his yarattığını da.

44 yıl başyazarlık yapmak kolay değil. Tüketir insanı. Ve tükendiğini fark edince çekilmek gerekir.

Ama böylesi hoş değil.

Zafer çılgınlıkları atanları, arkasından teneke çalanları ayıplıyorum. Bir yazarın istifa etmek zorunda kalması hoş değil.

Oktay Ekşi'nin yazdığı elbette olacak şey değil. Rezalet boyutunda. Bana yazsa, yaşına hürmeten belki bir şey yapmam ama gidip dövmemek için zor tutarım kendimi.

Ama bu "terbiyesizlik" daha önce hiç mi olmadı Türk basınında.

Pek çok gazeteci böyle şeyler yazmadı mı?

Vakit mi, Akit mi adını karıştırdığım gazetenin yazarı Hasan Karakaya, benim için çok daha ağırını kaleme almadı mı? (Nedense onu dövmeyi ihmal ettim.)

Özür bile dilemedi o üstelik.

Hakkımı mahkemede aradım. Kazandım da.

Oktay Ekşi'nin yazdığının da kabul edilebilir yanı yok elbet.

İstifa etmesi de yanlış değil. Bir başyazar böyle bir şey yapmamalıydı. Ama istifasına bu kadar sevinmek, arkasından teneke çalmak da hoş değil.

Hele hele aynı gazetenin yazarları için hiç hoş değil.

Çirkin binaları mı bırakacağız

CUMHURBAŞKANI Gül'e, "Keşke burayı yıktırıp yenisini yapsaydınız, daha kolay olurdu" demem ve Çankaya'daki kabul salonunun "Tarihi bir önemi de yok" diye yazmam üzerine okurlar arasında tepki gösterenler oldu.

Kusura bakmayın ama haklıyım. "Atatürk'ün evi nasıl yıkılır" demiş bazıları.

Yahu orası Atatürk'ün zamanında yoktu. Sonradan yapıldı. Zevksiz, kötü bir mimari. Hiçbir özelliği yok.

Atatürk'e ait bölümü biri yıkmaya kalkışsa ben gider gücüm yettiğince engellemeye çalışırım. O ayrı. Ama bu binanın tarihi bir tarafı yok. Bazıları da "Her şeyi yıktığımız için tarihi olma fırsatını yakalayamıyoruz" binalarımız" demiş.

Haklılar da bu bina öyle bir bina değil. Özelliksiz, zevksiz, bir şey ifade etmeyen, mimarlık açısından kıymet taşımayan bir bina. O yüzden yıkılabilir dedim.

Gelecek nesillere güzel binalar bırakmak lazım. Çirkinlik abideleri değil. İstanbul Zincirlikuyu'daki o çirkin karanlık Karayolları binası bile "koruma altına" alınmış "tarihi" diye.

Daha ne diyeyim.

NE ZAMAN ADAM OLURUZ?

"Bir ara oluruz inşallah."

Fatih Altaylı, Habertürk, 02 Kasım 2010

Ek-18**Sedat Simavi Edebiyat Ödülü Adnan Binyazar'a****SEÇİCİLER KURULU, Adnan Binyazar'ın Toplum ve Edebiyat kitabına ödülü aşağıdaki gerekçeyle verdi:**

“Toplum ve Edebiyat adlı deneme kitabıyla, ülkemizde deneme yazarlığına ve okuma kültürüne yaptığı değerli katkılar nedeniyle ödüle değer gördü.”

Adnan Binyazar, edebiyat emekçisi unvanını **hak eden** edebiyat adamlarından biri. Köy Enstitüsü çıkışlı olan Binyazar, edebiyatın çeşitli türlerinde ürün verdi. Öykü, deneme, roman, anı. Yurtiçinde ve dışında Türk edebiyatının, dilinin öğrenilmesi konusunda çok önemli çalışmalar yaptı. Almanya'da okuyan çocuklar için hazırladığı kitaplar, gerçekten onlara anadilini sevdirdi, öğretti.

* * *

TOPLUM VE EDEBİYAT denemeler toplamının başına Emin Özdemir'in yazdığı sunu, yazarın edebiyat serüvenini, deneme yazarlığındaki yerini belirlemesi açısından önem taşıyor.

Okuyunca siz de benim bu kanıma katılacaksınız.

Altı çizilmesi gereken cümlelerden birkaçını okuyalım:

“Hemen ekleyelim ki salt öğretici, bilgilendirici yazılar değildir Binyazar'ınkiler. Duygu ögesi ile düşün ögesi iç içe; saptama ile eleştirme, sarmallık oluşturan bir yaklaşımla veriliyor bu yazılarda. Bu yönden terimsel anlamıyla salt duygusal algılamının **süzeğinden geçirilerek** yazılmış yazılar denemez bunlara. Ama salt düşünsel düzenle de yazıldığı söylenemez. Bunlar, deneme, eleştiri, makale, köşe yazısı türlerinin karışımı, birbirleriyle örtüşümünden oluşmuş yazılar... Bunun içinde günümüz okurunun hoşlanacağı birçok yönlerin, ‘düşündürme’, ‘duygulandırma’, ‘bilgilendirme’, ‘yargılama’, ‘yerleşik kanıları sarsma’, ‘yorumlama’ gibi niteliklerin yazıların örüntüsünde **yer aldığını** söyleyebiliriz.”

Ödül alan kitabı dört ana başlıktan oluşuyor:

Edebiyat / Bilgi / Eğitim ve İzlenimler.

Onda, insanın bu dünyadaki yeri, geniş açıdan **ele alınır.**

Yazarın sorumluluğu ana düşünce olarak her yazısında kendini duyurur. Ulusal kimliğimize, onun ilerlemesine, kültürel ve edebi açıdan bakar.

Sığ bir ulusalcılık değildir onun savunduğu.

Yaratma Tutkusu, bir yaratıcının hem direncini hem inancını, sanat tarihinden örneklerle bize aktarır.

Anlatma Gereksinimi'nin ilk cümlesi şöyle:

“Yazar, yaşadıklarını yansıtmayı bilen insandır.”

Okumanın Anlamı üzerine düşünürseniz, niçin okumak gerektiği bilincine varırsınız. Denemelerinde, edebiyat ve sanat tarihinin tanıklıklarını, bugünün anlayışıyla bağdaştırarak yazar.

Düşünce, duyarlık, bilgi. Bu üç öge onun denemelerinde buluşur.

* * *

DENEME türünü seviyorsanız Adnan Binyazar'ın Toplum ve Edebiyat kitabını da seveceksiniz.

Toplum ve Edebiyat, Adnan Binyazar, Can Yayınları.

Doğan Hızlan, Hürriyet, 29 Aralık 2010

Ek-19**Uygulanan sormaca**

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmada Türkçe deyimler hakkındaki bilginizi ölçmek istiyoruz. Aşağıdaki soruları içtenlikle yanıtlamanız araştırmamız için büyük önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Utkan BOYACIOĞLU

Yaşadığınız ülke: Fransa İsviçre Belçika

Yaşınız:

Okulunuzun Adı:

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun deyim-i işaretleyiniz:

- 1- Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydu gönderilmesi _____.
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü
- 2- Hırsızlar işledikleri suçlar için mahkemede _____.
 hesap soracaklar örtbas edecekler hesap verecekler
- 3- Ünlü yazar Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____.
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor
- 4- Temizlik yapan kadın, halıdaki çamuru görünce _____.
 göz yumdu karşı çıktı kıyameti kopardı
- 5- Bilim adamları, çevre kirliliğini önlemek için yeni bir projeye _____.
 göz yumuyorlar imza atıyorlar göğüs geriyorlar
- 6- Fırtına ve yağmur yüzünden piknik planlarımız _____.
 ortaya çıktı tuzağa düştü altüst oldu
- 7- Olaylar büyüyünce polis duruma _____.
 göz attı el koydu karşı geldi
- 8- Maçta çok kötü oynadılar ve karşı takımın baskısına _____.
 göğüs gerdiler el koydular boyun eğdiler
- 9- Suçu ortaya çıkmasın diye her şeyi _____ çalıştı.
 ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye
- 10- Kitabın hepsini okumadım ama şöyle bir _____.
 göz attım altüst ettim gözden çıkarttım
- 11- Yaptığım ödevleri son kez _____.
 gözden geçirdim not düştüm göz attım
- 12- Keşke Can da burada olsaydı. Onsuz eğlenmek _____.
 altüst oluyor içime sinmiyor tatlı geliyor

- 13- Bu filmi seyredirken korkudan _____.
 kafam karışıyor sıcak bakıyorum tüylerim diken diken oluyor
- 14- Ece gerçekleri görmek istemiyor. Gerçekleri _____.
 görmezden geliyor altüst ediyor yerden yere vuruyor
- 15- Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____.
 ileri sürdü ortaya sürdü kenara itti
- 16- Az kalsın karşıdan gelen kamyonu çarpacaktık. Kazadan _____ kurtulduk.
 kıl payı burun farkıyla ucu ucuna
- 17- Ünlü oyuncu Kıvanç Tatlıtuğ, evlenmeye _____ açıkladı.
 el attığını sıcak baktığını gözdağı verdiğini
- 18- Bodrum'a gittiğimizde hem güneşin hem de denizin _____.
 ölçüsünü kaçıracamız peşine düşeceğiz tadını çıkaracağız
- 19- Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____.
 altını çiziyorlar damgasını vuruyorlar farkına varıyorlar
- 20- Annem hastalandığı için tatilimi _____ zorunda kaldım.
 yok etmek askıya almak öne sürmek
- 21- Tarkan'ın yeni albümü bu yaza _____.
 damgasını vuracak not düşecek el koyacak
- 22- Yeterince para biriktiremeyen Can'ın bisiklet alma hayalleri _____.
 gözden düştü ortaya atıldı suya düştü
- 23- Yapılan araştırmalar sigaranın bütün zararlarını _____.
 gözden çıkardı gözler önüne serdi yerle bir etti
- 24- Arkadaşlarının önünde alay konusu olunca kendini _____ hissetti.
 küçük düşmüş ters düşmüş suya düşmüş
- 25- Can, eleştirilerinde _____ ve Ece'yi çok kırdı.
 çaptan düştü ölçüyü kaçırdı altüst oldu
- 26- Eleştirmenler, beğenmedikleri için filmi _____.
 gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar
- 27- Deprem çok şiddetliydi. Birçok ev _____.
 yerle bir oldu küçük düştü altüst oldu
- 28- Dedikodular karşısında _____.
 tuzla buz oldu ters düştü dut yemiş bülbüle döndü
- 29- Yaşanan olumsuzluklar kutlama törenlerine _____.
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı

- 30- Sevdiklerimizin bazı hatalarına onları kırmamak için _____.
 göz gezdirmeliyiz göz atmalıyız göz yummalıyız
- 31- Bilim insanları, yıllardır çevre sorunlarının çözümüne _____.
 kafa tutuyorlar kafa yoruyorlar kafa buluyorlar
- 32- Yanıtlayamayacağı sorular sorulunca _____.
 köşeye sıkıştı ağır bastı tadını çıkardı
- 33- Batu kendini çok beğenmiş biri, herkese _____.
 damgasını vuruyor tepeden bakıyor şapka çıkarıyor
- 34- Aslı, başarmak için çok çalıştı ve _____ bu işi de bitirdi.
 temcit pilavı gibi kısır döngüyle alnının akıyla
- 35- Kötü arkadaşları yüzünden onun da _____.
 ekmeğine yağ sürüldü başı belaya girdi aklı başına geldi
- 36- Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____.
 doruğa çıktı tavan yaptı dibe vurdu
- 37- Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____.
 el koydu gözdağı verdi damgasını vurdu
- 38- Ünlü ressam Van Gogh'un resimlerinde sarı renk daha _____.
 ağır basar ele geçer küçük düşer
- 39- Türkiye şampiyon olunca bütün ülke sevinçten _____.
 çıt çıkarmadı yerle bir oldu ayağa kalktı
- 40- Şener Şen, yeni bir film için _____.
 kolları sıvadı tarihe karıştı açığa aldı

Ek-20

Uygulanan sormacanın her yaş grubu için en çok ve en az doğrunun işaretlendiği örnekleri

D = 2/40 % 05

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmada Türkçe deyimler hakkındaki bilginizi ölçmek istiyoruz. Aşağıdaki soruları içtenlikle yanıtlamanız araştırmamız için büyük önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.
Utkan BOYACIOĞLU

- Yaşadığınız ülke: Fransa İsviçre Belçika Türkiye
- Yaşınız: 9
- Okulunuzun Adı: Renens
- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun deyimleri işaretleyiniz:

1. Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydunun gönderilmesi _____.
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü
2. Hırsızlar işledikleri suçlar için mahkemede _____.
 hesap soracaklar örtbas edecekler hesap verecekler
3. Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____.
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor
4. Temizlik yapan kadın, halıdaki çamuru görünce _____.
 göz yumdu karşı çıktı kıyameti kopardı
5. Bilim adamları, çevre kirliliğini önlemek için yeni bir projeye _____.
 göz yumuyorlar imza atıyorlar göğüs geriyorlar
6. Fırtına ve yağmur yüzünden piknik planlarımız _____.
 ortaya çıktı tuzağa düştü altüst oldu
7. Olaylar büyüyünce polis duruma _____.
 göz attı el koydu karşı geldi
8. Maçta çok kötü oynadılar ve karşı takımın baskısına _____.
 göğüs gerdiler el koydular boyun eğdiler
9. Suçu ortaya çıkmasın diye her şeyi _____ çalıştı.
 ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye
10. Kitabın hepsini okumadım ama şöyle bir _____.
 göz attım altüst ettim gözden çıkarttım
11. Yaptığım ödevleri son kez _____.
 gözden geçirdim not düştüm göz attım
12. Keşke Can da burada olsaydı. Onsuz eğlenmek _____.
 altüst oluyor içime sinmiyor tatlı geliyor
13. Bu filmi seyrederken korkudan _____.
 kafam karışıyor sıcak bakıyorum tüylerim diken diken oluyor

14. Ece gerçekleri görmek istemiyor. Gerçekleri _____.
 görmezden geliyor altüst ediyor yerden yere vuruyor
15. Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____.
 ileri sürdü ortaya sürdü kenara itti
16. Az kalsın karşıdan gelen kamyonu çarpacaktık. Kazadan _____ kurtulduk.
 kıl payı burun farkıyla ucu ucuna
17. Kıvanç Tatlıtuğ, evlenmeye _____ açıkladı.
 el attığını sıcağ baktığını gözdağı verdiğini
18. Bodrum'a gittiğimizde hem güneşin hem de denizin _____.
 ölçüsünü kaçıracağız peşine düşeceğiz tadını çıkaracağız
19. Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____.
 altını çiziyorlar damgasını vuruyorlar farkına varıyorlar
20. Annem hastalandığı için tatilimi _____ zorunda kaldım.
 yok etmek askıya almak öne sürmek
21. Tarkan'ın yeni albümü bu yaz _____.
 damgasını vuracak not düşecek el koyacak
22. Yeterince para biriktiremeyen Can'ın bisiklet alma hayalleri _____.
 gözden düştü ortaya atıldı suya düştü
23. Yapılan araştırmalar sigaranın bütün zararlarını _____.
 gözden çıkardı gözler önüne serdi yerle bir etti
24. Arkadaşlarının önünde alay konusu olunca kendini _____ hissetti.
 küçük düşmüş ters düşmüş suya düşmüş
25. Can, eleştirilerinde _____ ve Ece'yi çok kırdı.
 çaptan düştü ölçüyü kaçırdı altüst oldu
26. Eleştirilenler, beğenmedikleri için filmi _____.
 gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar
27. Deprem çok şiddetliydi. Bir çok ev _____.
 yerle bir oldu küçük düştü altüst oldu
28. Dedikodular karşısında _____.
 tuzla buz oldu ters düştü dut yemiş bülbüle döndü
29. Yaşanan olumsuzluklar kutlama törenlerine _____.
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı
30. Sevdiklerimizin bazı hatalarına onları kırmamak için _____.
 göz gezdirmeliyiz göz atmalyız göz yummalıyız

31. Bilim insanları, yıllardır çevre sorunlarının çözümüne _____.
 kafa tutuyorlar kafa yoruyorlar kafa buluyorlar
32. Yanıtlamayacağı sorular sorulunca _____.
 köşeye sıkıştı ağır bastı tadını çıkardı
33. Batu kendini çok beğenmiş biri, herkese _____.
 damgasını vuruyor tepeden bakıyor şapka çıkarıyor
34. Aslı, başarmak için çok çalıştı ve _____ bu işi de bitirdi.
 temcit pilavı gibi kısır döngüyle alnının akıyla
35. Kötü arkadaşları yüzünden onun da _____.
 ekmeğine yağ sürüldü başı belaya girdi aklı başına geldi
36. Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____.
 doruğa çıktı tavan yaptı dibe vurdu
37. Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____.
 el koydu gözdağı verdi damgasını vurdu
38. Van Gogh'un resimlerinde sarı renk daha _____.
 ağır basar ele geçer küçük düşer
39. Türkiye şampiyon olunca bütün ülke sevinçten _____.
 çit çıkarmadı yerle bir oldu ayağa kalktı
40. Şener Şen, yeni bir film için _____.
 kolları sıvadı tarihe karıştı açığa aldı

75

25/40

% 62,5

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmada Türkçe deyimler hakkındaki bilginizi ölçmek istiyoruz. Aşağıdaki soruları içtenlikle yanıtlamanız araştırmamız için büyük önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.
Utkan BOYACIOĞLU

• Yaşadığınız ülke: Fransa İsviçre Belçika Türkiye

• Yaşınız: 9

• Okulunuzun Adı: moudon türk okulu

• Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun deyim*i* işaretleyiniz:

1. Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydu gönderilmesi _____.
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü
2. Hırsızlar işledikleri suçlar için mahkemede _____.
 hesap soracaklar örtbas edecekler hesap verecekler
3. Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____.
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor
4. Temizlik yapan kadın, halıdaki çamuru görünce _____.
 göz yumdu karşı çıktı kıyameti kopardı
5. Bilim adamları, çevre kirliliğini önlemek için yeni bir projeye _____.
 göz yumuyorlar imza atıyorlar göğüs geriyorlar
6. Fırtına ve yağmur yüzünden piknik planlarımız _____.
 ortaya çıktı tuzağa düştü altüst oldu
7. Olaylar büyüyünce polis duruma _____.
 göz attı el koydu karşı geldi
8. Maçta çok kötü oynadılar ve karşı takımın baskısına _____.
 göğüs gerdiler el koydular boyun eğdiler
9. Suçu ortaya çıkmasın diye her şey _____ çalıştı.
 ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye
10. Kitabın hepsini okumadım ama şöyle bir _____.
 göz attım altüst ettim gözden çıkarttım
11. Yaptığım ödevleri son kez _____.
 gözden geçirdim not düştim göz attım
12. Keşke Can da burada olsaydı. Onsuz eğlenmek _____.
 altüst oluyor içime sinmiyor tatlı geliyor
13. Bu filmi seyrederken korkudan _____.
 kafam karışıyor sıcak bakıyorum tüylerim diken diken oluyor

14. Ece gerçekleri görmek istemiyor. Gerçekleri _____.
 görmezden geliyor altüst ediyor yerden yere vuruyor
15. Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____.
 ileri sürdü ortaya sürdü kenara itti
16. Az kalsın karşıdan gelen kamyonu çarpacaktık. Kazadan _____ kurtulduk.
 kıl payı burun farkıyla ucu ucuna
17. Kıvanç Tatlıtuğ, evlenmeye _____ açıkladı.
 el attığını sıcak baktığını gözdağı verdiğini
18. Bodrum'a gittiğimizde hem güneşin hem de denizin _____.
 ölçüsünü kaçıracağız peşine düşeceğiz tadını çıkaracağız
19. Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____.
 altını çiziyorlar damgasını vuruyorlar farkına varıyorlar
20. Annem hastalandığı için tatilimi _____ zorunda kaldım.
 yok etmek askıya almak öne sürmek
21. Tarkan'ın yeni albümü bu yaza _____.
 damgasını vuracak not düşecek el koyacak
22. Yeterince para biriktiremeyen Can'ın bisiklet alma hayalleri _____.
 gözden düştü ortaya atıldı suya düştü
23. Yapılan araştırmalar sigaranın bütün zararlarını _____.
 gözden çıkardı gözler önüne serdi yerle bir etti
24. Arkadaşlarının önünde alay konusu olunca kendini _____ hissetti.
 küçük düşmüş ters düşmüş suya düşmüş
25. Can, eleştirilerinde _____ ve Ece'yi çok kırdı.
 çaptan düştü ölçüyü kaçırdı altüst oldu
26. Eleştirilenler, beğenmedikleri için filmi _____.
 gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar
27. Deprem çok şiddetliydi. Bir çok ev _____.
 yerle bir oldu küçük düştü altüst oldu
28. Dedikodular karşısında _____.
 tuzla buz oldu ters düştü dut yemiş bülbüle döndü
29. Yaşanan olumsuzluklar kuttlama törenlerine _____.
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı
30. Sevdiklerimizin bazı hatalarına onları kırmamak için _____.
 göz gezdirmeliyiz göz atmaliyiz göz yummalıyız

31. Bilim insanları, yıllardır çevre sorunlarının çözümüne _____.
 kafa tutuyorlar kafa yoruyorlar kafa buluyorlar
32. Yanıtlamayacağı sorular sorulunca _____.
 köseye sıkıştı ağır bastı tadını çıkardı
33. Batu kendini çok beğenmiş biri, herkese _____.
 damgasını vuruyor tepeden bakıyor şapka çıkarıyor
34. Aslı, başarmak için çok çalıştı ve _____ bu işi de bitirdi.
 temcit pilavı gibi kısır döngüyle alınının ağıyla
35. Kötü arkadaşları yüzünden onun da _____.
 ekmeğine yağ sürüldü başı belaya girdi akli başına geldi
36. Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____.
 doruğa çıktı tavan yaptı dibe vurdu
37. Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____.
 el koydu gözdağı verdi damgasını vurdu
38. Van Gogh'un resimlerinde sarı renk daha _____.
 ağır basar ele geçer küçük düşer
39. Türkiye şampiyon olunca bütün ülke sevinçten _____.
 çit çıkarmadı yerle bir oldu ayağa kalktı
40. Şener Şen, yeni bir film için _____.
 kolları sıvadı tarihe karıştı açığa aldı

83
 isvirce
 10 yaş
 Renans Turk okulu
 $D = 11/40$
 % 27,5

• Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun deyim-işareti işaretleyiniz:

1. Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydunun gönderilmesi _____.
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü
2. Hırsızlar işledikleri suçlar için mahkemede _____.
 hesap soracaklar örtbas edecekler hesap verecekler
3. Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____.
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor
4. Temizlik yapan kadın, halıdaki çamuru görünce _____.
 göz yumdu karşı çıktı kıyameti kopardı
5. Bilim adamları, çevre kirliliğini önlemek için yeni bir projeye _____.
 göz yumuyorlar imza atıyorlar göğüs geriyorlar
6. Fırtına ve yağmur yüzünden piknik planlarımız _____.
 ortaya çıktı tuzağa düştü altüst oldu
7. Olaylar büyüyünce polis duruma _____.
 göz attı el koydu karşı geldi
8. Maçta çok kötü oynadılar ve karşı takımın baskısına _____.
 göğüs gerdiler el koydular boyun eğdiler
9. Suçu ortaya çıkmasını diye her şeyi _____ çalıştı.
 ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye
10. Kitabın hepsini okumadım ama şöyle bir _____.
 göz attım altüst ettim gözden çıkarttım
11. Yaptığım ödevleri son kez _____.
 gözden geçirdim not düştüm göz attım
12. Keşke Can da burada olsaydı. Onsuz eğlenmek _____.
 altüst oluyor içime sinmiyor tatlı geliyor
13. Bu filmi seyredirken korkudan _____.
 kafam karışıyor sıcak bakıyorum tüylerim diken diken oluyor

14. Ece gerçekleri görmek istemiyor. Gerçekleri _____.
 görmezden geliyor altüst ediyor yerden yere vuruyor
15. Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____.
 ileri sürdü ortaya sürdü kenara itti
16. Az kalsın karşıdan gelen kamyonu çarpacaktık. Kazadan _____ kurtulduk.
 kıl payı burun farkıyla ucu ucuna
17. Kıvanç Tatlıtuğ, evlenmeye _____ açıkladı.
 el attığını sıcak baktığını gözdağı verdiğini
18. Bodrum'a gittiğimizde hem güneşin hem de denizin _____.
 ölçüsünü kaçıracacağız peşine düşeceğiz tadını çıkaracağız
19. Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____.
 altını çiziyorlar damgasını vuruyorlar farkına varıyorlar
20. Annem hastalandığı için tatilimi _____ zorunda kaldım.
 yok etmek askıya almak öne sürmek
21. Tarkan'ın yeni albümü bu yaz _____.
 damgasını vuracak not düşecek el koyacak
22. Yeterince para biriktiremeyen Can'ın bisiklet alma hayalleri _____.
 gözden düştü ortaya atıldı suya düştü
23. Yapılan araştırmalar sigaranın bütün zararlarını _____.
 gözden çıkardı gözler önüne serdi yerle bir etti
24. Arkadaşlarının önünde alay konusu olunca kendini _____ hissetti.
 küçük düşmüş ters düşmüş suya düşmüş
25. Can, eleştirilerinde _____ ve Ece'yi çok kırdı.
 çaptan düştü ölçüyü kaçırdı altüst oldu
26. Eleştirilenler, beğenmedikleri için filmi _____.
 gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar
27. Deprem çok şiddetliydi. Bir çok ev _____.
 yerle bir oldu küçük düştü altüst oldu
28. Dedikodular karşısında _____.
 tuzla buz oldu ters düştü dul yemiş bülbüle döndü
29. Yaşanan olumsuzluklar kutlama törenlerine _____.
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı
30. Sevdiklerimizin bazı hatalarına onları kırmamak için _____.
 göz gezdirmeliyiz göz atmalıyız göz yummalıyız

31. Bilim insanları, yıllardır çevre sorunlarının çözümüne _____
 kafa tutuyorlar kafa yoruyorlar kafa buluyorlar
32. Yanıtlamayacağı sorular sorulunca _____
 köşeye sikişti ağır bastı tadını çıkardı
33. Batu kendini çok beğenmiş biri, herkese _____
 damgasını vuruyor tepeden bakıyor şapka çıkarıyor
34. Aslı, başarmak için çok çalıştı ve _____ bu işi de bitirdi.
 temcit pilavı gibi kısır döngüyle alınının ağıyla
35. Kötü arkadaşları yüzünden onun da _____
 ekmeğine yağ sürüldü başı belaya girdi akli başına geldi
36. Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____
 doruğa çıktı tavan yaptı dibe vurdu
37. Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____
 el koydu gözdağı verdi damgasını vurdu
38. Van Gogh'un resimlerinde sarı renk daha _____
 ağır basar ele geçer küçük düşer
39. Türkiye şampiyon olunca bütün ülke sevinçten _____
 çit çıkarmadı yerle bir oldu ayaga kalktı
40. Şener Şen, yeni bir film için _____
 kolları sıvadı tarihe karıştı açığa aldı

38

D = 38/40

% 95

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmada Türkçe deyimler hakkındaki bilginizi ölçmek istiyoruz. Aşağıdaki soruları içtenlikle yanıtlamanız araştırmamız için büyük önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.
Utkan BOYACIOĞLU

Yaşadığınız ülke: Fransa İsviçre Belçika Türkiye

Yaşınız: 40

Okulunuzun Adı: Capucines

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun deyim'i işaretleyiniz:

1. Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydü gönderilmesi _____
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü
2. Hırsızlar işledikleri suçlar için mahkemede _____
 hesap soracaklar örtbas edecekler hesap verecekler
3. Ünlü yazar Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor
4. Temizlik yapan kadın, halıdaki çamuru görünce _____
 göz yumdu karşı çıktı kıyameti kopardı
5. Bilim adamları, çevre kirliliğini önlemek için yeni bir projeye _____
 göz yumuyorlar imza atıyorlar göğüs geriyorlar
6. Fırtına ve yağmur yüzünden piknik planlarımız _____
 ortaya çıktı tuzağa düştü altüst oldu
7. Olaylar büyüyünce polis duruma _____
 göz attı el koydu karşı geldi
8. Maçta çok kötü oynadılar ve karşı takımın baskısına _____
 göğüs gerdiler el koydular boyun eğdiler
9. Suçu ortaya çıkmasın diye her şeyi _____ çalıştı.
 ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye
10. Kitabın hepsini okumadım ama şöyle bir _____
 göz attım altüst ettim gözden çıkartım
11. Yaptığım ödevleri son kez _____
 gözden geçirdim not düştüm göz attım
12. Keşke Can da burada olsaydı. Onsuz eğlenmek _____
 altüst oluyor içime sınıyor tatlı geliyor
13. Bu filmi seyrederken korkudan _____
 kafam karışıyor sıcak bakıyorum tüyleyim diken diken oluyor

14. Ece gerçekleri görmek istemiyor. Gerçekleri _____
 görmezden geliyor altüst ediyor yerden yere vuruyor
15. Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____
 ileri sürdü ortaya sürdü kenara itti
16. Az kalsın karşıdan gelen kamyonu çarpacaktık. Kazadan _____ kurtulduk.
 kılı payı burun farkıyla ucu ucuna
17. Ünlü oyuncu Kivanç Tatlıtuğ, evlenmeye _____ açıkladı.
 el attığını sıcak baktığını gözdağı verdiğini
18. Bodrum'a gittiğimizde hem güneşin hem de denizin _____
 ölçüsünü kaçıracamız peşine düşeceğiz tadını çıkaracağız
19. Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____
 altını çiziyorlar damgasını vuruyorlar farkına varıyorlar
20. Annem hastalandığı için tatilimi _____ zorunda kaldım.
 yok etmek aşkıya almak öne sürmek
21. Tarkan'ın yeni albümü bu yaza _____
 damgasını vuracak not düşecek el koyacak
22. Yeterince para biriktiremeyen Can'ın bisiklet alma hayalleri _____
 gözden düştü ortaya atıldı suya düştü
23. Yapılan araştırmalar sigaranın bütün zararlarını _____
 gözden çıkardı gözler önüne serdi yerle bir etti
24. Arkadaşlarının önünde alay konusu olunca kendini _____ hissetti.
 küçük düşmüş ters düşmüş suya düşmüş
25. Can, eleştirilerinde _____ ve Ece'yi çok kırdı.
 çaptan düştü ölçüyü kaçırdı altüst oldu
26. Eleştirmenler, beğenmedikleri için filmi _____
 gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar
27. Deprem çok şiddetliydi. Bir çok ev _____
 yerle bir oldu küçük düştü altüst oldu
28. Dedikodular karşısında _____
 tuzla buz oldu ters düştü dut yemiş bulbüle döndü
29. Yaşanan olumsuzluklar kutlama törenlerine _____
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı
30. Sevdiklerimizin bazı hatalarına onları kırmamak için _____
 göz gezdirmeliyiz göz atmaliyiz göz yummalıyız

31. Bilim insanları, yıllardır çevre sorunlarının çözümüne _____.
 kafa tutuyorlar kafa yoruyorlar kafa buluyorlar
32. Yanıtlamayacağı sorular sorulunca _____.
 köşeye sıkıştı ağır bastı tadını çıkardı
33. Batu kendini çok beğenmiş biri, herkese _____.
 damgasını vuruyor tepeden bakıyor şapka çıkarıyor
34. Aslı, başarmak için çok çalıştı ve _____ bu işi de bitirdi.
 temcit pilavı gibi kısır döngüyle alnının akıyla
35. Kötü arkadaşları yüzünden onun da _____.
 ekmeğine yağ sürüldü başı belaya girdi aklı başına geldi
36. Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____.
 doruğa çıktı tavan yaptı dibe vurdu
37. Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____.
 el koydu gözdağı verdi damgasını vurdu
38. Ünlü ressam Van Gogh'un resimlerinde sarı renk daha _____.
 ağır basar ele geçer küçük düşer
39. Türkiye şampiyon olunca bütün ülke sevinçten _____.
 çit çıkarmadı yerle bir oldu ayağa kalktı
40. Şener Şen, yeni bir film için _____.
 kolları sıvadı tarihe karıştı açığa aldı

19

$$D = 7/40$$

% 17,5

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmada Türkçe deyimler hakkındaki bilginizi ölçmek istiyoruz. Aşağıdaki soruları içtenlikle yanıtalamanız araştırmamız için büyük önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.
Utkan BOYACIOĞLU

Yaşadığınız ülke: Fransa İsviçre Belçika Türkiye

Yaşınız: 15

Okulunuzun Adı:

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun deyim i işaretleyiniz:

1. Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydu gönderilmesi _____.
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü
2. Hırsızlar işledikleri suçlar için mahkemede _____.
 hesap soracaklar örtbas edecekler hesap verecekler
3. Ünlü yazar Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____.
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor
4. Temizlik yapan kadın, halıdaki çamuru görünce _____.
 göz yumdu karşı çıktı kıyameti kopardı
5. Bilim adamları, çevre kirliliğini önlemek için yeni bir projeye _____.
 göz yumuyorlar imza atıyorlar göğüs geriyorlar
6. Fırtına ve yağmur yüzünden piknik planlarımız _____.
 ortaya çıktı tuzağa düştü altüst oldu
7. Olaylar büyüyünce polis duruma _____.
 göz attı el koydu karşı geldi
8. Maçta çok kötü oynadılar ve karşı takımın baskısına _____.
 göğüs gerdiler el koydular boyun eğdiler
9. Suçu ortaya çıkmasın diye her şeyi _____ çalıştı.
 ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye
10. Kitabın hepsini okudum ama şöyle bir _____.
 göz attım altüst ettim gözden çıkarttım
11. Yaptığım ödevleri son kez _____.
 gözden geçirdim not düştüm göz attım
12. Keşke Can da burada olsaydı. Onsuz eğlenmek _____.
 altüst oluyor içime sinmiyor tatlı geliyor
13. Bu filmi seyrederken korkudan _____.
 kafam karışıyor sıcak bakıyorum tüylerim diken diken oluyor

14. Ece gerçekleri görmek istemiyor. Gerçekleri _____.
 görmezden geliyor altüst ediyor yerden yere vuruyor
15. Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____.
 elleri sürdü ortaya sürdü kenara itti
16. Az kalsın karşıdan gelen kamyonu çarpacaktık. Kazadan _____ kurtulduk.
 kıl payı burun farkıyla ucu ucuna
17. Ünlü oyuncu Kıvanç Tatlıtuğ, evlenmeye _____ açıkladı.
 el attığını sıcak baktığını gözdağı verdiğini
18. Bodrum'a gittiğimizde hem güneşin hem de denizin _____.
 ölçüsünü kaçıracağız peşine düşeceğiz tadını çıkaracağız
19. Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____.
 altını çiziyorlar damgasını vuruyorlar farkına varıyorlar
20. Annem hastalandığı için tatilimi _____ zorunda kaldım.
 yok etmek askıya almak öne sürmek
21. Tarkan'ın yeni albümü bu yaz _____.
 damgasını vuracak not düşecek el koyacak
22. Yeterince para biriktiremeyen Can'ın bisiklet alma hayalleri _____.
 gözden düştü ortaya atıldı suya düştü
23. Yapılan araştırmalar sigaranın bütün zararlarını _____.
 gözden çıkardı gözler önüne serdi yerle bir etti
24. Arkadaşlarının önünde alay konusu olunca kendini _____ hissetti.
 küçük düşmüş ters düşmüş suya düşmüş
25. Can, eleştirilerinde _____ ve Ece'yi çok kırdı.
 çaptan düştü ölçüyü kaçırdı altüst oldu
26. Eleştirilenler, beğenmedikleri için filmi _____.
 gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar
27. Deprem çok şiddetliydi. Bir çok ev _____.
 yerle bir oldu küçük düştü altüst oldu
28. Dedikodular karşısında _____.
 tuzla buz oldu ters düştü eut yemiş bulbüle döndü
29. Yaşanan olumsuzluklar kutlama törenlerine _____.
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı
30. Sevdiklerimizin bazı hatalarına onları kırmamak için _____.
 göz gezdirmeliyiz göz atmeliyiz göz yummalıyız

31. Bilim insanları, yıllardır çevre sorunlarının çözümüne _____.
 kafa tutuyorlar kafa yoruyorlar kafa buluyorlar
32. Yanıtlamayacağı sorular sorulunca _____.
 köşeye sıkıştı ağır bastı tadını çıkardı
33. Batu kendini çok beğenmiş biri, herkese _____.
 damgasını vuruyor tepeden bakıyor şapka çıkarıyor
34. Aslı, başarmak için çok çalıştı ve _____ bu işi de bitirdi.
 temcici pilavı gibi kısır döngüyle alnının akıyla
35. Kötü arkadaşları yüzünden onun da _____.
 ekmeğine yağ sürüldü başı belaya girdi akli başına geldi
36. Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____.
 doruğa çıktı tavan yaptı dibbe vurdu
37. Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____.
 el koydu gözdağı verdi damgasını vurdu
38. Ünlü ressam Van Gogh'un resimlerinde sarı renk daha _____.
 ağır basar ele geçer küçük düşer
39. Türkiye şampiyon olunca bütün ülke sevinçten _____.
 çit çıkarmadı yerle bir oldu ayağa kalktı
40. Şener Şen, yeni bir film için _____.
 kolları sıvadı tarihe karıştı açığa aldı

BAYEZİT
Halice 500

30

D = 38/40

% 95

Sayın Katılımcı,

Bu çalışmada Türkçe deyimler hakkındaki bilginizi ölçmek istiyoruz. Aşağıdaki soruları içtenlikle yanıtlanmanız araştırmamız için büyük önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.
Utkan BOYACIOĞLU

- Yaşadığınız ülke: Fransa İsviçre Belçika Türkiye
- Yaşınız: 43
- Okulunuzun Adı: Roger Salengro
- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun deyim'i işaretleyiniz:

1. Yapılan son toplantıda, uzaya yeni bir uydü gönderilmesi _____
 ortaya çıkarıldı gündeme geldi ileri sürüldü
2. Hırsızlar işledikleri suçlar için mahkemede _____
 hesap soracaklar örtbas edecekler hesap verecekler
3. Ünlü yazar Ayşe Kulin yeni romanında bir genç kızın hayatını _____
 yere seriyor kaleme alıyor öne sürüyor
4. Temizlik yapan kadın, halıdaki çamuru görünce _____
 göz yumdu karşı çıktı kıyameti kopardı
5. Bilim adamları, çevre kirliliğini önlemek için yeni bir projeye _____
 göz yumuyorlar imza atıyorlar göğüs geriyorlar
6. Fırtına ve yağmur yüzünden piknik planlarımız _____
 ortaya çıktı tuzağa düştü altüst oldu
7. Olaylar büyüyünce polis duruma _____
 göz attı el koydu karşı geldi
8. Maçta çok kötü oynadılar ve karşı takımın baskısına _____
 göğüs gerdiler el koydular boyun eğdiler
9. Suçu ortaya çıkmasın diye her şeyi _____ çalıştı.
 ele almaya örtbas etmeye tuzağa düşürmeye
10. Kitabın hepsini okumadım ama şöyle bir _____
 göz attım altüst ettim gözden çıkarttım
11. Yaptığım ödevleri son kez _____
 gözden geçirdim not düşüm göz attım
12. Keşke Can da burada olsaydı. Onsuz eğlenmek _____
 altüst oluyor içime sinmiyor tatlı geliyor
13. Bu filmi seyrederken korkudan _____
 kafam karışıyor sıcak bakıyorum tüylerim diken diken oluyor

BAYEZİT
Halice 50D

14. Ece gerçekleri görmek istemiyor. Gerçekleri _____
 görmezden geliyor altüst ediyor yerden yere vuruyor
15. Yaşlı adam, iki kişi tarafından dolandırıldığını _____
 ileri sürdü ortaya sürdü kenara itti
16. Az kalsın karşıdan gelen kamyonu çarpacaktık. Kazadan _____ kurtulduk.
 kıl payı burun farkıyla ucu ucuna
17. Ünlü oyuncu Kıvanç Tatlıtuğ, evlenmeye _____ açıkladı.
 el attığını sıcak baktığını gözdağı verdiğini
18. Bodrum'a gittiğimizde hem güneşin hem de denizin _____
 ölçüsünü kaçıracamız peşine düşeceğiz tadını çıkaracağız
19. Doktorlar, her fırsatta sigaranın zararlarının _____
 altını çiziyorlar damgasını vuruyorlar farkına varıyorlar
20. Annem hastalandığı için tatilimi _____ zorunda kaldım.
 yok etmek askıya almak öne sürmek
21. Tarkan'ın yeni albümü bu yaz _____
 damgasını vuracak not düşecek el koyacak
22. Yeterince para biriktiremeyen Can'ın bisiklet alma hayalleri _____
 gözden düştü ortaya atıldı suya düştü
23. Yapılan araştırmalar sigaranın bütün zararlarını _____
 gözden çıkardı gözler önüne serdi yerle bir etti
24. Arkadaşlarının önünde alay konusu olunca kendini _____ hissetti.
 küçük düşmüş ters düşmüş suya düşmüş
25. Can, eleştirilerinde _____ ve Ece'yi çok kırdı.
 çaptan düştü ölçüyü kaçırdı altüst oldu
26. Eleştirmenler, beğenmedikleri için filmi _____
 gözler önüne seriyorlar suya gömüyorlar yerden yere vuruyorlar
27. Deprem çok şiddetliydi. Bir çok ev _____
 yerle bir oldu küçük düştü altüst oldu
28. Dedikodular karşısında _____
 tuzla buz oldu ters düştü dut yemiş bülbüle döndü
29. Yaşanan olumsuzluklar kutlama törenlerine _____
 tuz biber oldu gölge düşürdü tat kattı
30. Sevdiklerimizin bazı hatalarına onları kırmamak için _____
 göz gezdirmeliyiz göz atmaliyiz göz yummalıyız

BAYEZİT
Natiçe S°D

31. Bilim insanları, yıllardır çevre sorunlarının çözümüne _____.
 kafa tutuyorlar kafa yoruyorlar kafa buluyorlar
32. Yanıtlamayacağı sorular sorulunca _____.
 köşeye sıkıştı ağır bastı tadını çıkardı
33. Batu kendini çok beğenmiş biri, herkese _____.
 damgasını vuruyor tepeden bakıyor şapka çıkarıyor
34. Aslı, başarmak için çok çalıştı ve _____ bu işi de bitirdi.
 temcit pilavı gibi kısır döngüyle alınım akıyla
35. Kötü arkadaşları yüzünden onun da _____.
 ekmeğine yağ sürüldü başı belaya girdi akli başına geldi
36. Altın fiyatları çok ucuzladı ve _____.
 doruğa çıktı tavan yaptı dibe vurdu
37. Ünlü boksör ringe çıkmadan önce açıklamalarıyla rakibine _____.
 el koydu gözdağı verdi damgasını vurdu
38. Ünlü ressam Van Gogh'un resimlerinde sarı renk daha _____.
 ağır basar ele geçer küçük düşer
39. Türkiye şampiyon olunca bütün ülke sevinçten _____.
 çit çıkarmadı yerle bir oldu ayağa kalktı
40. Şener Şen, yeni bir film için _____.
 kolları sıvadı tarihe karıştı açığa aldı

SÖZLÜKÇE

Türkçe - Fransızca

anıştırma:	allusion
anlam daralması:	restriction sémantique
anlam değişmesi:	changement sémantique
anlam genişlemesi:	extension sémantique
anlam kayması:	déplacement sémantique
anlambirim:	monème
anlamlandırma:	signification
bağlam:	contexte
belirtik anlam:	sens explicite
benzetme:	similitude
beti:	figure
betilenmiş anlam:	sens figuré
bileşik sözcük:	mot composé
birleşim:	combinaison
bileşme / birleşme:	composition
birleşkebirim:	synthème
çekimlenme:	déclinaison
çiftleme:	duplication
çözümlemek:	analyser
değişmece:	trope
değişmeceli yapı:	construction tropique
deyim:	locution
düzanlam:	dénotation
düzdeğişmece / ad aktarması:	métanomie
eğretileme / deyim aktarması:	métaphore
ekin:	culture
gönderge:	référence
gösteren:	signifiant
gösterge:	signe
gösterilen:	signifié
ikileme:	redoublement
ileti:	message
kalıplaşmış yapı:	expression figée
kalıp birim:	unité figée
kaplam:	extension
kapsamlayış:	synecdoque
karmaşık kalıp birim:	les unités figées complexes

konuşmacı:	locuteur
oluşturulmuş sözcük:	mot construit
örtük anlam:	sens implicite
özanlam / asıl anlam:	sens propre
söz edimi:	acte de parole
sözbilim:	rhétorique
sözcükçe:	lexique
terim:	terme
türetilmiş sözcük:	mot dérivé
yalın sözcük:	mot simple
yananlam:	connotation